

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta filozofická

Diplomová práce

**Historie AČR na příkladu zahraničních misí
v letech 1993-2004.**

Michal Olbert

Plzeň 2014

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta filozofická

Katedra historických věd

Studijní program Historické vědy

Studijní obor Moderní dějiny

Diplomová práce

**Historie AČR na příkladu zahraničních misí
v letech 1993-2004.**

Michal Olbert

Vedoucí práce:

PhDr. Dipl.-Pol. Martin Jeřábek, Ph.D

Plzeň 2014

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma

„Nasazení AČR v zahraničních misích v kontextu transformace armády po roce 1993.“

vypracoval samostatně pod odborným dohledem vedoucí diplomové práce za použití pramenů uvedených v příložené bibliografii.

Plzeň, duben 2014

.....

Podpis autora

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucímu mé diplomové práce panu PhDr. Dipl.-Pol. Martinu Jeřábkovi, Ph.D. za vedení mé diplomové práce a za poskytnutí cenných rad a připomínek.

Obsah

1	Úvod.....	8
1.1	Cíl a výzkumné otázky.....	8
1.2	Metodologie práce a kritika zdrojů	9
2	Stav armády před rokem 1993	12
2.1	Transformace ozbrojených sil.....	13
2.2	Proces Democratizace.....	14
2.2.1	Odsun sovětských vojsk.....	18
2.2.2	Redislokace a reorganizace vojenských jednotek.....	19
2.3	Rozdělení ČSFR a ČsA.....	20
2.4	Shrnutí.....	21
3	Vývoj AČR v letech 1993-1999	22
3.1	Období Integrace.....	24
3.2	Shrnutí.....	29
4	Příprava na vstup do NATO	30
4.1	Integrace do NATO.....	32
4.2	Vstup do NATO	34
4.3	Shrnutí.....	36
5	Období reforem 1999-2004	37
5.1	Období dalších změn.....	40
5.2	Profesionalizace	46
5.3	Shrnutí.....	48
6	Zahraniční mise.....	50
6.1	Působení armády mimo území Československa před rokem 1993.....	51

6.1.1	První zkušenosti v Africe.....	51
6.1.2	Výcvikové středisko v Českém Krumlově	52
6.1.3	Působení v Perském zálivu	54
6.1.4	Shrnutí.....	55
6.2	Účast v zahraničních operacích po roce 1993.....	56
6.2.1	První zkušenosti na Balkáně - UNPROFOR	56
6.2.2	Další mise na Balkáně – IFOR, SFOR	64
6.2.3	Ostatní mise	66
6.2.4	Shrnutí.....	66
6.3	Působení po vstupu do NATO	68
6.3.1	Kosovo - KFOR	68
6.3.2	Makedonie	72
6.3.3	Shrnutí.....	73
6.4	Zahraníční mise po 11. září 2001	74
6.4.1	Enduring Freedom - Irák.....	74
6.4.2	Afghánistán - ISAF.....	75
6.4.3	Shrnutí.....	76
7	Závěr	78
8	Seznam zkratk	82
9	Seznam tabulek	84
10	Seznam použité literatury	85
10.1	Internetové zdroje	85
10.2	Primární zdroje	87
10.3	Sekundární zdroje.....	87
11	Resumé.....	90

12	Seznam příloh	5
13	Přílohy.....	6

1 Úvod

Historie armády je důležitá pro každý samostatný stát, protože odráží vývoj celé společnosti a změn, které v ní probíhají. To obzvlášť platí pro Armádu České republiky a její předchůdkyni Československou armádu, protože zrod obou proběhl v době velkých změn, na přelomu 80. a 90. let.

Koncem 80. let se začal rozpadat Sovětský svaz a docházelo ke vzniku nových „svobodných“ států jako bylo Československo. Nový stát měl velké množství problémů, se kterými se musel vyrovnat a mezi které patřilo i vybudování nové armády a zapojení se do mezinárodních bezpečnostních struktur. První možnost se naskytla hned na počátku 90. let, kdy vypukla válka v Perském zálivu. V tomto konfliktu měla zastoupení i československá armáda, bylo to její první nasazení od druhé světové války.

V roce 1993 došlo k rozdělení Československa na dva samostatné státy. Dělení nebylo jednoduché a týkalo se samozřejmě i armády, která byla společná. V obou státech musela nastat transformace ozbrojených složek, během které se nově vzniklá Armáda České republiky (AČR) zapojovala do mezinárodních misí v Jugoslávii. Ta po rozpadu SSSR upadla do dlouhotrvající série válek, ve kterých byly nasazeny mnohonárodnostní kontingenty pod záštitou Severoatlantické aliance. AČR se těchto misí účastnila po celou dobu trvání konfliktů i přesto, že členem Severoatlantické aliance (NATO) se Česká republika stala až v roce 1999. Zlomovým datem pro mezinárodní bezpečnostní situaci se stalo 11. září 2001 a teroristické útoky na USA. Následná invaze do Afghánistánu a s ní spojený boj proti terorismu si opět vyžádal zapojení NATO a tudíž i nasazení AČR. To vše v období připravované profesionalizace armády a vstupu do Evropské unie (EU). Tyto dva významné milníky naší historie ohraničují konec mnou zkoumaného období, protože tím započala nová éra jak pro Českou republiku, tak pro samotnou AČR.

1.1 Cíl a výzkumné otázky

Ve své práci se budu zabývat historickým vývojem AČR a její účastí v zahraničních misích v období let 1989 až 2004. Toto rozmezí není vybráno náhodně, ale je ohraničeno významnými milníky v její historii, převratem v listopadu 1989 a

přechodem na profesionální armádu, která vzniká k 1. 1. 2005. V průběhu celé této zkoumané etapy dějin docházelo k významným událostem, které ovlivňovaly její fungování a vývoj.

Hlavní otázku této práce je: Jak účast vojáků AČR ovlivnila vývoj samotné armády a to v kontextu významných milníků v letech 1989, 1993, 1999 a 2004. Vedlejší výzkumnou otázkou potom je, zda samotné přistoupení k *Severoatlantické alianci* výrazně ovlivnilo účast na zahraničních misích, či nikoliv.

Abych si na zadané otázky mohl odpovědět, zaměřím se na rozbor procesů, které proběhly v Československé armádě (ČsA) a hlavně v AČR po roce 1989. Zároveň se budu zabývat jednotlivými zahraničními misemi a jejich dopadem na samotný vývoj armády. K tomu se budu snažit využít také vzpomínek některých přímých účastníků těchto událostí, tak i samotných misí. Nakonec se budu snažit porovnat rozdíly mezi účastí v mezinárodních misích před a po vstupu do NATO.

1.2 Metodologie práce a kritika zdrojů

Ve své práci budu kombinovat několik historických metod. Práce bude zpracována metodou přímou, kdy se budu opírat o relevantní informace a historická fakta z literatury a pramenů, jak z českého tak zahraničního prostředí.

Použiji výpovědi a vzpomínky přímých účastníků, kteří budou odpovídat na předem připravené otázky formou polostrukturovaného rozhovoru. Budu se snažit postupovat progresivně a popsat vývoj československé armády a následné změny v 90. letech, jak následovaly chronologicky za sebou. Zároveň také hodlám použít komparační metodu ke srovnání účasti v misích před vstupem a po vstupu do NATO. A nakonec použiji metodu indukce, díky které na závěr shrnu výsledky svého bádání.

K tématu využiji několik studií zabývajících se jednotlivými procesy a etapami. Období 90. let se v několika svých pracích věnuje například Antonín Rašek¹ a

¹ RAŠEK, A., *Nelehká přeměna armády a zdroj bezpečnostní politiky*. In: *Bezpečnostní politika ČR – výzvy a problémy*, Sborník statí ke konferenci 15 let vývoje bezpečnostní politiky a armády v Československu a České republice, Praha 2004.

RAŠEK, A., *Vytváření a realizace bezpečnostní politiky České republiky v devadesátých letech*. In: *Vojenské rozhledy* 1999, č. 2.

problematikou profesionalizace Bohuslav Pernica.² Dále využiji studii několika autorů, kteří se zabývají vývojem obranné politiky ČsA a AČR³. Ta vznikala několik let a obsahuje mnoho podrobných informací nejenom k vývoji armády, ale zohledňuje také sociologická, ekonomická a ekologická hlediska. Druhou podobnou publikaci vydalo opět ministerstvo obrany (MO), a to ke dvacátému výročí založení AČR.⁴ Tato publikace sice postihuje celé zkoumané období, ale chybí ji rozsáhlejší kritický pohled na danou tematiku. Velmi důležitým zdrojem budou také články Vladimíra Marka, který působí v redakci časopisu A report a danou tematikou se podrobně zajímá. Samotný časopis A report⁵ je časopis vydávaný Ministerstvem obrany a kromě současných témat se v něm objevují články popisující historii AČR.

Pro získání přehledu budou využity také dobové prameny, jako jsou samotné *Koncepce* nebo například *Bílá kniha o obraně České republiky z roku 1995*. Cenným zdrojem informací budou rozhovory s několika pamětníky, kteří se těchto událostí sami účastnili a jejich svědectví jsou tedy pro samotnou práci velice přínosná.

Vedle literatury budu používat internetové stránky, zejména MO⁶, Natoaktual a Obrana a strategie.⁷ Zvláště první webová stránka je do velké míry propagací samotného ministerstva obrany a tudíž neobsahuje větší množství sebekritických textů. Pro moje účely bude ale dostačující, protože informace o zahraničních misích, které uvádí, jsou bez většího množství hodnotících poznámek. Mnohem lépe je na tom Obrana a strategie, která vykazuje větší množství odbornosti a nacházejí se na ní texty, navrhuující řešení problémů nebo kritizující proběhlé procesy.

Dalšími důležitými zdroji budou oficiální právní dokumenty, které doprovázely jednotlivé změny koncepcí a struktury AČR. Velmi přínosným zdrojem bude tzv. *Bílá kniha*,⁸ kterou vydalo ministerstvo obrany a v které byl rozplánovaný postup změn a procesů, kterými měla armáda projít po roce 1995. Podobný význam měly také

² PERNICA, B., *Profesionalizace ozbrojených sil: Trendy, teorie a zkušenosti*, Praha 2007.

³ TŮMA, M., JANOŠEC J., PROCHÁZKA J., *Obranná politika Československé a České republiky (1989-2009)*, Praha 2009.

⁴ *Armáda České republiky. Symbol demokracie a státní suverenity. 1993-2010*, Praha 1996.

⁵ *Beseda u kulatého stolu na téma: Strategie řízení a řízení pomocí cílů*. In: A revue 1991, č. 7.

⁶ Ministerstvo obrany, 2014, [online]. Praha [cit. 19. 4. 2014] Dostupné z: www.army.cz

⁷ Obrana a strategie, 2014, [online]. Brno [cit. 19. 4. 2014] Dostupné z: www.defenceandstrategy.eu

⁸ *Bílá kniha o obraně České republiky*, 1995, MO ČR, Praha, 1995.

koncepce⁹ a bezpečnostní strategie, které opět vydalo samo ministerstvo. Ty stejně jako Bílá kniha dokumentovaly plánované a uskutečněné procesy.

Na závěr využiji několika rozhovorů s přímými účastníky některých popisovaných událostí a to v podobě přímého kontaktu či přepisů rozhovorů Vladimíra Marka, který pracuje v redakci časopisu A report a zabývá se současností i historií ozbrojených složek ČSFR a AČR.

⁹ *Bezpečnostní strategie České republiky*, 1999. MO ČR, Praha 1999.

Záměr koncepce výstavby Armády České republiky do roku 2000 s výhledem do roku 2005, MO ČR, Praha 1997.

2 Stav armády před rokem 1993

Armáda a všechny ozbrojené složky státu vždy podléhají obranné politice, což je soubor procesů, ve kterých vedoucí složky státu definují cíle, úkoly a hranice obranného systému. Je vždy závislá na názorech a rozhodnutí politiků a mění v závislosti na změnách politických systémů. Tvoří se na delší období, proto by měla mít dlouhodobou platnost, což je podmíněno politickou shodou jak mezi politiky tak i občany. Týká se totiž hlavně jich samotných. Při její tvorbě je také nutno zohlednit bezpečnostní priority, současnou mezinárodní situaci a v neposlední řadě ekonomické možnosti státu.¹⁰ Už od roku 1993 byla primárně zaměřena na obranu obyvatel a samotného státu, ale postupem času se začala také orientovat na spolupráci s mezinárodními organizacemi a jejich bezpečnostními sbory. Konkrétně se jedná o Organizaci společných národů (OSN), Severoatlantickou alianci (NATO), Evropskou unii (EU) a Organizaci pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OSBE).¹¹

V případě našeho státu je tento vývoj poměrně složitý, jelikož počátkem 90. let došlo k několikerému měnění názvu státu a nakonec k rozdělení na dva samostatné celky. Do 28. března 1990 existovala Československá socialistická republika (ČSSR). Následujícího dne došlo přejmenování na Československou Federativní republiku. Tento stav vydržel necelý měsíc, jelikož 20. dubna došlo pod silicím tlakem Slovenska¹² k dalšímu přejmenování, tentokrát na Českou a Slovenskou Federativní republiku (ČSFR). Jednalo se o tzv. spor o pomlčku. Pomyslnou třešničkou na dortu těchto událostí byl potom rozpad federativního uspořádání k 1. lednu 1993 na dva zcela samostatné celky Českou a Slovenskou republiku. Což znamenalo samostatný, ač v některých ohledech shodný vývoj v některých oblastech.¹³

Počátek poslední dekády 20. století byl ve znamení změny globálního politického prostředí - konce studené války. Začalo docházet ke změně starých

¹⁰ PERNICA, B., *Profesionalizace ozbrojených sil: Trendy, teorie a zkušenosti*, Praha 2007, s. 27-28.

¹¹ TŮMA, M., JANOŠEC J., PROCHÁZKA J., *Obranná politika Československé a České republiky (1989-2009)*, Praha 2009, s. 8.

¹² Podobná událost proběhla 1. ledna 1969, kdy na základě nespokojenosti Slovenska začal platit zákon č. 143/1968, o československé federaci. Vznikly dvě samostatné socialistické republiky spojené federativním uspořádáním. Společné zůstaly zahraniční a obranná politika, federační finance, zákonodárství a ústava.

¹³ Tamtéž, s. 9

politických a bezpečnostních vazeb, což ovlivnilo přístupy většiny států na evropském kontinentě. Začalo tak docházet k přehodnocování bezpečnostních systémů. Již neplatila hrozba konfliktů dvou bloků s nasazením mnohasettisícových armád, taktéž došlo ke snížení hrozby užití zbraní hromadného ničení. Navíc tyto koncepce byly finančně velice náročné a vyžadovaly vysoký vojenský stupeň připravenosti, proto došlo k významnému omezení masových armád a jejich financování. Jedná se o výraznou změnu bezpečnostní politiky z „hard“ k „soft security“. To se samozřejmě týkalo také československého, později českého a slovenského, prostředí.¹⁴

2.1 Transformace ozbrojených sil

Vývoj obranné politiky státu a s tím i historie Armády České republiky ve sledovaném období se dá rozdělit do tří etap, které jsou neodlučitelně spojeny s vnitro- a zahraničně-politickou historií Československého a následně českého státu.

1. **Období demokratizace** – demokratizace armády od listopadu roku 1989 až do rozdělení státu k 31. prosinci 1992.
2. **Období integrace** - přípravy na přistoupení ČR k Severoatlantické smlouvě 12. března 1999
3. **Období reforem** - snaha o vytvoření plně profesionalizované armády a naplnění počátečních operačních schopností.

S těmito procesy souvisí také změny názvu armády podle jednotlivých státních uskupení ve sledovaném období.

1. **Československá lidová armáda (ČSLA)** – od roku 1954 do 13. března 1990
2. **Československá armáda (ČsA)** – od 14. března 1990 podle zákona č. 74/1990 Sb.

¹⁴ Nutno podotknout, že ačkoliv se mnoho lidí domnívalo, že po ukončení studené války se stane svět bezpečnějším, není tomu tak. Na světlo totiž vypluly nové bezpečnostní a politické problémy, které byly buď přehlíženy, nebo se jim nepřikláněl velký význam. Jedná se hlavně o šíření jaderných zbraní, destabilizace některých regionů, náboženské a etnické konflikty a samozřejmě terorismus, ať už se jedná o jakoukoliv jeho podobu.

3. Armáda České republiky (AČR) – od 1. ledna 1993, ode dne vzniku samostatného státu ČR.¹⁵

2.2 Proces Democratizace

Počátek této etapy se v zásadě shoduje s počátkem demokratických procesů po 17. listopadu 1989, a to z důvodu propojenosti obou procesů, jelikož demokratizace armády byla přímo závislá na společenských a politických změnách. Složitější je datovat konec tohoto období. Ač je za něj považován rozpad ČSFR a vznik samostatných států České a Slovenské republiky, neplatí to zcela. Hlavním důvod je skutečnost, že některé procesy započaté před 1. lednem 1993 nebyly ještě ukončeny. I přesto platí, že v tomto období již má AČR formu armády moderního státu.

Původně ČSLA vycházela, jako všechny armády satelitních států, ze sovětského vzoru, což bylo zapotřebí změnit.¹⁶ Byla součástí Varšavské smlouvy¹⁷ a díky tomu spadala pod kontrolu SSSR. Podle plánu měla být v případě konfliktu v prvním operačním sledu spolu se *Střední skupinou sovětských vojsk*, která byla na našem území dislokovaná od srpna 1968. Tato funkce jí byla přidělena z důvodu sousedství s Německou spolkovou republikou, kde byly umístěny jednotky NATO. ČSLA tedy měla fungovat jako nárazníkové pásmo před útoky ze „Západu“, popřípadě při útoku „východního bloku“ by sloužila jako první vlna. Obojí by to znamenalo její zničení.¹⁸

Početní stav činil 210 000 vojáků a 80 000 občanských zaměstnanců. Z tohoto počtu bylo pouze 148 595 vojáků základní služby. Zbytek tvořili vojáci z povolání. Struktura odpovídala úkolům přidělených SSSR. Armáda se tedy dělila na pozemní vojsko, letectvo, protivzdušnou obranu a civilní obranu. Všechny složky spadaly pod FMNO¹⁹, přičemž území státu bylo rozděleno na dva vojenské okruhy.

¹⁵ *Armáda České republiky. Symbol demokracie a státní suverenity. 1993-2010*, Praha 1996, s. 6.

¹⁶ *Bílá kniha o obraně České republiky*, 1995, Praha, 1995, s. 22-28.

¹⁷ Ke vzniku paktu Varšavské smlouvy došlo 14. května 1955, jako reakce na vstup Spolkové republiky Německo do NATO. Členem bylo osm států „východního bloku“ - Maďarsko, Albánie, Rumunsko, Bulharsko, Československo, Německá demokratická republika a Sovětský svaz.

¹⁸ RAŠEK, A., *Nelehká přeměna armády a zrod bezpečnostní politiky*. In: *Bezpečnostní politika ČR – výzvy a problémy*, Sborník statí ke konferenci 15 let vývoje bezpečnostní politiky a armády v Československu a České republice, Praha 2004, s. 8 – 9.

¹⁹ Federální ministerstvo vnitra.

- Východní vojenský okruh (VVO) – velitelství bylo umístěno v Trenčíně. Jednalo se skoro o celé území Slovenské republiky a byly zde umístěny převážně týlové jednotky a vojenské školství. Tvořil přibližně 15 % pozemního vojska.
- Západní vojenský okruh (ZVO) – pokrýval zbylé území a hlavní velitelství bylo dislokováno v Táboře. Jeho hlavním úkolem bylo vytvořit případný válečný front.²⁰

Po roce 1989 ČSLA neměla velkou podporu veřejnosti, protože byla považována za represivní nástroj komunistické strany a nikdy během své historie nebyla použita k obraně země.²¹ Jako logický krok tedy musela následovat likvidace politického aparátu ve vojenské struktuře, zavedení civilního řízení, kontroly a zavedení západních demokratických prvků. Na popularitě nepřidávala armádě ani velice pravděpodobná možnost jejího zásahu proti demokratickým snahám ve společnosti a v politických kruzích. Velká část vojáků z povolání byla totiž členem komunistické strany. Započatý proces demokratizace musel v prvních okamžicích řešit, kromě vládních změn, také změny na vysokých postech armády. Vážnost situace ukazoval rozkaz ministra obrany Milana Václavíka ze 17. listopadu 1989, který umožňoval zásah armády, stejně jako prohlášení armády o odhodlání bránit komunistický režim. Proto ještě před koncem roku 1989 došlo k výměně vojenských špiček, čímž se podařilo případným komplikacím zabránit. Ministrem obrany se 3. prosince stává umírněnější Miroslav Vacek a náčelníkem štábu 19. prosince Antonín Slimák. Vacek svým přístupem umožnil rychlou depolitizaci a přiklonil se demokratizaci a ještě během prosince nechal zrušit politický aparát v armádě. Od 14. března 1990 byla zákonem č. 72/1990 jakákoliv stranická činnost zakázána. Následně nahradil Hlavní politickou správu Správou pro výchovu a kulturu.²² Došlo ke zrušení Vojenské politické akademie v Bratislavě a

²⁰ *Armáda České republiky*, s. 14-17.

²¹ K nasazení armády nedošlo v roce 1938 ani 1968. Navíc o rok později byla použita jako represivní prvek při potlačení demonstrací proti obsazení Československa vojsky Varšavské smlouvy během prvního výročí této události.

²² Ta byla koncem roku 1990 nahrazena Správou sociálního zabezpečení.

začaly probíhat prověrky vojáků kvůli jejich postojům k nově nastupující vládní moci. Nevyhovující a již zkompromitovaní důstojníci byli propuštěni²³

K posílení vlivu vlády bylo do důstojnického sboru začleněno několik set rehabilitovaných vojáků z období před normalizací. Několik z nich dostalo vysoké funkce, aby se tím pojistily demokratické procesy.²⁴ Velice silnou pozici si prosadily tzv. Vojenská obroda, organizace sdružující vojáky z povolání propuštěných před rokem 1968, a vojenská komise koordinačního centra Občanského fóra. I přes úspěch v obsazení některých významných funkcí, obě organizace do konce roku 1992 ztrácí význam kvůli názorové nejednotnosti.

Nový začátek byl spjat s vyhlášením *Vojenské doktríny ČSFR* 20. března 1990. Ta stanovovala budování armády výlučně k obraným účelům. Jejím hlavním úkolem mělo být ubránit jakoukoliv část ČSFR před útokem nespecifikovaného agresora. Zároveň neměl být překročen *princip rozumné obranné dostatečnosti*, který stanovoval pouze nezbytně nutné vojenské kapacity potřebné k obraně státu.²⁵

Po vzniku samostatné České republiky proběhlo jako první přejmenování řídicích útvarů v oblasti ministerstva obrany. Vzniklo Ministerstvo obrany České republiky, namísto zaniklého Federálního ministerstva obrany, stejně jako Armáda České republiky nahradila Československou armádu a vznikl Generální štáb Armády České republiky. Toto by se dalo nazvat pouze kosmetickými změnami, jelikož původní federální zákonné normy, stejně jako základní řády a vojenské předpisy zůstaly v platnosti. Nově vzniklá AČR byla tvořena pozemním vojskem, letectvem, protivzdušnou obranou a vedlejšími složkami,²⁶ jako Civilní obrana, železniční vojsko a jednotky určené k ostraze objektů zvláštní důležitosti.²⁷

²³ RAŠEK, A., *Vytváření a realizace bezpečnostní politiky České republiky v devadesátých letech*. In: *Vojenské rozhledy* 1999, č. 2, s. 18.

²⁴ V lednu 1990 byl do funkce civilního náměstka ministra obrany pro sociální a humanitární věci dosazen Antonín Rašek. O rok později v květnu 1991 byl jmenován náčelníkem generálního štábu Karel Pezl.

²⁵ TŮMA, M., JANOŠEC J., PROCHÁZKA J., *Obranná politika*, s. 21.

²⁶ Tyto složky byly k 31. prosinci 1993 vyjmuty z podřízenosti AČR.

²⁷ *Bílá kniha*, s. 26–29.

Jako základní inspirace pro novou koncepci byly využity historické tradice první republiky.²⁸ To znamenalo začátek procesu zavádění civilní kontroly v armádě. Hlavní snaha byla najít ideální poměr mezi civilním a vojenským řízením. Velký problém byl v celkovém nezájmu vládních složek a většiny společnosti. Pro většinu lidí bylo důležitější řešit ekonomické a celospolečenské problémy, proto byla problematika armády odsunuta stranou. Navíc vojenští představitelé často nedokázali vládní kroky vidět v širším hledisku. Celá společnost procházela obrovskými změnami ekonomickými, sociálně kulturními a v neposlední řadě zahraničně-politickými. Vojenské garnitury si často neuvědomovaly, že v tomto období nejde o rozvoj armády, ale o snahu zamezit jejímu případnému protidemokratickému postupu.²⁹ Dalším problémem bylo, že v tomto období se v nové vládě nenachází dostatek lidí, kteří by byli s vojenskou problematikou dostatečně seznámeni. Přesto vláda měla vždy podporu vojenských činitelů a to i přesto, že velká část jich byla spjata s předlistopadovým režimem.³⁰

Objevila se nutnost změnit přístup k případným budoucím konfliktům, protože jejich povaha se také změnila. To bylo zapříčiněno zánikem potřeby velkých blokových armád, stejně jako zánikem Varšavské smlouvy³¹ a rozpadem Sovětského svazu³². Hlavně poslední jmenovaná skutečnost ovlivnila velkou měrou bezpečnostní situaci v Evropě, protože po zániku tohoto nadnárodního uskupení se objevily nové konflikty a hrozby³³. Z celosvětového měřítko byla velmi závažná invaze Iráku do Kuvajtu v roce 1990, kterou řešila koalice mnohonárodnostních sil. Na evropském kontinentě se jako velký problém ukázal rozpad Jugoslávie a s ním související občanská válka, která začala v roce 1992 a měla rozměr etnického konfliktu.

²⁸ *Dějiny Vojenské akademie v Brně 1951–2001*, Praha, 2001, s. 234.

²⁹ Z důvodu snazší kontroly ze strany civilní sféry byl v říjnu 1990 jmenován prvním nevojenským ministrem obrany Luboš Dobrovský. Odvolání jeho předchůdce gen. Vacka předcházela několikátýdenní mediální kritika plánu zásahu při listopadových událostech v roce 1989.

³⁰ SÍLA, J., *Civilní řízení a kontrola ozbrojených sil*. In: *Bezpečnostní politika ČR – výzvy a problémy*, Sborník statí ke konferenci 15 let vývoje bezpečnostní politiky a armády v Československu a České republice, Praha 2004, s. 107–109.

³¹ 1. června 1991.

³² 26. prosince 1991.

³³ Jedná se hlavně o nově vzniklé státy na Kavkazu.

Hlavním cíle této etapy bylo odpolitizování armády, její redukce, nové dislokace jednotlivých složek a nalezení nové koncepce. Tedy celkovou přeměnu z armády ovládané komunistickou stranou v armádu demokratickou, navazující na meziválečné tradice. Za znak alespoň částečné důvěry nové vlády se dají považovat první úkoly, které byly armádě svěřeny. V první řadě to bylo odzbrojení lidových milicí, což opravdu značí o důvěře, pokud si uvědomíme, že LM byly v podstatě vlastní malou armádou. Následovala pomoc při řešení trestní činnosti amnestovaných mezi lety 1989 – 1990, která byla pojata velice široce, a o pomoc požádal přímo Václav Havel.³⁴ Ten stál v čele celého procesu demokratizace a o celý její průběh měl největší zájem.³⁵

2.2.1 Odsun sovětských vojsk

Koncem roku 1990 se na území Československa nacházelo několik tisíc kusů vojenské techniky a bezmála 74 000 vojáků SSSR s rodinnými příslušníky velitelského sboru.³⁶ Tato skutečnost byla pro polistopadové vedení naprosto nepřijatelná, a proto se odsun sovětských vojsk stal jednou z nezbytných podmínek pro naplnění vlastní suverenity.³⁷

Prvním krokem bylo nalezení společné řeči obou stran při řešení tohoto problému. Objevily se totiž dvě možnosti postupu. SSSR prosazoval zdoluhavější variantu, jednání v rámci vídeňských rozhovorů o redukci ozbrojených sil v Evropě. Naproti tomu bilaterální, mnohem rychlejší, variantu navrhoval premiér československé vlády Milan Čalfa a ministr zahraničních věcí Jiří Diensbier. Jimi navrhované postupy začaly v na počátku roku 1990 a trvaly 18 měsíců. Takovýto krátký čas na tak složitý logistický problém ukázal dobrou připravenost Československé strany.³⁸

³⁴ RAŠEK, A., *Význam civilní kontroly armády (Její historie a budoucnost)*. In: *Vojenské rozhledy* 2001, č. 4, s. 51.

³⁵ KHOL, R., *Old Strategic Thinking in the New Environment: Problems of Adapting the Security Policy of the Czech Republic*, Winter 2000, s. 23–24.

³⁶ Stav odpovídá počtům uvedených na dokladech parlamentní komise o stavu odchodu sovětských vojsk z území Československa.

³⁷ KOCÁB, M., *K ukončení odchodu sovětských vojsk z území ČSFR (Zpráva komise FS ČSFR pro dohled na odsun sovětských vojsk)*. In: *Mezinárodní vztahy* 1992, č. 1, s. 6.

³⁸ ŠEDIVÝ, J., *Odchod sovětských vojsk z Československa*, *Mezinárodní vztahy* 1993, č. 3, s. 43–45.

Samotná *Dohoda mezi ČSSR a SSSR o odchodu sovětských vojsk z Československa* byla podepsána 26. Února 1990 v Moskvě ministry zahraničí J. Dientsbierem a E. Ševardmadzem. Podle harmonogramu byly stanoveny tři etapy³⁹, které byly relativně dodrženy. Konec první etapy byl naplánován na 31. května 1990, druhé na 31. prosince 1990 a třetí na 30. června 1991. V průběhu tohoto procesu bylo vytvořeno několik různých pozic a komisí, které měly napomoci hladkému průběhu. Vznikla například expertní skupina pro přípravu jednání, správa zabezpečení odchodu sovětských vojsk z území ČSFR nebo Úřad československého vládního zmocněnce. Na závěr byl sepsán *Protokol o uskutečněném úplném odsunu sovětských vojsk* 25. června 1991.⁴⁰

Rozhovory v rámci, kterých chtěli Sověti projednávat stažení svých vojsk, proběhly v listopadu roku 1990 v Paříži. Jednalo se o Konferenci pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (KBSE), kde byla podepsána Smlouva o konvenčních ozbrojených silách v Evropě (S-KOS). ČSFR podle podmínek stanovených tímto dokumentem⁴¹ zlikvidovala několik tisíc kusů vojenské techniky.⁴² Smlouva částečně zasáhla do následného dělení armády při vzniku České a Slovenské republiky, které probíhalo v poměru 2 : 1.⁴³

2.2.2 Redislokace a reorganizace vojenských jednotek

Po změnách, které proběhly na konci roku 1989, bylo jasné, že se musí změnit způsoby zajištění obrany státu a tedy i najít novou cestu pro ČSLA. Proto vznikla *Koncepce výstavby Československé armády do konce roku 1993*,⁴⁴ která navrhovala jednotlivé kroky k přestavbě. Základem koncepce byly redukce, reorganizace a

39 Celkem bylo vypraveno 825 vlaků a 31 353 vagónů v průběhu pravidelné železniční dopravy. Bylo vypraveno 27 kolon o celkovém počtu 1 709 vozidel a 15 organizovaných přeletů.

40 PECKA, J., (ed.), *Odsun sovětských vojsk z Československa*, Praha 2006, s. 258.

41 Smlouva stanovovala do 40 měsíců zničit přebytečnou vojenskou techniku stanoveným způsobem a pod mezinárodním dohledem.

42 Dokonce roku 1995 bylo v rámci této smlouvy zlikvidováno 4207 kusů přebytečné techniky.

43 TŮMA, M., JANOŠEC J., PROCHÁZKA J., *Obranná politika*, s. 28-29.

44 Schválena byla v listopadu 1990.

redislokace armády. Hlavním cílem bylo přejít od koaličního systému na systém, který by dokázal vytvořit armádu schopnou bez cizího přispění bránit vlastní stát.⁴⁵

Jedním ze základních předpokladů byla redislokace jednotlivých útvarů. Ta byla odůvodňována jejich lepším rozmístěním po území státu, pro případ jeho napadení. Zahrnuta byla také redukce počtu letišť z původních 16 na 12, což mělo také důvody ekologické.

Protože sovětský koncept nevyhovoval novým požadavkům na efektivní obranu, bylo potřeba armádu reorganizovat. Západní a východní velitelské okruhy byly zrušeny a místo nich vznikla nová velitelství Západ, Východ a později Střed. Byla vytvořena integrovaná protivzdušná obrana, byl zaveden jednodušší typ polního vedení a došlo k novému návrhu pojetí teritoriálních ozbrojených sil.⁴⁶

2.3 Rozdělení ČSFR a ČsA

V roce 1992 došlo na základě dohody mezi českou a slovenskou vládou k rozdělení ČSFR na dva samostatné státy. Tento proces se musel logicky týkat i ČsA a tedy i ministerstva obrany, posledního federálního ministerstva. Právně dělení vycházelo z ústavního zákona 541/1992 Sb., *o dělení majetku České a Slovenské Federativní republiky a jeho přechodu na Českou republiku a Slovenskou republiku a ústavní zákon číslo 542/1992 Sb., o zániku České a Slovenské Federativní republiky.*⁴⁷

Na základě zásad vytvořených Radou států byl stanoven poměr pro rozdělení 2:1⁴⁸ ve prospěch České republiky. Vycházelo se z ceny armádního majetku⁴⁹, kvalitativních a kvantitativních ukazatelů, přičemž limity byly stanoveny tak, aby nepřekročily ty, které byly dané smlouvou S-KOS. V potaz byla brána také rozloha jednotlivých státních celků a jejich počtu obyvatel. Samotné rozdělení měl na starost

⁴⁵ *Bílá kniha*, s. 22-23.

⁴⁶ *Armáda České republiky*, s. 29-30.

⁴⁷ Hlavní dokument, který popisoval věcnou stránku majetkového vyrovnání, byl podepsán 31. 12. 1992 a nazýval se *Protokol o rozdělení Československé armády*.

⁴⁸ Výjimku tvořily letouny MIG 29, které byly rozděleny v poměru 1:1 a MIG 23, které byly ponechány ČR.

⁴⁹ Odhadovaná cena 48 miliard korun.

Generální štáb spolu s velitelstvími Východ, Západ, Střed a velitelstvím vzdušných sil a protivzdušné obrany. Tento obrovský logistický úkol proběhl bez mimořádných událostí a mimo dělení bojové techniky měl na starosti i problémy personální. Poslední zmíněný problém byl velice ožehavý a byl sledován jak politiky, tak širokou veřejností. Armáda ČSFR byla totiž národnostně smíšená, a proto bylo rozhodnuto, že voják si může vybrat, kde bude sloužit, popřípadě, kde bude chtít dosloužit. Platilo to jak v případě vojáků z povolání, tak i vojáků základní služby. Jedinou podmínkou bylo, že voják musí státním občanem daného státu.⁵⁰ Nebyl tedy zvolen princip národnostní, ale na základě státního občanství. Podle dostupných informací na území ČR sloužilo přibližně 8600 vojáků slovenské národnosti a na území SR přibližně 2580. Většina vojáků zůstala ve státě, ve kterém se nacházeli v době rozdělení armády.⁵¹

2.4 Shrnutí

Období před rokem 1993 bylo charakterizované velkými změnami nejen v samotném Československu, ale i na celosvětové úrovni. S těmito změnami se musela vyrovnat obranná politika státu a také armáda. Po listopadu 1989 procházela celá společnost velkými změnami, které se musely projevit také na fungování ozbrojených složek.

Prvním krokem, který následoval, bylo odpolitizování armády a minimalizování politických vlivů bývalého režimu. Toho mělo být dosaženo civilním řízením a kontrolou armády, stejně jako výměnou starých armádních garnitur, u kterých hrozilo, že by se mohly pokusit o zastavení probíhajících demokratických procesů ve společnosti. Na podporu nových procesů v armádě se objevila snaha začlenit do řízení ČsA vojáky propuštěné před rokem 1968. Avšak tato snaha nesklidila mnoho úspěchu a do konce roku 1992 ztrácí na významu. Tento proces samozřejmě nebyl okamžitý a probíhal po skoro celá 90. léta a setkával se velkým nezájmem ze strany vládních špiček.

⁵⁰ MAREK, V., *Stalo se v armádě před 20 lety. Leden 1993*. In: A-report, 2013, č. 1, s. – 4.

⁵¹ GAVLAS, P., RAŠEK, A., *Před deseti lety se rozdělila československá armáda*. In: Mezinárodní politika 2002, č. 12, s. 11–12.

Jako většina států i ČSFR musela reagovat na změnu světové bezpečnostní politiky. Po rozpadu SSSR proběhla světem vlna euforie nad ukončením studené války, protože začal všeobecně převládat názor, že nastane období míru a klidu. Na základě těchto předpokladů byla započata vlna odzbrojování, do které se zapojila i ČSFR podepsáním smlouvy S-KOS. Přesto žádné takové období nezačalo a objevily se nové hrozby, které bylo zapotřebí řešit.

Velký problém, který bylo potřeba vyřešit, bylo rozmístění sovětských vojsk na území Československa, které zde byly rozmístěny po invazi v roce 1968. Proces probíhal v letech 1990 a 1991 a byl završen podepsáním *Protokolu o uskutečněném úplném odsunu sovětských vojsk*.

Událost, která ohraničuje tuto část historie armády, je rozdělení Československa k 1. 1. 1993. S tím samozřejmě souvisí i dělení armády a její techniky. Za tímto účelem byl schválen zákon, který tento proces kodifikoval a určil také samotná pravidla pro jeho provedení.

3 Vývoj AČR v letech 1993-1999

K 1. lednu 1993 vznikl nový státní útvar Česká republika jako nový státní celek. S tím souvisel i vznik nových ozbrojených složek, což vedlo k vytvoření Armády České republiky (AČR). Jako v každém nové a moderní armádě i zde začaly vznikat nové vztahy mezi civilním řízením a vojenským velením. Samozřejmě nemohlo vzniknout vše najednou, a proto zprvu nedošlo k výrazným kvalitativním změnám. Bylo zapotřebí, aby se i politická reprezentace zapojila do běžného chodu armády a projevila zájem o armádní problematiku, což je v podstatě paradoxní situace, protože v době vzniku samostatného státu byla situace právě opačná, tedy všichni se snažili udržet armádní složky mimo politiku.⁵² Pro první vlády byly totiž otázky týkající se armády nepodstatné. Prioritní byla hospodářská a ekonomická transformace, a proto až do roku 1997 jediné vládní instituce, které se o otázky bezpečnosti zajímaly, byly ministerstvo

⁵² ŠEDIVÝ, J., *Czech military transformation* [online] NATO Review 2005, [cit. 12. 2. 2014] Dostupné z: <http://www.nato.int/docu/review/2005/issue1/english/analysis.html>

obranu a generální štáb. Tento přístup negativně ovlivnil armádu po celá 90. léta. Chybělo totiž dlouhodobé plánování, což byl pojem negativně spjat s předchozím režimem, ale přesto pro rozvoj AČR velice důležitý. V nové ústavě také nebyla začleněna Rada obrany státu (ROS), která před rokem 1993 suplovala řídicí orgán a koordinovala otázky týkající se národní bezpečnosti. Zásadní přelom nastává až v roce 1998 s přijetím ústavního zákona č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, kdy byla založena bezpečnostní rada státu. Zákon vešel v platnost v souvislosti s případnou možností vstupu do Severoatlantické aliance.⁵³

Mezi lety 1993 až 1996 se budování armády řídilo *Koncepcí výstavky AČR*, kterou představil Antonín Baudyš v červnu 1993 na pravidelné tiskové konferenci. Nosným systémem mělo být rozdělení podle brigádního systému, v němž by hlavní roli hrála brigáda rychlého nasazení, která by úzce spolupracovala s jednotkami NATO. Přesto že to nebyl nový prvek, byla mu přikládána vysoká priorita, neboť byl předurčen k řešení nenadálých událostí. Byla také představena nová podoba pozemního vojska, jehož základem byly mechanizované jednotky podporované zbylými komplety vojska. Jednalo se o dělostřelecké, spojovací, ženijní, chemické, protiletadlové a radiolokační brigády. Vzdušné a protiletadlové síly se měly zredukovat o jednu třetinu a již na počátku roku se začalo s rušením některých letišť.⁵⁴ Dále se předpokládalo razantní zmenšení armády z původních 105 000 vojáků na pouhých 65 000. V roce 1997 se AČR měla změnit na armádu profesionální o celkovém počtu 32 000 vojáků z povolání. Před dosažením tohoto stavu se také počítalo se zkrácováním základní vojenské služby na osm až devět měsíců. V roce 1993 byla délka stanovena na osm měsíců.⁵⁵

„Byl jsem u zrodu této nové koncepce a myslím si, že jdeme správným směrem. Brzy vzniknou armádní sbory, bude zaveden tzv. brigádní systém. Zvláštní důraz dáváme na vytvoření brigády rychlého nasazení a celé moderní sítě vojska územní obrany. Jde v podstatě o třetí takovouto totální operaci za poslední čtyři roky. Ta se týká nejen větších celků, ale doslova každého vojáka. Lhal bych proto, kdybych nepřiznal určité obavy. A

53 ŠESTÁK, O., PRSKAVEC, K., *Struktura a dosavadní činnost Bezpečnostní rady státu*. In: Vojenské rozhledy 2001, č. 2, s. 23.

54 MAREK, V., *Stalo se v armádě před 20 lety. Červenec 1993* (přepis rozhovoru). In: A-report 2013, 7, s. 6.

55 MAREK, V., *Stalo se v armádě před 20 lety. Červen 1993* (přepis rozhovoru). In: A-report, 2013, 6, s. 6.

to především v sociální oblasti,“ informoval o této problematice nový inspektor pozemního vojska AČR generálmajor Karel Kuba.⁵⁶ Jak je z jeho vzpomínek vidět, sami nejvyšší státní činitelé si byli vědomi problémů, které byly s počátečními procesy spojeny.

Finální podoba armády k 1. lednu 1996 vypadala následovně. Složky velení, pozemní vojsko, vojenské letectvo a vojsko protivzdušné obrany, logistika, vojenské zdravotnictví a Vojenská policie. Organizačně byla rozčleněna na dva armádní sbory, sbor taktického letectva, sbor protivzdušné obrany, Velitelství logistiky a útvary podřízené přímo GŠ AČR. Pozemní vojsko bylo rozčleněno na polní vojsko, vojsko územní ochrany a síly rychlého nasazení. Vojenské letectvo bylo rozděleno do několika částí - taktické, vrtulníkové, dopravní a speciální. Protivzdušná obrana byla složena ze stíhacího letectva, raketového a radiotechnického vojska. Ostatní složky jako Civilní obrana ČR, Úřad pro kontrolu odzbrojení v Praze, Kancelář prezidenta republiky, Hradní stráž, sportovní klub Dukla Praha, dva asanační pyrotechnické odřady a odřad pro radonový program a jednotky určené pro účast ve sborech OSN, nebyly vedeny v početních stavech AČR.⁵⁷

3.1 Období Integrace

První český ministr obrany Antonín Baudyš dal již při prvním setkání s nejvyššími představiteli armády jasně najevo, co od nich požaduje. Jednalo se o prosazování myšlenky české státnosti a zlepšení jména armády v očích veřejnosti. Přičemž také prohlásil, že se nebude vměšovat do technických a organizačních otázek, jelikož od toho jsou tu právě oni. Vyslovil také vlastní názor na budoucí podobu jím spravované instituce: *„Mojí představou, a nejen mojí, protože na ní se shodla vládní koalice, je výhledově profesionální armáda, něco takového, jako je ve Spojených státech. Domnívám se, že i pro naši zemi je to jediný schůdný způsob. Pravdou je, že k tomu není cesta jednoduchá, že to nelze udělat během jednoho nebo dvou let. A je*

⁵⁶ MAREK, V., *Stalo se v armádě před 20 lety. Říjen 1993* (přepis rozhovoru). In: A-report 2013, č. 10, s. 6.

⁵⁷ *Bílá kniha*, 1995, s. 21–29.

*třeba k profesionalizaci přecházet postupně. Představuje to změnu celé struktury armády, v budoucnu i výměnu velitelského sboru. Znamená to postupné zkracování délky vojenské základní služby.*⁵⁸

Představa ministra byla jasná, dokonce si byl vědom i případných komplikací. Následně byly započaty personální změny mezi vysokými armádními činiteli a bylo vyhlášeno mimořádné hodnocení vojáků z povolání. V této souvislosti nastala mezi ministrem obrany a několika poslanci z branného a bezpečnostního výboru vášnivá diskuze. Konkrétně se jednalo o výměnu náčelníka generálního štábu a průběh mimořádného hodnocení.⁵⁹ To sice průběh na chvíli zpomalilo, ale přesto zbylé personální změny pokračovaly dál.⁶⁰

V první polovině roku 1993 vyjádřil ministr obrany nespokojenost s postupy vyšetřovací komise, která měla na starosti vyšetřit přípravy armády na akce Norbert, Zásah a Vlna z konce roku 1989. Z výsledků uvedených v závěrečné zprávě totiž vyplývalo mnoho nejasných a nepříjemných informací. Problém byl ale v tom, že přestože byla zpráva v roce 1990 archivovaná, tak o 2 měsíce později ji nechal generál Slimák skartovat, čímž nastaly problémy pro následující vyšetřovací komici.⁶¹

Dobrym důkazem o alespoň částečně ukončeném procesu demokratizace byl fakt, že náročné dělení armády mezi dva nově vzniklé státy proběhlo bez výrazných problémů. Armáda tedy už nepředstavovala destabilizační prvek a neohrožovala demokratické procesy probíhající ve společnosti. Proto bylo možné se zaměřit na procesy, které se ukázaly jako závažné a bylo potřeba je vyřešit. Nejzávažnějšími problémy byly financování, stabilizace rozvoje a zabezpečení primárních úkolů. Na jejich vyřešení vlády moc nespěchaly, zajímat se o ně začaly až na základě přípravy vstupu do NATO, koncem 90. let. Díky přetrvávající válce v bývalé Jugoslávii došlo k odklonu od idealistických představ politiků a začal se objevovat realistický pohled na mezinárodní situaci. Názor, že po skončení studené války bude svět bezpečnější, byl

⁵⁸ MAREK, V., *Stalo se v armádě před 20 lety. Leden 1993* (přepis rozhovoru). In: A-report, č. 1. 2013. s. 5.

⁵⁹ Tím prošlo do konce roku 3719 vyšších důstojníků a pouze 13 z nich nebylo shledáno vhodných k další službě.

⁶⁰ MAREK, V., *Stalo se v armádě před 20 lety. Srpen 1993*. In: A-report, č. 8. 2013. s. 8.

⁶¹ MAREK, V., *Stalo se v armádě před 20 lety. Duben 1993*. In: A-report, č. 4. 2013. s. 10.

nahrazen realističtější potřebou navázat spolupráci s NATO, jelikož nebude možné zajistit schopnost obrany státu samostatně.⁶²

Objevily se i negativní efekty organizačních změn, které narušily fungování armády. Konkrétně se jednalo o zrušení některých organizací jako například Vojenského ústavu sociálního výzkumu, Institut pro strategická studia, úsek sociálních a humanitárních věcí, úsek strategického řízení ministerstva a jiných organizací pro řešení strategických a sociálních otázek. Tyto instituce byly nahrazeny jinými, které je měly zastoupit. Reorganizace ale postrádala systematičnost, jasnou koncepci a konkrétnější plán personálních výměn. Do nových funkcí nastoupili lidé s nedostatkem zkušeností, kteří se ale zároveň potkávali se zkušenými kolegy z období před rokem 1989.⁶³ Dalším z nich byla potřeba naplnit funkce opuštěné vojáky, kteří si za místo služby vybrali Slovenskou republiku. Řešením bylo rušení pozic a případné reorganizace, neboť některé funkce byly při západní hranici již přebytečné. Bylo také zapotřebí vyřešit přechod od dvou úředních jazyků k jednomu, protože před rozdělením armády byl slovenský jazyk na stejné úrovni jako český. To ovšem nebylo tak jednoduché, jak se může zdát, protože veškerá dokumentace byla vedena dvojjazyčně.

V následujících letech byl vývoj armády nepříjemně ovlivněn častým střídáním vlád a tím pádem také politiků na pozici ministra obrany. Během let 1997 a 1998 došlo k výměně několika osob na tomto postu.⁶⁴ Tomuto stavu se dají přičítat některé nekompetentní kroky a rozhodnutí, které v tomto období proběhly. Řada kontraktů, které proběhly, si vysloužily pozdější kritiku, jak problematiky znalou veřejností, tak i médií.⁶⁵ V červenci 1998 se ministrem nakonec stal Vladimír Vetchý, bývalý vysokoškolský učitel na Vojenské akademii v Brně.⁶⁶

I přes tyto problémy se podařilo v březnu 1997 vytvořit *Národní obrannou strategii*⁶⁷ a následně *Záměr koncepce výstavby AČR do roku 2000 s výhledem do roku*

⁶² *Záměr koncepce výstavby AČR do roku s výhledem do roku 2005*. MO ČR, Praha 1997.

⁶³ RAŠEK, A., *Vytváření a realizace bezpečnostní politiky České republiky*, Praha 2004, s. 18.

⁶⁴ V červenci 1996 se ministrem obrany stal Miloslav Výborný, který byl v lednu 1998 vystřídán Michalem Lobkowitzem. O několik měsíců později, v červenci 1998 se stal ministrem Vladimír Vetchý.

⁶⁵ Jedná se hlavně o modernizaci tanků T-72 a nákup podzvukových bitevníků L-159.

⁶⁶ EICHLER, J., *Mezinárodní bezpečnostní vztahy*, Praha 2004, s. 147.

⁶⁷ Usnesení vlády č. 177 z 26. března 1997.

2005,⁶⁸ dokumenty, které byly z velké části ovlivněny snahami o vstup do NATO.⁶⁹ Obranná strategie byla vytvořena tak, aby armáda dosáhla potřebných schopností vycházejících z případného členství v NATO. Nejprve se začalo s realizací záměru, protože koncepce byla rozpracována a došlo ke zpoždění s jejím zaváděním do praktického života. Navíc nevycházel z reálných zdrojů a byl zaměřen na přípravu k přistoupení do NATO a ne na problematiku výstavby armády samotné. Koncepce ale také nebyla podložena vojenskou ani bezpečnostní strategií. Na základě těchto zásadních nedostatků bylo rozhodnuto, že dojde k vytvoření zcela nového dokumentu. Byla jí *Koncepce výstavby resortu obrany do roku 2004 s výhledem do roku 2009*. Ta byla schválena v roce 1999 a vešla v platnost po vydání potřebných dokumentů: *Bezpečnostní strategie ČR a Vojenské strategie*.⁷⁰

Tzv. „bezpečnostní komunita“ skládající se z Parlamentu ČR, Ministerstva zahraničních věcí ČR, politických stran, akademických a výzkumných výborů, se zapojila do organizování obranné a bezpečnostní politiky právě v tomto období intenzivní přípravy na vstup do NATO, tedy v letech 1997 a 1998. V listopadu 1997 nahrazuje ministra zahraničí Josefa Zieleniece bývalý velvyslanec v NATO Jaroslav Šedivý,⁷¹ který podporuje širší spolupráci mezi obrannou a bezpečnostní politikou. Došlo také k začlenění několika politiků s letitými zkušenostmi v oboru obrany do Výboru pro obranu a bezpečnost Poslanecké sněmovny, čímž se zlepšilo fungování tohoto orgánu.

Období jasnějších představ a plánů tedy začalo až po vstupu do NATO 12. března 1999. V této době již byla vytvořena branná legislativa a bezpečnostní dokumenty. Objevila se jasná snaha o dlouhodobé plánování a rozpočtování. Rozpočet činil 2,2 % HDP, což je jednou takový oproti současnému stavu. Začalo docházet

⁶⁸ Usnesení vlády č. 178 z 26. března 1997.

⁶⁹ LAPÁČEK, F., CRHÁK, M., *Komentář k nové koncepci výstavby AČR*. In: *Vojenské rozhledy* 1999, č. 4, s. 16.

⁷⁰ JANDA, J., EICHLER, J., HANDL, V., JANOŠEC, J., ŠEDIVÝ, J. a kol., *Bezpečnostní politika České republiky, Závěrečná zpráva z výzkumného projektu, Ústav mezinárodních vztahů*, Praha 1996, s. 25.

⁷¹ Do funkce nastupuje 8. listopadu 1997 a odchází 22. července 1998.

k postupnému zpřesňování úkolů pro resort obrany a navíc mu byly vytvořeny potřebné legislativní podmínky. Díky tomu armáda začala dostávat jasné úkoly, které má plnit.⁷²

Přesto se nezabránilo chybám, které nakonec vývoj armády a její rozpočet ovlivnily na dlouhá léta. Vláda při rozhodování v armádních otázkách brala v potaz nejenom vojenské potřeby ale i potřeby nevyužitého obranného průmyslu, který před rokem 1989 patřil k jedněm z nejvyspělejších ve „východním bloku“. Ten ztrácel totiž odbytiště jak v ČR, tak i na zahraničních trzích. A to je právě případ všeobecně známého nákupu 72 kusů bitevníku L-159, které do dnešní doby nebyly plně využity a MO se jich snaží již několik let marně zbavit. Je tedy vidět, že vláda nebyla schopna zkombinovat snahu o udržení výzkumu, vývoje a obranného průmyslu se snahou o vytvoření moderní armády. Nedostatečný byl hlavně proces dlouhodobého plánování. Chyběly potřebné analýzy budoucího bezpečnostního prostředí a technologií. Proto se v následujících letech ukázaly některé projekty jako předimenzované a často nefunkční. Selhal tedy proces demokratické kontroly a umožnil vznik nákladných a neúčinných projektů.⁷³

Období po roce by se 1993 dalo popsat jako doba „*kdy nebudeme nic dělat, protože se stejně nic nestane*.“ Doba kdy se „něco stane“, nestala při povodních v roce 1997, při kterých se ukázal potenciál AČR v nevojenské sféře. Ačkoliv odborníci dlouhou dobu upozorňovali na potřebu větší pozornosti bezpečnostní otázkám, jejich připomínky zůstávaly dlouho nevyslyšeny. Právě proto záplavy ukázaly potřebu změny bezpečnosti a obrany na vlastním území České republiky. Vládní představitelé byli totiž zaneprázdnění rozdělením ČsA a z toho vyplývajícími problémy, jako přípravou na zapojení do západních obranných struktur. Dalo by se říci, že se doufalo, že nenastane situace, která by tehdejší systém, stále ještě postavený převážně na předchůdkyni AČR, neprověřila v krizové situaci. To se právě při povodních ukázalo jako špatná cesta, a proto byl vytvořen speciální výzkumný tým pod vedením PhDr. Jaroslava Jandy,⁷⁴ který byl zaúkolován vytvořením *Bezpečnostní politiky ČR*, stejně jako systémové řešení

⁷² Bezpečnostní strategie ČR z roku 1999 a Vojenská strategie z roku 1999.

⁷³ KRÍŽ, Z., *Civilní řízení a demokratická kontrola AČR. Peripetie transformace vojensko-civilních vztahů po roce 1989*, Brno 2004, s. 103.

⁷⁴ Působil na Ústavu mezinárodních vztahů v Praze.

obranu státu.⁷⁵ Přesto návrhy vyšlé ze závěrů tohoto týmu byly přehlíženy stejně jako fungování předešlé Rady obrany státu.

O odklonu od tohoto trendu se začalo až v roce 1998 a bylo to spjato několika zmíněnými událostmi. Jedná se hlavně o povodně z roku 1997, vstup do NATO a schválení zákona č. 110/1998 Sb., *o bezpečnosti České republiky* z 22. dubna 1998. Podle tohoto zákona vznikla Bezpečnostní rada státu, která nahrazovala v podstatě nefunkční Radu obran státu.⁷⁶

Přes velké množství nedostatků je v tomto období již armáda ve stavu, kdy byla plně odpolitizovaná a její struktura a mechanismy jsou shodné s armádami západního politického prostředí. I přes jistou jednosměrnou zaměřenost médií, která cílila především na hledání senzací, stoupá důvěra občanů v armádu. Příčin je hned několik. Začíná se mnohem více otvírat lidem. Pořádají se totiž akce pro veřejnost, jako jsou Bahna⁷⁷ a dny otevřených dveří. Dále plněním svých povinností, jako je nasazením v mírových misích a hlavně svojí pomocí při povodních v roce 1997. Potvrzují to výzkumy veřejného mínění. Například v roce 1996 důvěřovalo armádě 55 % dotazovaných.⁷⁸

3.2 *Shrnutí*

Po roce 1993 stále dochází k omezování vlivu komunismu na českou armádu, ale zároveň se v této době snaží o zapojení armády do současných politických rozhodnutí, a tím by se vojenské jednotky staly součástí dozoru nad demokratickým režimem.

Tyto snahy byly ale dlouhou dobu ignorovány, protože nově vzniklý stát se vyrovnával s hospodářskými změnami a problémy armády byly odsunuty stranou a to i přesto, že se od počátku 90. let ČsA a AČR zapojovaly do mírových misí OSN.

⁷⁵ JANDA, J., EICHLER, J., HANDL, V., JANOŠEC, J., ŠEDIVÝ, J. a kol., *Bezpečnostní politika České republiky*, Praha, s. 8.

⁷⁶ *Koncepce výstavby rezortu obrany*, Vojenské rozhledy 1999, č. 4, s. 3–15.

⁷⁷ V současné době Den pozemního vojska Bahna, měl svojí premiéru v roce 1990 jako jízda vojenských historických vozidel.

⁷⁸ KRÍŽ, Z., *Civilní řízení*, s. 103.

Opět byla vytvořena nová koncepce, která určovala směr, kterým se má AČR ubírat. Bylo stanoveno, že základem bude brigáda rychlého nasazení, která bude úzce spolupracovat s jednotkami NATO. Také bylo stanoveno, že do roku 1997 by armáda měla být profesionalizována, s čímž bylo spojeno i snižování početních stavů. Z toho vyplývá, že původně se počítalo s profesionalizací o sedm let dříve, než nakonec proběhla. Částečně byl završen proces demokratizace, jehož důkazem bylo pozitivní hodnocení rozdělení ČsA. To umožňovalo začít s řešením jiných závažných úkolů jako financování, rozvoj a personální změny. Neřešené finanční a materiální problémy podtrhovalo také časté střídání celých vlád a tím pádem i ministrů obrany a vojenských koncepcí, což nepomáhalo udržovat stabilitu rezortu obrany. Právě v této době vznikly později velmi kritizované zakázky modernizace tanků T-72 a bitevníků L-159. Což je důkazem selhání procesu demokratické kontroly nad fungováním armády. Změny, které probíhaly, totiž postrádaly systematičnost a nebyly tolik úspěšné, jak se předpokládalo. Důležitost řešení otázky bezpečnostní politiky jasně ukázaly povodně v roce 1997, kdy armáda prokázala svoji nepostradatelnost v nevojenských krizových situacích.

Přesto se podařilo vytvořit důležité dokumenty, které byly z části ovlivněny snahami o začlenění do Severoatlantické aliance. Je to i období zapojení „*bezpečnostní komunity*“ do tvoření bezpečnostní politiky státu a vzniku jasnějších představ o fungování celého armádního systému. Ačkoliv bylo toto období velice chaotické a docházelo k častým změnám, dá se tvrdit, že AČR již odpovídalo západním standardům, čemuž nasvědčuje i samotné přistoupení k Severoatlantické alianci.

4 Příprava na vstup do NATO

Oficiální snahy o začlenění do NATO začaly již v říjnu 1991, kdy se v polském Krakově sešli zástupci Československa, Maďarska a Polska a společně deklarovali přání zapojení se do vojenských struktur této mezinárodní organizace. O měsíc⁷⁹ později se konal alianční summit v Římě, na jehož základě byla 20. prosince téhož roku ustanovena Severoatlantická rada pro spolupráci (NACC). Na vzniku se podílelo 16

⁷⁹ 7. - 8. Listopadu 1991.

členských států a 9 států bývalé východní Evropy. Počátkem roku přistoupilo všech 11 států Společenství nezávislých států a o několik měsíců později Gruzie a Albánie. Ale až na konci roku 1993 bylo přijato všeobecné usnesení o zahájení procesu rozšiřování Aliance o státy bývalé Varšavské smlouvy. Toto deklaroval program nazvaný Partnerství pro mír (PfP), který byl výsledkem summitu v Bruselu z ledna 1994. Rámcový dokument byl podepsán předsedou vlády Václavem Klausem v březnu stejného roku, přičemž krátko po podpisu začala příprava důstojníků pro práci v NATO. První cvičení PfP proběhlo v září 1994 v Polsku.⁸⁰ Přestože jsme ještě nebyly členy, tak vztyční důstojníci AČR se začali podílet na chodu NATO již v roce 1993. O jedné z prvních návštěv v Bruselu generálmajor Jiří Nekvasil řekl: *„Nepřijeli jsme si do Bruselu pro datum, kdy vstoupí Česká republika do NATO. Chtěli bychom si ujasnit konkrétní kroky, které musí naše armáda udělat proto, aby, až přijde politické rozhodnutí, byla schopna do Aliance vstoupit,“* řekl generál Nekvasil o první návštěvě Bruselu, kvůli přistoupení k NATO. *„Jedná se především o jazykovou vybavenost a metodickou připravenost velitelského sboru Důležité je také zavedení nových systémů velení, spojení a průzkumu. Ty by měly být již plně kompatibilní se systémy NATO.“*⁸¹

Vzhledem k tomu, že AČR snahou o vstup do Severoatlantické aliance pustila na zcela neprobádanou půdu, na které se objevovaly problémy a nové procesy, bylo toto období doprovázeno potřebou překonat některé významné překážky. Jednou z těch závažnějších byla snaha přesvědčit vládu o nutnosti řešení otázky obrany státu a o její strategické důležitosti. Bodem obratu⁸² se staly katastrofální povodně v roce 1997, po kterých bylo jasné, že je zapotřebí změnit nejenom vnější, ale i vnitřní bezpečnostní systém. Proto došlo v roce 1998 k přijetí ústavního zákona č.110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, čímž byla po pěti letech vytvořena nová koncepce.

Přesto první impulzy ke změně se objevují již v období po roce 1993 a to kvůli událostem na Balkánu, konkrétně se jednalo o události v bývalé Jugoslávii, které ovlivňovaly dění v celé Evropě. Ta si totiž začala uvědomovat nereálnost myšlenky na bezpečnější svět po konci „studené války“ a nutnost bezpečnost zajišťovat. V případě

⁸⁰ Armáda České republiky, s. 38.

⁸¹ MAREK, V., *Stalo se v armádě před 20 lety. Říjen 1993*. In: A-report, č. 10. 2013, s. 6.

⁸² Bezpečnostní experti často varovali představitele vlády, že je zapotřebí změnit bezpečnostní systém ČR, ale jejich připomínky zůstaly bez odezvy.

ČR došlo k přehodnocení dosavadní koncepce, která předpokládala schopnost zajistit obranu samostatně. Namísto toho se zaměřila na začlenění do západních vojenských struktur a NATO. Díky tomu došlo k jakémusi dvojitému budování armády. Podle předchozí koncepce se budovala armáda k obraně území a na druhé straně se budovali tzv. *reakční síly*, které byly určeny pro spolupráci se západními bezpečnostními silami v zahraničních operacích.⁸³

4.1 Integrace do NATO

Přípravy na samotný vstup trvaly de facto od vzniku samostatné republiky v roce 1993. Za tuto dobu musela ČR projít mnoha změnami, aby byla schopna splnit potřebná kritéria a plnit potřebné závazky. Změnou však procházela i samotná Aliance. Jednou z prvních a nejvýraznějších bylo založení projektu PfP z počátku roku 1994, do kterého ČR vstoupila jako první postkomunistický stát. Již 1. ledna 1993, tedy ještě před vznikem samotné PfP, se stala členem Severoatlantické rady pro spolupráci. Tím byl udán jasný směr, kterým se ČR bude ubírat - naplnění představ o zaručení kolektivní obrany. Jaromír Novotný, první náměstek obrany z let 1997 – 2000 o tom to období prohlásil: *„Program PfP umožňoval každé zemi otestovat si své schopnosti a možnosti adaptace svých ozbrojených sil na spolupráci s NATO. Tento program navíc umožňoval účast i zemím, které ani nehodlaly případně někdy do NATO vstoupit. Program PfP by se dal přirovnat k ‚menu‘, ze kterého si každá Bruslem oslovená země mohla vybrat podle svých možností a schopností. Dle mého názoru tak program PfP vytvořil v Evropě novou bezpečnostní dimenzi. Armády a vojáci se ocitli několik kroků napřed a politikům dokazovali na praktických příkladech, že spolupráce je možná. Tak například cvičení mezi naší a německou armádou proběhla dávno před podepsáním Česko-německé deklarace v roce 1997. První cvičení ještě vyvolávalo silné politické emoce, druhé už méně a třetí se stalo běžnou, každoroční záležitostí.“*⁸⁴

Později proběhl další pokus o změnu podoby *Aliance*, po které by byla schopna pružně reagovat na měnící se mezinárodní bezpečnostní prostředí. Původní předpoklad totiž počítal s kolektivní obranou před jasným nepřítelem. Tuto snahu o přeměnu

⁸³ Záměr koncepce výstavby AČR do roku 2000 s výhledem do roku 2005, MO ČR 1997.

⁸⁴ Armáda České republiky, s. 44.

nakonec potvrzovalo jednání nejvyšších představitelů Severoatlantické rady ve Washingtonu v dubnu 1999, kde byla představena vize pro 21. století a zároveň byla přijata nejnovější *Strategická koncepce NATO*. „Severoatlantická aliance, založená na principech demokracie, svobody jednotlivce a vlády zákona, zůstává základem naší kolektivní obrany; ztělesňuje transatlantickou vazbu, která váže Severní Ameriku a Evropu v jedinečném obranném a bezpečnostním partnerství. Severoatlantická aliance vydržela zkoušku pěti desetiletí a umožnila občanům spojeneckých zemí těžit se z bezprecedentního období míru, svobody a prosperity. Zde, ve Washingtonu, jsme vzdali hold úspěchům minulosti a vytvořili jsme novou Alianci odpovídající úkolům budoucnosti. Tato nová Aliance bude větší, schopnější, pružnější, zaměřená na kolektivní obranu a schopná převzít nové mise, včetně příspěvku k účinnému předcházení konfliktů a aktivního zapojení do krizového řízení, včetně operací reagujících na krize. Aliance bude spolupracovat s ostatními 46 národy a organizacemi při prosazování bezpečnosti, prosperity a demokracie v celém euroatlantickém prostoru. Dnešní přítomnost tří nových spojenců – České republiky, Maďarska a Polska – dokazuje, že jsme překonali rozdělení Evropy. NATO 21. století začíná dnes – NATO, které si zachová sílu minulosti a přidá nové mise, nové členy, nová partnerství. Za tímto účelem jsme schválili aktualizovanou Strategickou koncepci.“⁸⁵

Proces samotné integrace začal ještě před samotnými přípravami na vstup do *Aliance*, přičemž samotná organizace dlouho neměla jasnou koncepci. Oficiální pozvánka pro ČR byla zaslána 8. července 1997, ale již na počátku 90. let se začaly objevovat jasné náznaky budoucí spolupráce. Na podzim roku 1990 a na jaře 1991 navštívil generální tajemník NATO bývalé Československo a do vzájemných jednání byla zahrnuta otázka případného začlenění do západních struktur.⁸⁶

⁸⁵ Tamtéž, s. 46.

⁸⁶ Jednání se neslo pouze v teoretické rovině, jelikož NATO nebylo na tuto možnost doposud připraveno jak z vojenských, tak i politických důvodů. Jednalo se hlavně o strach z reakce Sovětského svazu.

4.2 Vstup do NATO

Po vystoupení z Varšavské smlouvy v roce 1991 získala Česká republika nezávislost v zahraničně politických a vojenských otázkách. Přesto bylo potřeba reagovat na měnící se bezpečnostní situaci ve světě, a proto je přistoupení k Severoatlantické alianci v historii České republiky velice důležitým politickým a historickým krokem, srovnatelný s pozdějším vstupem do Evropské unie. Vstupem se ČR zavázala k plnění závazků vůči *Alianci* a členským státům. Ztratila také část své suverenity a možnosti jednat samostatně, ale na druhou stranu získala členství v organizaci zajišťující obranu každého svého člena. Podle smlouvy, kterou podepsaly všechny členské státy, je každý povinen ve spolupráci s ostatními poskytnout v co nejkratší době takovou pomoc, která je nezbytně nutná, včetně užití vojenské síly za účelem zachování bezpečnosti. Hlavním cíle Severoatlantické aliance je totiž ochrana vlastních členů a hodnot, na kterých je založena. To byl jeden z hlavních důvodů pro vládní elity k přistoupení. Byla získána možnost podílet se na řízení a ovlivňování chodu organizace, což je ale vyváženo dodržování stanovených závazků a podílení se na bezpečnosti oblasti, která několikanásobně přesahuje rozlohu a politický dosah státu.

Prvním oficiálním krokem ke vstupu do NATO bylo zaslání „*zvacího*“ dopisu generálním tajemníkem Javierem Solanym 29. ledna 1999, který obdržela vláda České republiky. Následovalo podepsání dokumentů o přistoupení 26. února prezidentem Václavem Havlem. Právoplatným členem se ČR stala až 12. března, kdy ministr zahraničí Jan Kavan spolu se svými protějšky z Polska a Maďarska odevzdali ratifikační listiny Madeleine Albrightové.⁸⁷ V krátké době po přistoupení se zvedl zájem o vojenskou problematiku související s novými úkoly v rámci Severoatlantické aliance. Ještě v březnu bylo vládou ČR schváleno nasazení dopravního letounu An-26 pro potřeby NATO v Kosovu. O měsíc později byl otevřen vzdušný prostor republiky pro alianční letadla a byla vyslaná polní nemocnice s potřebným doprovodem do Kosova, kde měla působit po dobu jednoho a půl roku. Na konci dubna byly povoleny přesuny jednotek *Aliance* přes území ČR. Pomyslný počáteční krok byl završen schválením

⁸⁷ Předávání ratifikačních listin se uskutečnilo v americkém městě Independence a spolu s Janem Kavanem se za nově přistupující státy účastnili také polský ministr zahraničních věcí Bronislaw Geremek a jeho maďarský protějšek János Martonyi.

návrhu Poslanecké sněmovny ČR⁸⁸ na vyslání 800 vojáků do Kosova, kteří měli být součástí mnohonárodnostních sil KFOR.⁸⁹

Stejně jako u ostatních členů *Aliance*, bylo po vstupu v ČR plánování obranného systému v kompetenci vlády, konkrétně se jim zabýval Výbor pro obranné plánování. Během roku 1998 Severoatlantická aliance zaslala 52 návrhů výstavby ozbrojených sil AČR ve výši 60 mld. Kč. Jednalo se de facto o návrhy změn, které byly naplánovány do roku 2003. Více jak polovina jich byla přijata bez výhrad, zbytek pouze částečně. Z nutnosti příprav na vstup do NATO bylo tedy dosaženo toho, čemu se vládní elita dlouho vyhýbala, byl vytvořen relativně fungující systém plánování, jak střednědobého, tak dlouhodobého, který vycházel z ekonomických předpokladů.⁹⁰

Následně byly v roce 1999 a 2000 byly přijaty dva velké soubory zákonů, které velkou mírou ovlivňovaly fungování a pravomoce AČR. První z nich byl vydán 14. září 1999 a vznikl z důvodu vstupu do NATO. Konkrétně se jedná o zákon č. 218/1999 Sb., *o rozsahu branné povinnosti a o vojenských správních úřadech* (branný zákon), zákon č. 219/1999 Sb., *o ozbrojených silách České republiky*, zákon č. 220/1999 Sb., *o průběhu základní nebo náhradní služby a vojenských cvičení a o některých právních poměrech vojáků v záloze*, zákon č. 221/1999 Sb., *o vojácích z povolání* a zákon č. 222/1999 Sb., *o zajišťování obrany České republiky*. O rok později, 28. a 29. června 2000 byl přijat druhý balíček zákonů vymezující podmínky pro nasazení armády v případě živelných katastrof. Zákon č. 239/2000 Sb., *o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů*,⁹¹ zákon č. 240/2000 Sb., *o krizovém řízení a o změně některých zákonů*,⁹² zákon č. 241/2000 Sb., *o hospodářských opatřeních pro krizové stavy a o změně některých souvisejících zákonů*.⁹³

Samotné přistoupení podporovalo 66,9 % obyvatelstva, proti bylo 22,6 % a 10,5 % občanů bylo bez názoru. Větší podpoře se přistoupení k NATO těšilo mezi samotnými

⁸⁸ Parlament ČR schválil tento návrh 17. června 1999.

⁸⁹ *Armáda České republiky*, s. 55-56.

⁹⁰ STRNÁDEK, J., *Strategická koncepce stability a bezpečnosti pro 21. století a požadavky na obranný průmysl*. In: *Vojenské rozhledy* 1999, č. 4, s. 23-24.

⁹¹ Následně byl změněn zákonem č. 320/2002 Sb.

⁹² Tzv. krizový zákon.

⁹³ *Armáda České republiky*, s. 59.

vojáky, protože tento krok přivítalo 80 % vojáků z povolání.⁹⁴ V následujících letech podpora přistoupení mezi obyvateli klesla. Pravděpodobnou příčinou byl přístup Severoatlantické aliance k událostem na Balkáně.⁹⁵

4.3 Shrnutí

První snahy o začlenění započaly již na začátku 90 let, kdy ČR spolu s některými postsovětskými státy jasně deklarovaly ochotu zapojit se do NATO. V roce 1994 se pak ČR zapojila do programu Partnerství pro mír, což byla jakási přestupní stanice na cestě k integraci do západních obranných struktur. Jedním z hlavních impulzů k tomuto kroku byly události na Balkánu a uvědomění si potřeby přechodu od zajištění obrany vlastními silami k zapojení do evropských obranných struktur, které zaručovaly kolektivní obranu svých členů. To pro ČR z počátku znamenalo jakési rozdvojení armády na část obrannou a reakční.

AČR, potažmo i ČR, musela projít množstvím změn, aby byla schopna splňovat podmínky pro přistoupení, ale změny probíhaly i v samotné Alianci. Nejvýznamnější pokusy v 90. letech byly založení Partnerství pro mír a Strategická koncepce NATO, která měla umožnit pružně reagovat na měnící se bezpečnostní prostředí. Samotný vstup byl potom velice důležitým krokem, který ČR na jednu stranu stál část vlastní suverenity, protože se zavázala k plnění aliančních povinností, ale na druhou stranu došlo k získání členství, které je založeno na kolektivní obraně a vzájemné spolupráci. K přistoupení došlo 12. března 1999 spolu s několika okolními státy. V případě AČR tento krok odstartoval novou etapu účasti na mezinárodní bezpečnosti. Velkým pozitivem byly změny, ke kterým byla ČR donucena právě na základě přípravy k přistoupení. Je velice pravděpodobné, že by jinak tyto procesy proběhly mnohem později, ačkoliv byly velice potřebné už delší dobu

⁹⁴ SIMON, J., *NATO and the Czech and Slovak Republic. A Comparative Study in Civil-Military Relations*, Lanham 2004, s. 79.

⁹⁵ NATO se pokoušelo řešit tzv. kosovskou krizi bez mandátu RB OSN.

5 Období reforem 1999-2004

V roce 1999 byla ukončena náročná etapa, kdy se Česká republika snažila zapojit do západních obranných struktur. Vstup do NATO nebyl jen krok důležitý pro armádu, ale pro celý stát. Znamenal účast na kolektivní obraně a z toho vyplývající výhody, ale také požadavky, které byly na ČR kladeny. Byl to krok, který napomohl ekonomické spolupráci se západní Evropou a integraci do Evropské unie. Velice důležitý byl rok 2000, kdy začala být prováděna strategická revize obrany. Jejím cílem bylo změnit způsob obrany ČR z důvodu začlenění do nového obranného společenství a navázání nových zahraničně-politických vztahů. Tyto změny měly být završené v roce 2006 dosažením počátečních operačních schopností.

Hlavní změnou oproti předchozím snahám, které byly převážně kvalitativního rázu, se po roce začalo s reformami, které měly podobu kvalitativní. Vycházelo se přitom ze zkušeností z působení v zahraničních misích, převážně na Balkánském poloostrově. To je stejný důvod, kvůli kterému začalo NATO přehodnocovat své obranné schopnosti.⁹⁶ Naléhavost těchto změn byla potvrzena změnou světové bezpečnostní situace po 11. září 2001. Teroristické útoky, které byly provedeny proti USA, jasně ukázaly, že objevil nový fenomén, který byl dlouhou dobu přehlížen. Jako strůjce těchto útoků byl jednoznačně označen radikální islám a bylo jasné, že je to nové nebezpečí, se kterým je zapotřebí počítat a přizpůsobit se mu. Státy *Aliance* dlouho nečekaly a zapojily se do „války proti terorismu“. Proto se následujícího roku začaly angažovat do vojenských operací na území Afghánistánu a v roce 2003 na území Iráku.⁹⁷

Proto v roce 1999 vznikl další dokument a to *Koncepce 1999*, která hodnotila předchozí období jako vcelku úspěšné a to hlavně s přihlédnutím k ekonomickým možnostem ČR. Podařilo se přetvořit armádu do stavu, ve kterém je schopna plnit obranné úkoly na vlastním území, stejně jako plnit povinnosti vycházející ze závazků

⁹⁶ Konkrétně se jedná o Defence Capabilities initiative (DCI), která byla vyhlášena v roce 1999 na summitu ve Washingtonu. Předpokládalo se, že bude zlepšena spolupráce na nižších úrovních a vzájemná schopnost spolupráce mezi jak mezi jednotlivými členy NATO, tak i mezi *Aliancí* a ostatními státy při mírových operacích.

⁹⁷ TŮMA, M., JANOŠEC J., PROCHÁZKA J., *Obranná politika*, s. 50-51.

vůči NATO. V nové struktuře zanikly divize, které neodpovídaly zamýšlené podobě, a armáda byla rozdělena na brigády a prapory. Jako pozitivní byly vnímány procesy, které doprovázely vstup do západních obranných struktur a s tím související jazyková příprava VZP. A v neposlední řadě změna pohledu obyvatelstva na armádu a její příslušníky. Přesto měla AČR omezenou schopnost kooperace s ostatními členskými státy *Aliance*.⁹⁸ Tato skutečnost byla zapříčiněná nedokončenou proměnou systému velení a zastaralou technikou a vybavením, chybějícími novými manažerskými metodami, nedostatečnou vzdělaností pro nově stanovené systematizované funkce, stejně jako špatný stav vojenského školství a vojenského výzkumu. Bylo tedy nutné provést změny, které ale byly limitovány schopností samostatně ubránit území na straně jedné a plnění závazku v Severoatlantické alianci na straně druhé. Nejprve byly sestaveny priority, kde na první místo byla postavena schopnost obrany státu, následně modernizace a zlepšování kvality personálu. Dále se mělo pokračovat s procesy z předchozího období - zlepšení řízení a kontroly veřejným sektorem, rozvoj moderních a ekologických technologií a restrukturalizace logistiky.

Na základě podřízenosti NATO došlo k rozčlenění vojenských sil do několika skupin na základě doby jejich pohotovosti. Nejrychleji měly být připraveny síly okamžité reakce, které měly být schopny k reakci do 10 dnů. Následovaly síly rychlé reakce, jejichž reakční doba neměla přesáhnout 20 dnů a nakonec hlavní obranné síly, které byly primárně určeny k obraně přiděleného území, a nebo k případnému doplnění jak sil okamžité tak i rychlé reakce. První dvě skupiny byly připravovány pro vyčlenění podle potřeb *Aliance* a z toho bylo 1000 vojáků s potřebnou technikou určeno pro mezinárodní mírové operace. Struktura AČR se oproti předchozí koncepci opět změnila. Došlo k rozčlenění na pozemní a vzdušné síly, síly územní obrany a složky s podpůrnou funkcí. Nově měla vzniknout mechanizovaná divize, která by plnila úkoly v mnohonárodnostních úkolových uskupeních NATO. Spolu s brigádou rychlého nasazení a výcvikovými a mobilizačními základnami spadaly pod pozemní síly. Čtyři základny letectva, Velitelství vzdušných sil a protiletadlové raketové obrany se měly sloučit do vzdušných sil a vytvořit tak jeden celek. Územní obrana měla stejnou strukturu jako předchozí složky Velitelství územní podpory. Spadala do ní lokální

⁹⁸ Jednalo se o oblasti průzkumu, schopnosti velení a komunikačních a informačních systémů.

velitelství územní obrany, armádní záchranné složky a základny určené k případné mobilizaci. Do poslední kategorie podpůrných složek byly začleněny útvary Vojenské policie, logistiky, vojenského zdravotnictví a zpravodajské služby a složky spadající pod přímé velení Generálního štábu.

V koncepci bylo naplánováno další snižování vojenské techniky, civilního i vojenského personálu. Do začátku roku 2003 bylo sníženo množství výzbroje na 541 tanků, 1 235 obrněných vozidel, 528 dělostřeleckých kompletů, 125 bojových letounů a 34 bojových vrtulníků.

Celá koncepce byla rozdělena podle časového plánu na několik etap:

- Do konce roku 2000 měly být mechanizované brigády schopné k nasazení v mnohonárodnostních mírových silách a měly přejít pod velitelství mechanizované divize
- Do konce roku 2001 ukončit vznik celoarmádní datové sítě.
- Do konce roku 2002 zařadit PVO a řízení letové provozu do aliančních struktur, zařadit vrtulníkové letectvo do struktur pozemních sil, vytvořit strukturu velení sil rychlé reakce a dosáhnout stanoveného počtu personálu.
- Do konce roku 2004 vyzbrojit část letectva podzvukovými letouny L-159 a podle možností zahájit budování nadzvukového taktického letectva.
- Do roku 2006 ukončit budování jednotek určených pro *Alianci*, zahájit modernizaci zbylé techniky pozemních sil, navýšit možnosti dopravního letectva a zvýšit bojové schopnosti PVO. Vytvořit program pro lepší podmínky VZP a vojáků základní služby, stejně jako uskutečnit klíčové body sociálního a ekologického programu a provést výměnu zásob souběžně s modernizací armády.
- Do konce roku 2009 dokončit výstavbu nadzvukového letectva, pokud se rozhodne o jeho vybudování.

V této době se ještě nepočítalo s přechodem na plně profesionální armádu, pouze se předpokládalo, že do roku 2009 klesne počet vojáků na 42 500, z toho necelá polovina

měla být tvořena vojáky základní služby.⁹⁹ To stále vedlo k jakému si dvojitému dělení armády. Jedna část byla připravována pro nasazení v zahraničí a druhá pouze pro ochranu státu. Zajímavé je, že plně profesionální měly být pouze jednotky okamžité reakce, u ostatních se stále počítalo s vojáky základní služby.

Dále bylo stanoveno dvanáct oblastí, které měly řešit materiální problematiku a infrastrukturu.¹⁰⁰ Jako hlavní nástroje ke splnění stanovených úkolů byly označeny podpora výzkumu ve spolupráci s vývojem nových technologií, jak na úrovni státu, tak i Aliance.

Nutno poznamenat, že i přes veškeré vyvinuté snahy a požadavky *Aliance*, se nepodařilo vytvořit v roce 1999 koncepci, která by měla dlouhodobější platnost. Příčin bylo mnoho, přičemž za nejzávažnější by se daly považovat následující: neustálé personální výměny, nestabilní financování koncepčních záměrů a neschopnost resortu obrany přizpůsobovat záměry změnám ve vojenství, demografii, technickém a bezpečnostním vývoji. Tedy v odvětvích, které mají dopady na obranné schopnosti ČR a AČR.¹⁰¹

5.1 Období dalších změn

Změny v řízení armády po roce 1999 odrážely potřebu přizpůsobit ji nové bezpečnostní situaci a ukazovaly novým spojencům, že je schopna plnit požadavky a úkoly, které jsou na ni kladeny. Díky této potřebě vzniklo první promyšlené politické zadání, které bylo určeno *Bezpečnostní strategií ČR* z roku 2001 a *Bezpečnostní strategií ČR* z roku 2003. Ty pojímaly bezpečnost státu z širšího hlediska, protože braly v potaz jak obranu území, tak i diplomacii a hospodářská hlediska. Také jasně stanovily vojenské a politické ambice ČR. Díky tomuto přístupu vzniklo nové plánování kroků k dosažení transformované armády. Objevily se také fungující opatření, kterými bylo

⁹⁹ Počet VZP se měl ustálit na 22 500 osob a konečný počet vojáků základní služby měl být 20 000.

¹⁰⁰ Jedná se o sférah centrálního řízení a administrativy, vzdělávání a sociálního zabezpečení, zahraničních aktivit, rozvoje pozemních sil, vzdušných sil, vojenského zpravodajství, zabezpečení velení a řízení, rozvoje centrální logistiky, vojenského zdravotnictví, vědy a výzkumu, reprodukce nemovitě infrastruktury a ekologie.

¹⁰¹ *Armáda České republiky*, s. 53.

možno armádu kontrolovat.¹⁰² Jednalo se hlavně o prezidenta, Parlament ČR a bezpečnostní komunitu, která se opírala o osobnosti s bohatými zkušenostmi s armádou. Ta byla tvořena dvěma kategoriemi lidí. Do první se řadili bývalí vysocí představitelé ozbrojených složek a do druhé patřili intelektuálové.¹⁰³

Z důvodu nedostatku patřičně vzdělaných osob se opakoval stav z počátku 90. let, kdy byli do funkce ministra obrany jmenováni bývalí vysocí vojenští důstojníci. Nebylo totiž možné ve stavu, v jakém se AČR nacházela, jmenovat někoho, kdo s rezortem obrany nemá zkušenosti. Prvním z nich byl Jaroslav Tvrdík v letech 2001 - 2003 a od roku 2004 Miroslav Kostelka. Oba působili jako náměstci ministra obrany. Kostelku nakonec vystřídal Karel Kühnl, který pocházel z civilní sféry, takže dochází ke stejné situaci jako před rokem 1999.

Jak již bylo zmíněno, *Koncepce 1999* nesplnila předpokládané záměry, a vzhledem k novým rozhodnutím o vytvoření profesionální armády bylo potřeba tuto snahu podepřít legislativními kroky a vytvořit potřebné dokumenty. Proto v roce 2002 vznikla *Koncepce výstavby profesionální Armády České republiky a mobilizace ozbrojených sil České republiky*, která se tomuto tématu měla věnovat a navazovala na *Základní strategické principy a cíle reformy ozbrojených sil*. Byla schválena v polovině roku 2001. Základní východiska byla stejná jako *Koncepce* z roku 1999. Jediným hlediskem, které bylo nově zohledněno, byla reakce na změnu bezpečnostní situace po teroristických útocích 11. září 2001. Ty totiž donutily většinu států změnit přístup k vlastní bezpečnosti. Ke schválení finální verze ministra obrany Jaroslava Tvrdíka vláda ČR přistoupila v listopadu 2002 a ukončila se tak poslední etapa přeměny AČR.¹⁰⁴

Ani tuto koncepci se ale nepodařilo zcela naplnit a to hned z několika důvodů, které neumožnily vydat potřebné množství financí na armádu. Ty byly totiž potřeba

¹⁰² *Koncepce výstavby profesionální AČR a mobilizace OS ČR* přepracovaná na změněný zdrojový rámec, MO ČR, 2003.

¹⁰³ Například Antonín Rašek, Jan Eichler nebo Karel Pezl. Tito lidé se snažili o větší připravenost vládních činitelů v bezpečnostních otázkách, aby nemohlo dojít k dosazení nekompetentních osob na klíčová místa MO.

¹⁰⁴ VÁŇA, J., *Koncepce výstavby profesionální armády a mobilizace ozbrojených sil ČR rozpracovaná v návaznosti na změny nového zdrojového rámce, národní seminář k reformě ozbrojených sil* [online] MO ČR 2003, [cit. 2. 10. 2013] Dostupné z: <http://www.army.cz/scripts/detail.php?id=3123>

hlavně na likvidaci škod po povodních v roce 2002 a vstup ČR do Evropské unie, který si vyžádal potřebu změny veřejného financování. Protože se změnilы vstupní předpoklady, se kterými Koncepce pracovala, bylo nutné ji přepracovat a vytvořit novou. To už měl ale na starosti nový ministr Miroslav Kostelka, který vystřídal odcházejícího Jaroslava Tvrdíka. Ten odstoupil¹⁰⁵ ze svého postu dobrovolně kvůli velké spjatosti s *Koncepcí 2002* a neschopnosti jejího splnění.¹⁰⁶

Novým dokumentem vydaným v roce 2003¹⁰⁷ byla tedy *Koncepce výstavby profesionální Armády České republiky a mobilizace ozbrojených sil České republiky přepracovaná na změněný zdrojový rámec*. Aby došlo k vyvarování se stejné chyby jako u předchozích koncepcí, tedy její závislosti na HDP, byl systém financování změněn. Nyní bylo množství peněz¹⁰⁸ stanoveno podle předpokládané potřeby na základně plánovaných úkolů.¹⁰⁹

Koncepce stanovila několik hlavních úkolů, které měly patřit mezi prioritní činnosti armády. V podstatě to byla reakce na činnosti, které už AČR v předchozích letech zvládla, ale bylo zapotřebí je právně ukotvit. Jednalo se o ochranu vlastního území za co největšího využití kolektivní obrany NATO, stejně jako zajištění ochrany vzdušného prostoru republiky, ale i Severoatlantické aliance v případě ohrožení spojeneckých států. Tedy účast v NATINDAS. AČR měla být také schopna vyčlenit vojenské jednotky pro účast v zahraničních misích v rámci koaličních jednotek v podřízenosti NATO a EU. V neposlední řadě měla být schopna plnit úkoly nevojenského charakteru, tedy převážně úkoly týkající se živelných katastrof. Jako hlavní místa velení zůstávaly Ministerstvo obrany ČR v Praze, Velitelství společných sil v Olomouci a Velitelství sil podpory výcviku ve Staré Boleslavi.

Vznikl opět nový střednědobý plán, který byl určen pro roky 2005 - 2010, přičemž počítal se stejnými hlavními úkoly, které jsou uvedeny výše. Nově byly stanoveny dva typy operací, kterých se měla armáda v rámci kolektivní obrany účastnit.

¹⁰⁵ 9. 6. 2003

¹⁰⁶ *Armáda České republiky*, s. 64.

¹⁰⁷ 12. listopadu 2003.

¹⁰⁸ Předpokládaná částka se měla pohybovat kolem 3 miliard korun, v závislosti na plněných požadavcích.

¹⁰⁹ SÍLA, J., *Civilní řízení a kontrola ozbrojených sil*. In: *Bezpečnostní politika České republiky – výzvy a problémy*, Praha 2004, s. 107.

První typ byl brán jako téměř nepravděpodobný, ačkoliv zahrnoval nejvyšší stupeň ohrožení. Byl to stav, kdy by došlo k nasazení všech ozbrojených složek, a byla by vyhlášena všeobecná mobilizace. Nepravděpodobnost této situace, byla dána předpokladem pomoci zbylých států *Aliance* a splněním článku 5 Severoatlantické smlouvy. V druhém typu se počítalo s nasazením jednotek v konfliktu mimo území státu, ale v rámci NATO, což vzhledem k mezinárodní bezpečnostní situaci již od vzniku AČR probíhalo.

Ke změnám oproti předchozí *Koncepci* z roku 2002 došlo i u rozčlenění vojsk. U pozemních sil se ustoupilo od divizního uspořádání a měly být v provozu pouze tři brigády, dvě mechanizované a jedna dělostřelecká. Do vzdušných sil byly začleněny tři letecké základny a protiletadlová brigáda. Specializované síly se skládaly z brigády chemické a biologické ochrany a lékařských zařízení. Logistické prvky složené ze dvou brigád, jedné logistické podpory a druhé ženijní, byly začleněny v prvcích zabezpečení. Poslední složkou byly síly podpory a výcviku, které byly určené k výpomoci spojeneckým silám na území vlastního státu. Spadaly pod ně například krajská vojenská velitelství, oddělení pro komunikaci s veřejností nebo také vojenská hudba.

Reforma se nevyhnula ani vojenskému školství, které se skládalo z několika vysokých škol. V rámci úspor a zjednodušení došlo ke sloučení Vojenské akademie a dvou vysokých škol do Univerzity obrany sídlící v Brně. Ta začala zabezpečovat výuku managementu, technologií a vojenské medicíny. Mimo lékařské fakulty, která sídlila v Hradci Králové, zbylé obory se vyučovaly přímo v Brně.

Pro dosažení plných bojových schopností byla určena dvě cílová data. Do roku 2006 měla AČR dosáhnout počátečních operačních schopností a určené jednotky měly být připravené k působení kdekoliv na světě. Navíc se počítalo, že dosáhnou stejné úrovně jako partnerské armády v NATO, kvůli lepší společné kooperaci. Druhým mezním datem byl rok 2012, kdy měla armáda dosáhnout plných bojových schopností.¹¹⁰ První etapa byla dokončena ve stanoveném datu, což de facto znamenalo dosažení této etapy u 37 útvarů.

¹¹⁰ *Armáda České republiky*, s. 67.

Ke změně došlo také v množství vojáků určených pro zahraniční mírové mise, kdy se počítalo se snížením jejich počtu v rámci jedné rotace ze současných 5000 na 2000 s účastí na maximálně dvou souběžně probíhajících operacích v délce šest měsíců s možností rotace. A změnily se případné příspěvky při nevojenském nasazení na území státu. V těchto případech bylo možno pro Polici ČR vyčlenit 1000 osob po dobu nepřesahující tři měsíce a 1000 osob pro integrovaný záchranný systém v délce jednoho měsíce.¹¹¹

Dlouhou dobu už probíhaly snahy o změnu podoby Ministerstva obrany ČR a pokaždé s nevelkým úspěchem. Velkým problémem bylo rozdělení pravomocí mezi GŠ a MO. Oba úřady měly sice rozdělené kompetence, které ale nebyly přesně definovány. Stejně tak nebyla definována zodpovědnost každého z prvků. Díky tomu docházelo ke špatné komunikaci a překrývání pravomocí mezi jednotlivými stupni. Z tohoto důvodu vznikl návrh na integraci civilní i vojenské části velení do jedné instituce. Dne 1. dubna 2004 proběhla reorganizace, při které byl počet zaměstnanců snížen na necelých 1700.¹¹² Aby vzniklo jednotné ministerstvo, byl GŠ včleněn do struktur MO, přičemž stále podléhal náčelníkovi GŠ. Po vzniku tohoto uspořádání, následovalo snížení zaměstnanců obou sekcí, což napomohlo vyřešení problémů s překrýváním jednotlivých oddělení. Kvůli snaze o zjednodušení struktury následovalo na počátku roku 2004 rušení některých oddělení a úřadů.¹¹³ Některé byly nahrazeny, jiné zanikly zcela a některé byly převedeny pod Velitelství podpory nebo Velitelství společných sil.¹¹⁴

Objevily se ale i další nevyřešené problémy - jako například komunikace armády s veřejností. Ta neměla stále žádnou konkrétnější koncepci, přesto se začalo s jejím širším využíváním. Jako nejvhodnější k tomuto účelu byli vybráni lidé z vyšších postů MO a GŠ AČR. I tak se nedá mluvit o nějaké větší propagaci, ale spíše šlo o reakce na dotazy a kritiky vycházející z řad veřejnosti. Nejvíce se ke komunikaci s veřejností

¹¹¹ *Koncepce výstavby profesionální Armády České republiky a mobilizace ozbrojených sil České republiky přepracovaná na změněný zdrojový rámec.* In: A report 2003, č. 24, s. 3–4.

¹¹² Původní počet zaměstnanců činil 2300 osob.

¹¹³ Mezi prosincem 2003 a dubnem 2004 zanikly: Národní úřad pro vyzbrojování MO, Úřad strategických projektů infrastruktury. V rámci MO: sekce strategického plánování a personální. V rámci GŠ zanikly sekce perspektivního plánování a personalistiky. Vznikly také některá nová oddělení na MO. Konkrétně je jednalo o sekce personální a obranné politiky a strategie.

¹¹⁴ *Velké změny, ale ne poslední, interview s vedoucím oddělení koordinace reformy AČR na GŠ Františkem Kunešem.* In: A report 2004, 2, s. 2–3.

využívaly sdělovací prostředky. Samotná propagace v televizi a rádiu byla oproti období před rokem 1989 rapidně omezena. V této době byla totiž zrušena armádní redakce Československé televizi. Tento stav už se nepodařilo za celou dobu zkoumaného období zvrátit. Ke zlepšení situace došlo až s blížícím se summitem NATO, který se měl konat v roce 2002 v Praze a nasazením vojáků v rámci zahraničních mírových misí. Objevila se dokonce možnost, že by se jako prvek veřejné kontroly armády mohla používat veřejná média. Základní předpokladem bylo, že by se tím docílilo informovanosti veřejnosti o neefektivnosti hospodaření a nepovedených veřejných zakázkách, či nákupech. Jako největší problém se ale ukázala snaha médií o co největší senzaci, což znamenalo znesnadnění plnění povinností vojáků. Informování zaměstnanců armády a MO bylo zajištěno vnitřními periodiky, ale ve velmi omezené míře. Až do přelomu tisíciletí chyběla pravidla pro komunikaci s veřejností. Proto byl v roce 2001 vydán rozkaz MO, který tato pravidla stanovoval. Díky nim se začalo s využíváním komunikace s veřejností v mnohem větší míře oproti poslední dekádě minulého století.¹¹⁵

Jako problém se také ukázal zákon o civilní službě,¹¹⁶ který jako možnost nenastoupení k základní vojenské přípuštěl rozpor s vlastním svědomím. Této skuliny v zákoně využilo velké množství branců, což negativně ovlivnilo případné plnění úkolů AČR, mnohdy také motivaci vojáků z povolání k ovlivňování vojenského života.¹¹⁷

Výrazným krokem, který ovlivňoval chod armády, byl vstup České republiky do Evropské unie 1. května 2004. AČR byla začleněna do European Security and Defence Policy, ale protože stejně jako velká část ostatních členů byla součástí NATO, byla spolupráce v této oblasti jednodušší. Navíc bylo ujednáno, že operace, které budou spadat pod evropské společenství, budou plánovat náležité orgány *Aliance*. Z členství v ESDP vyplývaly závazky, které se odrazily v následném výcviku a zaměření jednotlivých složek armády. Ty byly definovány článkem 17 Smlouvy o Evropské unii. Členské země měly být připravené poskytnout vojenské síly pro plnění úkolů pod

¹¹⁵ NOVÁ, D., *Komunikace s veřejností – součást civilního řízení ozbrojených sil*, in: *Bezpečnostní politika České republiky – výzvy a problémy*, Praha 2004, s. 131–134.

¹¹⁶ Zákon č. 73/1990 Sb.

¹¹⁷ RAŠEK, A., *Vytváření a realizace*, s. 20

vedením EU a to hlavně k humanitárním úkolům, k úkolům na udržení míru, včetně vojenských akcí v krizových oblastech.¹¹⁸

5.2 *Profesionalizace*

Pojem *profesionalizace* a *profesionální voják* jsou termíny, které doposud nebyly pevně definovány. Přesto je několik všeobecně platných znaků, které oba pojmy doprovázejí. *Profesionální voják* uzavírá pracovně právní vztah, v tomto případě služební poměr, za který je vojákovi vyplácen plat. Je to tedy zaměstnání, ve kterém jsou na zaměstnance kladeny požadavky na patřičnou úroveň znalostí a předpokladů. *Profesionalizace* má dvě uznávané roviny. Může být chápána jako proces, který vede k dosažení stupně profesionální, a nebo může být brána jako zakončení a výsledek samotného procesu přeměny nebo snah o zlepšení. Během samotného procesu potom dochází k obměně a modernizaci zbraňových systémů a omezování branné povinnosti. Pokud je zbraňový systém jednoduchý, dokáže ho ovládat i voják základní služby, ale se zaváděním systémů nových a složitějších, se objevuje potřeba jejich nahrazení vojáky z povolání, jinak také *profesionálními vojáky*¹¹⁹

Cílem *profesionalizace* by se tedy dalo určit zajištění kvalifikované obrany státu vojáky, kteří se této činnosti věnují na plný úvazek jako svému hlavnímu úkolu. Většina lidí s tímto procesem spojí zrušení základní vojenské služby, ale není to ta nejdůležitější změna. Mnohem podstatnější je například snížení vlivu armády na většinovou populaci obyvatelstva, jelikož dochází ke ztrátě možnosti připravit ji na činnosti potřebné při obraně státu.¹²⁰

Podoba armády na počátku nového tisíciletí stále udržovala model z doby před rokem 1989. Hlavní část tvořili profesionální vojáci, převážně důstojníci, kteří měli v případě ohrožení státu tvořit základ mobilizovaných jednotek. Tento model se začal

¹¹⁸ *Armáda České republiky*, s. 67-68

¹¹⁹ ČERNOCH, F., *Profesionalizace AČR. Přístupy – pojetí – řešení* [online] Obrana a strategie 2001 [cit. 25. 1. 2014] Dostupné z: <http://www.defenceandstrategy.eu/cs/archiv/rocnik-2001/1-2001/profesionalizace-acr-pristupy-pojeti-reseni.html#UxuGvv15My1>

¹²⁰ JANOŠEC, J., *Profesionalizace, obrana a strategie*, [online] Obrana a strategie 2001 [cit. 25. 1. 2014] Dostupné z: <http://www.defenceandstrategy.eu/redakce/index.php?xuser=&lanG=cs&subakce=scearch&scearchText=Profesionalizace%2C+obrana+a+strategie>

ukazovat jako problémový. Bylo totiž nutné, aby AČR byla schopna plnit závazky vůči *Alianci*. Navíc stoukala potřeba nasazování jednotek v zahraničních misích a udržovat vysokou vycvičenost jednotek. A to při situaci, ve které se armáda nacházela, nebylo možné. V tomto období nastala pro armádu demograficky nepříznivá doba. Klesal počet potenciálních branců a naopak stoupal podíl těch, kteří se snažili vyhnout základní vojenské službě. To bylo pro armádu, jejímž pilířem byli právě vojáci základní služby, velice omezující. Proto se jako nejlepší východisko ukázal přechod k plně profesionalizované armádě. Podle *Koncepce 2002* byl rok přechodu stanoven na 2006, ale vzhledem k problémům se zaváděním této koncepce se tak nestalo. Podle *Koncepce z roku 2003*, která ji nahrazovala, byl v listopadu 2004 schválen *zákon č. 585/2004 Sb. o branné povinnosti a jejím zajišťování (branný zákon)*. Ten zrušil základní vojenskou službu ke konci roku 2004 a dále řešil problematiku odvodového řízení, základní přípravy a potřebných úřadů. Poslední vojáci základní služby opustili kasárna 22. 12. 2004, což je také datum ukončení základní služby.

Datem počátku profesionální armády je 1. 1. 2005, kdy vešel v platnost zákon z předchozího roku. Tím byla po více jak 130 letech zrušená branná povinnost.¹²¹ Samozřejmě se objevilo mnoho problému spjatých s tímto procesem. Jako první začalo MO řešit doplnění početního stavu na potřebnou úroveň. Díky rozsáhlé náborové kampani se přihlásilo ještě během roku 2004 dvojnásobné množství uchazečů, než bylo zapotřebí. Z tohoto množství bylo vybráno 2200 budoucích vojáků z povolání a dalších 1100 z řad současných vojáků z povolání, kteří si nechali snížit hodnost, aby mohli dále sloužit v AČR. S vojáky byl uzavírán pracovní poměr na dobu určitou a to 2 až 20 let. Doba závazku se mohla měnit, ale pouze se souhlasem samotného vojáka. Protože služební poměr vojáka z povolání omezoval vojákům jejich politická, hospodářská a sociální práva, MO určilo kompenzaci v různých podobách. Jednalo se například o příspěvek na bydlení, výsluhy, preventivní rekreace po stanovených odsloužených letech aj.¹²²

Přes prvotní úspěchy v náboru nových vojáků začal postupně klesat počet zájemců o službu v armádě. Nejzřetelnější problémy byly s obsazováním potřebných

¹²¹ PERNICA, B., *Profesionalizace*, s. 9.

¹²² DANDA, O., „*Rekruti chtěli hlavně k průzkumníkům*“, *Právo*, 23. 12. 2004, s. 5.

pozic na střední úrovni řízení a u specializovaných odborností jako lékaři, řidiči nebo IT specialisté. U těch posledně jmenovaných to bylo hlavně kvůli nemožnosti konkurovat finančnímu ohodnocení v civilní sféře.¹²³

5.3 Shrnutí

Příprava a vstup do NATO ovlivňoval vývoj AČR minimálně v případě zahraničních misí. Již krátce po přistoupení byla provedena strategická revize obrany, která vycházela ze zkušeností nabraných v zahraničních misích. Konec tohoto procesu byl určen na rok 2006. Nutnost změn jenom podpořilo „11. září“, které jasně ukázalo změnu bezpečnostní situace ve světě a nutnost se těmto změnám přizpůsobit.

Po přistoupení k *Alianci* byla vytvořena nová podoba armády podpořená novou koncepcí, ve které bylo zrušeno divizní dělení, které jako nejvyšší stupeň nahrazovaly brigády a prapory. Pro potřeby NATO byla armáda rozdělena do několika skupin na základě doby potřebné k jejich aktivaci. Nadále se pokračovalo ve snižování vojenské výzbroje a vojenského personálu, přičemž se stále snižoval podíl vojáků základní služby, kteří tvořili pouze polovinu příslušníků AČR. To byl jasný signál naznačující přechod na profesionální armádu, který byl v plánu již několik let. Ačkoliv bylo předešlé období hodnoceno velice pozitivně, tak i přesto bylo zapotřebí přistoupit k dalším změnám, které urychlí stávající procesy. Jako první byly jasně stanoveny priority, které určovaly další směr změn. Na prvním místě byla obrana země, následně modernizace a zvyšování kvality personálu a nakonec již probíhající procesy z předchozích let.

Vznikla další nová *Koncepce 1999*, která proti předešlé brala v potaz i hospodářská hlediska, diplomacii, všeobecně využívala širší hlediska. Základem byla širší bezpečnostní komunita, která byla schopna kontrolovat fungování AČR a naplánovat potřebné kroky pro budoucí transformaci. Přes veškeré snahy ale neměla moc velký úspěch, a proto bylo zapotřebí vytvořit nový dokument, který by ji nahradil. Prvním pokusem byla *Koncepce* z roku 2002, která ale byla založena na základech té předcházející a jedinými změnami byla reakce na změněnou bezpečnostní situaci po 11.

¹²³ TŮMA, M., JANOŠEC J., PROCHÁZKA J., *Obranná politika*, s. 79.

září 2001. Na tuto novou bezpečnostní situaci reagovaly dvě nově vzniklé *Bezpečnostní strategie ČR*, jedna z roku 2001 a druhá z roku 2003. Základními příčinami neúspěchu obou *Koncepcí* byly finanční problémy.

Stálejší platnost získala až *Koncepce výstavby profesionální Armády České republiky a mobilizace ozbrojených sil České republiky přepracovaná na změněný zdrojový rámec* z roku 2003, která navrhovala zásadní změny ve financování AČR. Vycházela z činností, které byly zvládnuty už v předcházejících letech, ale neměly právní základnu. Předpokládalo se, že armáda bude schopna se zapojit do obranných činností *Aliance* a bude vyčleňovat jednotky pro společné zahraniční mise. Reformou prošla opět i struktura armády, která se opět o něco zjednodušila. To samé platilo i o vojenském školství. Také určovala nová pravidla pro působení v zahraničních misích. Nakonec byla stanovena dvě cílová data, rok 2006 a rok 2012, která určovala konce jednotlivých etap stanovených novou *Koncepcí*.

Velkou změnou byla také reorganizace ministerstva obrany, kdy došlo k rozdělení pravomocí mezi GŠ a MO. Velice často totiž docházelo k překrývání kompetencí. Následovala redukce stavu zaměstnanců, rušení odborů a posléze i začlenění GŠ do ministerstva.

Tuto kapitolu ohraničují dvě velice důležité události. Jednou z nich je vstup do *Evropské unie*, který se uskutečnil 1. květen 2004. Byl to významný krok pro ČR a její občany a samozřejmě i obranné složky. Ačkoliv většina členských zemí EU byla členy i NATO, měla EU několik svých vlastních obranných organizací, do kterých přistoupila AČR. Tím rozšířila svůj podíl na udržování evropské a zároveň světové bezpečnostní situace.

Druhou událostí bylo zahájení procesu profesionalizace, ke které se vývoj armády přibližoval již několik let. Po vstupu do NATO udržovala AČR stále model, který byl používán před listopadem 1989, tedy malé množství profesionálních vojáků a velké množství vojáků základní vojenské služby. Tento systém byl ale vzhledem k novým potřebám limitující a proto od 1. 1. 2005 vznikla nová profesionální armáda.

6 Zahraniční mise

Závazky vůči NATO, které má ČR, vyžadují činnosti, zajišťují bezpečnost v rámci *Aliance*, ale po vstupu do EU také vůči ní. Vzhledem ke změnám v bezpečnostní situaci, která ovlivňuje evropský kontinent, patří do těchto činností také působení mimo území státu a hranic euroatlantického prostoru. AČR se ve své krátké historii účastnila převážně v zahraničních misích pod vederním OSN a později NATO a EU, které ale nejsou tak početné. Počátek by se dal hledat ještě před „*Sametovou revolucí*“, kdy se několik příslušníků ČSLA účastnilo misí OSN v Africe. Na základě cílů určených zahraniční politikou státu byla jako priorita určena jihovýchodní část Evropy, tedy podpora stabilizačních procesů na Balkáně kde se vojáci Československé a později České republiky angažovali celá 90. léta v rámci mírových misí. To potvrzuje také skutečnost, že největší kontingent ve sledovaném období působil v Kosovu v rámci mnohonárodnostních sil KFOR. Další významnou oblastí, kde se ČR podílela na prosazování mezinárodních opatření, je Blízký východ, konkrétně Afghánistán a Irák.

Působení vojáků v zahraničí v rámci mezinárodních uskupení je veličice důležité pro řešení krizových situací v dané lokalitě. Díky přítomnosti ozbrojených složek je totiž možné dosáhnout potřebných cílů. Samotné zahraniční operace se dají potom rozdělit následovně:

- 1) mnohonárodnostní operace (v případě účasti více než jednoho státu)
- 2) mise národních ozbrojených sil (v případě účasti pouze jednoho státu)
- 3) společné operace (při účasti několika složek ozbrojených sil najednou)
- 4) meziresortní operace (při účasti několika různých resortů jednoho státu)¹²⁴

¹²⁴ KŘÍŽOVÁ, K., *Armáda České republiky – korelace mezi zajištěním bezpečnosti státu a působením na zahraničních misích*, Plzeň 2010, s. 24.

6.1 Působení armády mimo území Československa před rokem 1993

Působení českých vojáků v zahraničních misích by se dalo rozdělit do dvou etap – před a po vstupu do Severoatlantické aliance (NATO). V období před přičleněním to byla pro armádu a vojáky nová zkušenost, protože v předlistopadové éře s tímto druhem vojenské činnosti neměl nikdo zkušenosti. Objevily se nové úkoly a problémy, které se musely řešit improvizací a takzvaně za pochodu, často stylem pokus - omyl. Premiéru měli čeští, respektive českoslovenští, vojáci na konci 80. let 20. stol., konkrétně v roce 1989, kdy se ČSLA účastnila mírových operací OSN na Blízkém východě a Africe. Jednalo se účast v tzv. peacekeepingových misích, které měla na starosti Správa zahraničních vztahů Generálního štábu ČSLA vedená pozdějším generálmajorem Jiřím Jindrou. Do této doby do její působnosti spadala spolupráce s cizími vojenskými zástupci v Praze. Mimo jiné se také zabývala otázkou dodržování *Smlouvy mezi SSSR a USA o likvidaci raket středního a krátkého doletu z 11. prosince 1987*.¹²⁵

6.1.1 První zkušenosti v Africe

Českoslovenští vojáci se poprvé účastnili misí OSN v lednu roku 1989, kdy bylo vysláno pod velením podplukovníka Miroslava Tůmy prvních sedm důstojníků ČSLA do Angoly.¹²⁶ V tomto roce bylo dále vysláno 22 důstojníků do Namibie, kde působili například jako kontrola uprchlíků. Další misí, které se účastnili důstojníci AČR, byla např. mise UNOMIG v Gruzii či UNMOT v Tádžikistánu.

Tab. č. 1 Účast ČsA a AČR v Africe

Stát	Doba působení	Počet
Angola	1989 - 1992	40 důstojníků ČsA
Namibie	1989 - 1990	22 důstojníků ČsA

¹²⁵ *Armáda České republiky*, s. 95.

¹²⁶ Například Polsko se do misí OSN zapojovalo několik let.

Somálsko	1992 - 1993	5 důstojníků ČsA
Mosambik	1993 – 1995	39 důstojníků AČR

Zdroj: www.army.cz

Africká premiéra měla velký význam pro účastníky následujících misí, navíc na dlouhou dobu to byly také první a jediné zkušenosti, které se příslušníkům armády podařilo získat s tímto typem úkolů. Přestože to byly mise mírové, byly fyzicky i psychicky náročné. Míroví pozorovatelé nesmí nosit zbraně, přesto že se pohybují v oblastech válečných konfliktů. Navíc pro africký kontinent, nutno dodat, že ne jenom pro něj, jsou typická jistá specifika, se kterými se vojáci museli každodenně vyrovnávat. Jsou to například miny, jedovatí živočichové, nepředvídatelné chování ozbrojených skupin a neposlední řadě také klimatické podmínky nebo exotické choroby. Všechny tyto nepříznivé vlivy kladou na členy misí velké nároky, jak po stránce psychické a fyzické připravenosti, tak i po stránce připravenosti profesní. Bohužel tehdejší velení nedokázalo dostatečně využít zkušenosti těchto důstojníků v rámci probíhajících transformačních procesů a mnoho z nich armádu opustilo.

Revoluce v roce 1989 spolu s návštěvou generálního tajemníka OSN Javiera Péreze de Cuellara v následujícím roce posílily možnost zapojení československých vojáků v zahraničních operacích OSN a s tím spojenou připravenost našich vojáků na nové výzvy.¹²⁷

6.1.2 Výcvikové středisko v Českém Krumlově

V roce 1990 v rámci Správy zahraničních vztahů vzniklo oddělení mírových sil OSN, do jehož čela byl jmenován plukovník Ján Valo.¹²⁸ Ten se jako velitel protichemické speciální jednotky zúčastnil misí Pouštní bouře a Pouštní štít a je dobrým příkladem změny, kterou přinesl rok 1989, kdy se někteří účastníci misí OSN začali dostávat na pozice, na kterých mohli uplatnit své zkušenosti a znalosti právě z těchto misí.

¹²⁷ *Armáda České republiky*, s. 96.

¹²⁸ Dalšími zástupci ČSLA se zkušenostmi z misí OSN, kteří se podíleli na vedení nebo organizace byli například ppl. Adolf Turek, plk. Miroslav Tůma nebo plk. Stanislav Žák.

Stejný rok je rovněž spjat se vznikem Výcvikového střediska mírových operací OSN (VÚ 2941) na jihu Čech, konkrétně v Českém Krumlově. Hlavním úkolem bylo připravit účastníky mírových misí OSN, NATO a OBSE a to na základě zkušeností z misí předchozích. Výcvik byl stěžejní v několika oblastech, a to jak v oblasti vojenské – jednalo se o otázky výzkumu, zdravotní a žienijní, ale také ve přizpůsobení se specifickým podmínkám zahraničních operací – výuka angličtiny, kulturních a společenských podmínek cílových zemí, ale samozřejmě i psychologická příprava. V roce 2003 byla tato výcviková základna zrušena. Během krátké doby své činnosti, připravila bezmála 10 000 příslušníků české a československé armády pro mírové mise OSN a NATO. Po ukončení činnosti později převzala funkci výcviku výcviková střediska ve Vyškově (Velitelství výcviku – Vojenská akademie ve Vyškově) a od roku 1991 také Vojenské školící a výcvikové středisko v Komorním Hrádku, které bylo zaměřeno převážně na přípravu vojenských pozorovatelů pro mírové mise OSN.

Čeští vojáci působící v zahraničních mírových misích OSN byli nuceni dodržovat jistá pravidla. Ta sice nebyla nikdy právně uznána ani samotnými spojenými národy, ale dodržují se v podstatě do současnosti. Za tři základní, kterým se OSN řídí, jsou považována: souhlas stran konfliktu, nestrannost peacekeeperů a jejich minimální užití síly. V širší perspektivě je jich o několik víc:

- mírové operace OSN fungují pod velením a kontrolou generálního tajemníka OSN,
- reprezentují spíše morální autoritu než sílu zbraní,
- reflektují univerzalitu Organizace spojených národů ve svém složení,
- jsou vysílány se souhlasem stran zainteresovaných v konfliktu,
- jsou neutrální a fungují bez předsudků vůči právům a aspiracím jakékoli strany konfliktu,
- riskují co nejméně a snaží se o minimální ztráty,
- nepoužívají ani nezastrašují použitím síly kromě případů nutné sebeobrany.

Nutno podotknout, že ani termín „nutná sebeobrana“ není právně ošetřen. Proto jediná možnost, kdy mohou vojáci OSN použít zbraně, je stanovena v sedmé kapitole

Charty OSN. Jedná se o případy, kdy jsou jednotky OSN svolány radou bezpečnosti a mají povoleno použít násilných prostředků k nastolení mírového stavu.¹²⁹

6.1.3 Působení v Perském zálivu

Na základě hlasování Rady bezpečnosti OSN došlo ke schválení vyslání jednotek do Perského zálivu. V září 1990 ČSFR odhlasovala nasazení česko-slovenské protichemické jednotky právě do této lokality a doplnila tak uskupení 28 států, které vyslaly jednotky. Výcvik skupiny probíhal ve Výcvikovém středisku mírových operací OSN v Českém Krumlově. Velitelem našich vojáků se stal plukovník Ján Valo, který měl odpovídající jazykové znalosti pro tuto oblast. V prosinci roku 1990 byla přepravena protichemická jednotka na území Saudské Arábie a to v počtu 169 osob, aby se účastnila operace Pouštní štít. Účastníci byli vybíráni z řad dobrovolníků a všichni byli vybráni během dvou měsíců. Zajímavé je, že necelou polovinu tvořili vojáci základní služby¹³⁰, bylo jich 44 %, zbytek tvořili vojáci z povolání. Za pozornost stojí také doba, za kterou kontingent hlásil připravenost. Jednalo se o pouhé tři měsíce, z toho během prvních dvou pouze sestavoval. Následně se v polovině prosince 1990 celé uskupení přesunulo do Saudské Arábie, kde 24. prosince zaujalo pozice nedaleko města Hafr El Batim.

Cílem této mise bylo na základě dvanácti schválených rezolucí OSN vytlačit irácká vojska z Kuvajtu. Vedle československých vojáků se účastnily také americké, britské a francouzské jednotky. Od prosince 1990 až do dubna 1991 naši vojáci spolupracovali nejen s jednotkami vyslanými OSN, ale také společně s příslušníky saudsko-arabských obrněných brigád. Během působení na území Saudské Arábie a Kuvajtu se českoslovenští vojáci dostali až k hranicím a téměř do hlavního města Kuvajt-City, ve kterém byla vyčleněna skupina k ochraně českého velvyslanectví. Odsun chemiků začal 22. dubna následujícího roku a ukončil první větší nasazení našich vojáků mimo území vlastního státu.

¹²⁹ Tamtéž, s. 94.

¹³⁰ Tito vojáci byli převedeni do tzv. další činné služby.

Další mise v tomto regionu na sebe nenechala dlouho čekat, neboť navazovala na tu předchozí. Českoslovenští vojáci se účastnili strážní mise UNCGI (United Nations Guards Contingent in Iraq),¹³¹ která měla za úkol distribuovat humanitární pomoc obyvatelům Iráku po dobu uvalení embarga. Byla vytvořena z 500 vojáků několika zemí a měli působit na severu a jihu Iráku. ČSA v červenci vyslala padesátičlennou skupinu, která se skládala z 33 vojáků z povolání, a zbytek tvořili vojáci v další činné službě. Další fáze mise začala v roce 1996, kdy byla zapojena do Oil for Food (Ropa za potraviny) pod záštitou OSN. ČR se účastnila také, ale počet vysílaných vojáků se snížil na skupiny po deseti lidech. Do roku 2003, kdy byla mise ukončena, jí prošlo 307 vojáků.

Ve stejném čase se jedenáct vojáků ČSA účastnilo inspekční mise UNSCOM (United Nations Special Commission)¹³², která měla za úkol v Iráku vyhledávat a ničit chemické a biologické zbraně. Mise probíhala mezi léty 1991 a 1993.

Je dobré si uvědomit, že českoslovenští chemikové započali novou éru pro naše ozbrojené složky, protože účastí ve válce v Perském zálivu položili základ spolupráce s mezinárodními mírovými orgány a získali zkušenosti, které mohli předávat vojákům připravujících na podobné úkoly jinde po světě.

6.1.4 Shrnutí

Působení v zahraničních misích by se dalo rozdělit do dvou období a to před a po vstupu do NATO. Do roku 1999 působili čeští a českoslovenští vojáci pouze v misích OSN, po tomto datu se ale působení rozšířilo o mise NATO a následně EU.

Českoslovenští vojáci začali působit pod vlajkou OSN už v roce 1989, kdy se poprvé zúčastnili mírových misí v Angole, Namibii, Somálsku a dalších. Afrika se stala místem jejich působitě na dlouhá léta. Tyto kontakty s OSN zaručily, že i po změně režimu v roce 1989 stále trval zájem o naše vojáky. Na základě zkušeností z prvních mírových misí byla následně vytvořena výcviková základna v Českém Krumlově, která měla za úkol připravovat vojáky právě do misí tohoto typu. Ty byly totiž velice

¹³¹ UNCGI byly vytvořeny v květnu roku 1991 na základě rezolucí OSN č. 706/1991 712/1991.

¹³² UNSCOM působila na základě rezoluce RB OSN č. 687/1991.

náročné, jak po stránce fyzické, tak i psychické a profesní. První vojáci, které základna připravila, byli chemici nasazení v konfliktu v Perském zálivu, kde strávili čtyři měsíce. Jednalo se de facto o první větší zapojení československých vojáků do bojového konfliktu, i když se neúčastnili přímých bojových operací, od ukončení druhé světové války. Po návratu těchto 169 vojáků byli ve stejné oblasti nasazení českoslovenští vojáci v rámci mírové mise, která dohlížela na rozdělování humanitární pomoci obyvatel Iráku.

Účast v misích OSN znamenala pro ČSFR a její armádu přiblížení se vytouženému „západu“ a počátek integrace do evropských obranných struktur. Československo tím totiž ukazovalo ochotu podílet se na světové bezpečnostní situaci, což bylo pro stát bývalého „východního bloku“, který se chtěl otevřít západnímu světu, velice důležité.

6.2 Účast v zahraničních operacích po roce 1993

6.2.1 První zkušenosti na Balkáně - UNPROFOR

Přestože někteří naši vojáci měli již zkušenosti z nasazení na Blízkém východě, nebylo jich mnoho. Proto opravdový test na příslušníky československé armády čekal až na Balkáně, který se pro několik následujících let stal základním působištěm pro české vojáky v zahraničních misích. Navíc, doposud vyjížděli pouze jednotlivci nebo menší skupinky, což platilo také o důstojnickém sboru. A i přesto bylo vytvořeno doposud největší uskupení vojáků, které opouštělo naše území od druhé světové války. Zajímavé je, že původně se počítalo s nasazením v západní Sahaře nebo v Kambodži, kde působili polští a bulharští vojáci, ale nakonec byla zvolena méně logisticky náročná Jugoslávie, která se ocitla uprostřed občanské války.

Proto byla vytvořena mise United Nations Protection Force (UNPROFOR), jejímž úkolem bylo zajištění míru mezi národy bývalé Jugoslávie. Právní rámec jí poskytovala rezoluce Rady bezpečnosti (RB) OSN č. 721 a počítalo se s nasazením česko-slovenských jednotek, konkrétně speciálního československého praporu - celkem 500 mužů ve třech rotách. Vyslání kontingentu bylo schváleno vládou ČSFR v lednu

roku 1992 a následně na to začala příprava celého uskupení ve Výcvikovém středisku v Českém Krumlově, který byl pro tyto případy založen o dva roky dříve.

Během dubna českoslovenští vojáci dorazili na místo určení. Byl jim určen sektor Jih na území bývalé Jugoslávie poblíž Plitvických jezer v oblasti tehdejší Republiky srbská Krajina, kde měli plnit úkoly spolu s vojáky z Francie a Keni. Vojáci měli na starosti rozsáhlou oblast a hraniční pásmo mezi zneprátenými národy o délce 90 km². Proto se k nim později navíc připojily kanadské a jordánské jednotky. Bylo to jakési probuzení do reality, protože se ocitli uprostřed válečné zóny v zemi, která byla pro mnohé obyvatele Československa spojena s dovolenou a rekreací.

První, co vojáky po příjezdu na místo určení čekalo, bylo vybudování základních bezpečnostních opatření, a to improvizovaných pevností, pozorovacích stanovišť a tzv. checkpointů.¹³³ Což pro ně znamenalo velké množství práce, jelikož to obnášelo plnění pytlů s pískem a stavbu opěrných bodů často v nepřístupném terénu, které by dokázaly ochránit vojáky před minometnou a dělostřeleckou střelbou. Přestože to byly zcela nové úkoly, se kterými naši vojáci neměli žádné zkušenosti, tak díky improvizaci a pomoci zahraničních kolegů se jim podařilo vytvořit potřebné zázemí.

V průběhu jara 1994 došlo k navýšení původně československého kontingentu a počet českých a slovenských vojáků dosahoval počtu 958 osob. Nebyl to ale žádný neobvyklý postup, neboť se takto navyšoval počet i u ostatních států. Počáteční počet vojáků v oblasti činil 1505 osob, z čehož je vidět, že český kontingent tvořil jednu třetinu z první vlny jednotek. O necelý rok a půl později toto číslo vyrostlo na 2007 mužů a v polovině roku 1995 již v oblasti působilo 5000 vojáků,¹³⁴ přičemž necelou tisícovku tvořili Češi a Slováci. Bohužel počet nebyl rozhodující a vzhledem nedostatečné výzbroji nasazených jednotek, nebyly jednotky OSN schopny odvrátit závěrečné střetnutí obou stran.

Nasazení českých vojáků na území bývalé Jugoslávie bývá velmi často spojováno pouze s misí UNPROFOR, které rozhodnutím chorvatského prezidenta

¹³³ Propouštěcí stanoviště.

¹³⁴ Síly OSN byly složeny z vojáků, policistů působících v rámci mise UNCIVPOL a vojenských pozorovatelů České republiky, Kanady, Jordánska. Působili zde také slovenští ženisté a polní nemocnice z Indonésie.

Franjo Tudjmana v roce 1995 neměl být prodloužen mandát, a tak byla v roce 1995 na základě rezoluce RB OSN č. 981 nahrazena misí United Nations Confidence Restoration Operation (UNCRO). UNCRO nahradila UNPROFOR v podstatě pouze formálně. Na území bývalé Jugoslávie v letech 1992 – 1995 působilo celkem 2250 československých a českých vojáků.

Tab. č. 2: Velitelé sektoru Jih misí UNPROFOR a UNCRO

Velitel sektoru	Stát	Doba působení
gen. James Arap Rob	Keňa	15. březen 1992 – březen 1993
plk. George Oehring	Kanada	duben 1993 – březen 1994
gen. Rostislav Kotil	Česká republika	duben 1994 – červenec 1995
gen. Alain Forand	Kanada	duben 1994 – červenec 1995
plk. Karel Blahna	Česká republika	11. říjen 1995 – 15. leden 1996

Zdroj: www.army.cz

Tab. č. 3: Velitelé československého a českého praporu v misi UNPROFOR

Velitel praporu	Doba působení	Poznámka
pplk. Karel Blahna	březen 1992 – duben 1993	1. a 2. rotace praporu
plk. Vladimír Braun	duben 1993 – duben 1994	Armáda ČR
plk. Vojtěch Seidl	duben 1994 – březen 1995	
pplk. Ludovít Cirok	duben 1995 – leden 1996	UNCRO

Zdroj: www.army.cz

Okamžitě po příjezdu začal československý kontingent spolupracovat s francouzskými vojáky, kteří dorazili krátce před našimi vojáky. V oblasti Krajiny působila jednotka francouzské námořní pěchoty 2RIMa¹³⁵ (2 régiment d'infanterie de

¹³⁵ Tento pluk byl po šesti měsících vystřídán 8e R.I (8e Régiment Infanterie).

marine) čítající bezmála tisícovku vojáků pod vedením plukovníka Roberta Meilleho. Francouzi měli zkušenosti s budováním potřebných stanovišť z dřívějšího působení v zahraničních misích a naštěstí pro československé vojáky byli ochotni se o své znalosti podělit.

Vzájemné vazby mezi našimi a francouzskými jednotkami byly posíleny v roce 1993, kdy čeští vojáci pod velením operačního důstojníka praporu podplukovníka Petra Pavla a velitele roty majora Karla Klinovského evakovali ostřelované francouzské stanoviště Karin Pláž. Vzhledem k tomu, že československá jednotka byla jediná bojeschopná v oblasti, došlo k rozhodnutí o evakuaci 55 Francouzů, kteří byli odříznuti těžkou palbou z minometů obou stran v oblastech Goleše, Drače a Karin Pláž.¹³⁶ Záchrana proběhla úspěšně a zúčastnilo se jí několik desítek příslušníků ČSA. Tehdejší podplukovník Petr Pavel vzpomíná: „*Porad' si, jak umíš, ale najdi a zachraň proboha ty Francouze, tak zněl úkol. Po týdenním hledání v horách srbské Krajiny jsem je skutečně našel a přivezl. Bylo jich třiapadesát. Do transportéru jsme naložili i palbou roztrhané ostatky dvou mužů... Místům bojů jsme se snažili vyhýbat, ale i tak jsme museli často prchat z dělostřelecké či minometné palby. Dobrovolníci, kteří se přihlásili, byli obyčejní kluci, jichž si na ulici ani nevšimnete, žádní svalnatci, vyholené lebky či drsníaci na první pohled... a já je obdivoval. Nezlomili se, když kolem padaly dělostřelecké či minometné granáty, ani když nás Srbové zajali a hnali nás pod samopaly jako živé štíty k linii Chorvatů... To byly chvíle, kdy jsem už přestával věřit, že vyvážneme živí. Dodnes na kluky vzpomínám... V životě jsem nezažil takovou úctu a respekt, jakou nám ostřílení Francouzi z mezinárodních mírových jednotek UNPROFOR na Balkáně prokazovali. Francouzský velitel nechal nastoupit důstojníky, vytáhl láhev šampusu a takovým zvláštním grifem jí šavlí usekl hrdlo – byl to čistý řez bez stopy střepin. Stáli jsme tam špinaví v propocených uniformách, ale s pocitem nepopsatelného zadostiučinění...*“¹³⁷

¹³⁶ UNPROFOR - mírová mise, 1992 - 1995, země bývalé Jugoslávie, 2250 příslušníků. [online] MO ČR [cit 4. 2. 2014] Dostupné z: <http://www.mise.army.cz/scripts/detail.php?id=3690>

¹³⁷ Armáda České republiky, s.102.

Vděčnost Francouzů odráží udělení vysokých francouzských vyznamenání¹³⁸ několika členům našeho praporu za výbornou spolupráci a výše popsanou záchranou akci. Vyznamenání byly předány francouzským ministrem obrany Françoise Leotardem pplk. Petru Pavlovi, mjr. Karlu Klínovskému, mjr. Stanislavu Zaplatílkovi a Pavlu Jírovskému.¹³⁹

Akceschopnost kontingentu nenarušilo ani rozdělení ČSFR na dva samostatné státy. Z počátku roku 1993 byl udržován společný prapor, který fungoval ještě 3 měsíce společně. Obě nově vzniklé armády, Armáda České republiky a Armáda Slovenské republiky, dokázaly i po rozdělení vykonávat své povinnosti v plné šíři, podle stanovených požadavků. Přesto během dubna společný prapor obou zemí byl zrušen a úkoly převzal nově zformovaný prapor, složený pouze z příslušníků AČR, pod velením plukovníka Vladimíra Brauna.¹⁴⁰

K další změně došlo na počátku září 1993, kdy byly francouzské jednotky nahrazeny kanadským praporem 2nd Battalion of Princess Patricia's Canadian Light Infantry čítajícím 875 mužů. Kanadští vojáci se projevili jako pevný základ jednotek působících v sektoru Jih již 15. září tohoto roku v tzv. Medacké kapse, kde zaútočili pod velením podplukovníka Jima Calvina na pleníčí chorvatské jednotky v jejichž čele stál Agim Čeku. Ty nerespektovaly status bezpečné zóny OSN a 9. září vnikly na území, které měli Britové na starosti. Tam začaly zabíjet srbské obyvatelstvo a vypalovat místní vesnice. Tento zákrok kanadských jednotek nebyl veřejností po dlouhou dobu hodnocen příliš kladně, jelikož v občanské válce v Jugoslávii bylo negativně shlíženo pouze na Srby.¹⁴¹

V sektoru Jih českoslovenští a čeští vojáci stáli po boku také keňským jednotkám pod velením generála Jamese Arapa Roba, které do Krajiny přišly v květnu roku 1992.

¹³⁸ Na podzim byla majorovi Karlu Klínovskému udělena francouzským ministrem obrany Bronzová hvězda za chrabrost a odvahu za záchranu francouzských vojáků z obklíčení v Chorvatsku v lednu 1993. Dalšími vyznamenanými byli Mjr. Stanislav Zapatílek vyznamenaný Křížem za vojenské zásluhy a bronzovou hvězdou a pplk. Pavel Jirovský vyznamenaný Bronzovým řádem národní obrany. (MAREK., V., *Stalo se v armádě před 20 lety. Září 1993*. In: A-report, 2013, č. 9, s. 7.)

¹³⁹ UNPROFOR - mírová mise, 1992 - 1995, země bývalé Jugoslávie, 2250 příslušníků. [online] MO ČR [cit 4. 2. 2014] Dostupné z: <http://www.mise.army.cz/scripts/detail.php?id=3690>

¹⁴⁰ Tamtéž.

¹⁴¹ Muži podplukovníka Calvina byli za tento čin doma vyznamenáni až v roce 2002.

Pro Keňany bylo náročné přizpůsobit se tamějším klimatickým podmínkám. Ačkoliv můžou vypadat keňští vojáci v misích OSN exoticky, opak je pravdou. Keňa se misí OSN zúčastňovala už dlouhá léta a v této tradici pokračuje i v současnosti. Stejně problémy mělo také uskupení jordánských vojáků, které dorazilo v únoru 1994. Prapor se skládal z beduinů elitního výsadkářského útvaru Arabské legie a opět se opakovaly problémy s přizpůsobením se chorvatskému podnebí, které se již u keňských vojáků ukázalo jako náročné, a to i přesto, že oba národy mají bohaté zkušenosti s působením v misích Organizace spojených národů.

Dalšími zahraničními jednotkami, s kterými náš prapor přišel do styku v rámci operace UNPROFOR, byli polští vojáci ze Śląskiego Okręgu Wojskowego, kteří vyjížděli do zahraničních misí pod záštitou OSN již od 70. let. Do prosince 1995 se mise UNPROFOR účastnilo 3876 Poláků. Polsko, stejně jako Keňa, přišlo o sedm mužů během této mise. Vzhledem ke kulturní spřízněnosti mezi oběma státy byla spolupráce na vysoké úrovni a podařilo se navázat na tradice spolupráce z druhé světové války.

Dalším spojovacím článkem byla blízkost balkánskému prostředí. Obě válčící strany si tuto skutečnost uvědomovaly a proto se naši i polští vojáci často dostávali do složitých situací, kdy u nich hledali Chorvaté i Srbové porozumění a podporu právě svého počínání. Naštěstí se jim podařilo udržet nadhled i dostatečný odstup, i když to nebylo vždy zrovna lehké.

6.2.1.1 První ztráty na životech

Velmi významnou roli v rámci UNPROFOR měli důstojníci z řad vojenských pozorovatelů United Nations Military Observer (UNMO), z našich důstojníků např.: podplukovník Karel Krátký, major Zlatko Kožušník a kapitán Oldřich Židlík. Pozorovatelé vykonávali svoji činnost na mnohem větší ploše než zbylé naše jednotky a v mnoha případech se pohybovali bez ozbrojeného doprovodu. Jejich činnost přitom byla často minimálně stejně nebezpečná jako u ozbrojených vojáků OSN. Dohlíželi na dodržování příměří, které bylo často porušováno, vykonávali doprovod konvojů s humanitární pomocí a v neposlední řadě prováděli dokumentaci všudypřítomných válečných zločinů.

Tři výše zmínění čeští pozorovatelé spolu s dalšími členy UNMO byli v květnu roku 1995 zajati bosenskými Srby. Byla to protiakce za nálety Severoatlantické aliance na jejich pozice. Následně byli použiti jako živé štíty u několika vojensky významných objektů. Konkrétně Karel Krátký byl zadržován v místě sarajevského vysílače. Všechny zadržené se naštěstí podařilo vysvobodit, ale tato skutečnost snížila vliv OSN nejen v dané oblasti, ale i ve světě.

Stejně štěstí ale nemělo 82 vojáků OSN, kteří zahynuli během mise UNPROFOR. Bohužel se k nim řadí i několik příslušníků AČR. S rokem 1995 chorvatské jednotky i přes smlouvu o příměří započaly vojenské operace k vyřešení problémů v sektoru Jih (srbská Krajina). Rozhodujícím okamžikem po opakovaných neúspěšných pokusech o uzavření příměří byla operace Oluja (Bouře),¹⁴² která proběhla za skryté podpory USA a Německa. Akce proběhla 4. - 7. srpna 1995. Chorvatská armáda v počtu 150 000 mužů nastoupila proti 30 000 vojákům ozbrojených složek Srbska a vojska Krajiny. Díky této akci se však jednotky OSN dostaly do zoufalé situace, kdy nebylo v jejich pravomoci, na základě mandátu, zasáhnout v právě probíhajících aktivitách v sektoru Jih. Vojáci mírových jednotek tak museli bezradně přihlížet útěku 200 000 Srbů z jejich domoviny a následnému působení a řádění polovojenských jednotek, které měly na svědomí tisíce civilních obětí. Navíc sami vojáci OSN se ocitli v bojové zóně, protože chorvatské vojsko postupovalo přes jejich pozice. To se týkalo také příslušníků AČR, jejichž situace byla o to horší, že mnoho z nich odjíždělo nebo bylo na dovolené, což znamenalo náročnější hlídkování. A bohužel pro naše vojáky se tato ofenzíva neobešla bez ztrát na životech českého kontingentu.¹⁴³

Osudová se stala služba několika vojákům na pozorovacím stanovišti T-23 Repetitor poblíž Ljubova, které bylo umístěno na strategickém vyvýšeném místě. Vojáci sice dostali 3. srpna varování o zvýšené chorvatské aktivitě, ale na to, co následovalo, nebyl nikdo připraven. Příští den se na stanoviště podařilo proniknout několika desítkám chorvatským vojákům, které následně začaly ostřelovat srbské

¹⁴² Někdy se udává také operace Tajfun. Jelikož OSN, ani OSBE a EU nebyly schopny přimět znesvářené strany k mírovému jednání, probíhaly v pozadí skrytá jednání jednotlivých mocností.

¹⁴³ *Armáda České republiky*, s. 105.

minometry. Vzhledem k pouze lehké výzbroji se vojáci ukryli do bunkru, který byl na stanovišti vybudován právě pro tyto případy. Situace se k večeru uklidnila, ale přesto byla držena pohotovost. Tragické se pro naše vojáky stalo střídání na pozorovacím stanovišti následujícího dne v 5 hodin ráno. Četař Petr Valeš právě střídal svého kolegu Lud'ka Zemana, když do prostoru českých vojáků proniklo několik chorvatských vojáků. Roman Čelanský popisuje následující události: „*Společně s dalšími dvěma kolegy jsem seděl bezprostředně u východu z bunkru. Zaslechli jsme nějaké hlasy. Rozhodli jsme se, že zjistíme, co se děje. Sotva jsme ale vyběhli ven, přilétl minometný granát, který zasáhl přímo náš bunker. Ucítil jsem náraz do stehna. Nejdříve jsem si myslel, že mne praštil odražený kámen. Snažil jsem se dostat co nejrychleji zpátky do krytu. Výbuch ale přerušil přívod elektřiny, všude kolem byla tma. Až teprve když kluci přinesli baterky, zjistil jsem, že mám ve stehně střepinu.*“ Okamžitě byla přivolána zdravotnická pomoc, což se bohužel neobešlo bez obtíží. „*Obrněný transportér s lékařem, který nám vyrazil na pomoc, ale zadrželi Srbové. Stále ještě zuřily boje. Nakonec po dlouhých diskusích pustili dál jen lékaře. Musel jít pěšky. Velitelství nakonec rozhodlo o tom, že budou staženi nejen ranění, ale i ostatní vojáci. Všude kolem byla rozmístěna spousta min. Jednomu z řidičů se podařilo zprovoznit obrněný transportér, který vyrazil před námi. Postupovali jsme v jeho stopách. Uvědomovali jsme si, že každou chvíli může něco explodovat. Byl to nekonečný úsek. Nakonec jsme se ale ve zdraví dostali na velitelství. Tedy až na dva skvělé kamarády,*“ vzpomíná Michal Nechvátal.¹⁴⁴

Bohužel ani rychlá lékařská pomoc by nepomohla četařovi Petrovi Valešovi, který zemřel na místě. Jeho kolega rotmistr Luděk Zeman nakonec svým zraněním podlehl také. Zranění byli také další tři příslušníci mírových jednotek rotmistr Roman Čelanský a četaři Jiří Hubáček a četař Jiří Suda.

Na počátku roku 1996 byli někteří účastníci tohoto neštěstí spolu s posledními legionáři vyznamenáni medailí Za hrdinství. Oba zabití vojáci byli posmrtně povýšeni.¹⁴⁵

¹⁴⁴ MAREK. V., *Přátelství zrozené v boji* (přepis rozhovoru). In: A-report, 2010, č. 9, s.30-31

¹⁴⁵ *Armáda České republiky*, s. 105.

6.2.2 Další mise na Balkáně – IFOR, SFOR

Nakonec se podařilo dojednat ukončení vojenských akcí a podepsat tzv. Daytonské¹⁴⁶ mírové dohody. Koncem roku 1995 došlo k transformaci jednotek OSN a vzniklo nové uskupení IFOR (Implementation Force), které mělo působit na území Bosny a Hercegoviny. Příslušníci AČR se do této mise zapojili také a to jak v rámci IFOR, tak následujících misí SFOR a SFORII v období mezi léty 1996 – 2004.

Na počátku roku 1996 po krátké přípravě byl vyčleněný mechanizovaný prapor zařazený do kanadského mnohonárodnostního kontingentu pod velením generálmajora Jiřího Šedivého, kterého v polovině roku vystřídal plukovník Jaroslav Jásek.¹⁴⁷ Vysláno bylo 850 vojáků, přičemž většina tvořila mechanizovaný prapor. Zbýlých přibližně 150 příslušníků AČR působilo na několika velitelských stanovištích v Gorném Vafuku, Čoraliči, Záhřebu a Splitu. Češi působili na několika základnách a měli na starosti přes 3500 km², na kterých prováděli odminování komunikací nebo jiných prostorů a hlídkovou činnost.¹⁴⁸ Svě uplatnění zde našly také vzdušné síly, které byly zastoupeny piloty dopravních vrtulníků a letadel.¹⁴⁹

Jednotky IFOR byly 20. prosince nahrazeny novým úkolovým uskupením SFOR (Stabilization Force), které mělo za úkol stabilizovat situaci na stejném území, kde předtím působily implementační síly. Český kontingent spadal pod britské velení¹⁵⁰ a spolu s britskými, nizozemskými a malajskými jednotkami působili v severozápadní Bosně. Mezi stěžejní činnosti patřil dohled nad dodržováním Daytonské dohody, zabezpečení bezpečného návratu uprchlíků a spolupráce s organizacemi jako byl Červený kříž, OBSE a další, které se snažily o zlepšení životních podmínek ve válkou zničené oblasti.

V rámci operace Joint Forge, která probíhala v rámci SFOR, nasadila AČR necelých 644 vojáků, kteří tvořili tři uskupení – velitelství, mechanizovaný prapor a část

¹⁴⁶ 14. prosince 1995.

¹⁴⁷ *Armáda České republiky*, s. 106.

¹⁴⁸ IFOR – mírová operace, 1995 – 1996, Bosna a Hercegovina, Chorvatsko, 6300 příslušníků (včetně SFOR) [online] MO ČR [cit 4. 2. 2014] Dostupné z: <http://www.mise.army.cz/scripts/detail.php?id=3708>

¹⁴⁹ Během působení se vojákům podařilo zneškodnit necelých 1800 min, různého druhu, zadržet na 350 různých zbraní a granátů a několik tisíc kusů munice.

¹⁵⁰ Byly součástí MND-SW (Multinational Division – South West)

tvořenou piloty vrtulníků. Každá část byla rozmístěna v jiné oblasti a plnila jiné úkoly. Velitelství kontingentu sídlilo v Bosanské Krupě a mělo na starosti součinnost s jednotkami jiných států stejně jako s nadřízeným stupněm velení SFOR. Mechanizovaný prapor tvořil největší část a byl rozdělen do několika rot, přičemž každá byla umístěna v jiné části spravovaného území o rozloze 1000 km². Hlavní štáb byl umístěn v obci Donja Ljubija a zbytek v obcích Bosanské Krupě, Blagaj Japra, Stary Majdan. Mezi jeho hlavní činnosti patřilo zabezpečování bezpečnosti ve svěřených oblastech, aby byl umožněn návrat utečenců. Toho se mělo dosáhnout hlídkovou činností a pozorováním pravděpodobných nebezpečných budov a prostorů. Důležitou činností bylo dohlížení nad demilitarizací oblasti a obou znesvářených stran, případně vyhledáváním válečných zločinců. Nedílnou součástí běžného dne pak byla spolupráce s místními a mezinárodními orgány v oblasti.

Vrtulníková jednotka začala v dané oblasti působit až od jara 1997 se dvěma, později čtyřmi vrtulníky. Oproti zbylým českým jednotkám byla dislokována mimo vlastní kontingent na kanadské základně Velika Kladuša. Dalším rozdílem oproti zbytku Čechů působících v SFOR bylo, že se vojáci střídaly v tříměsíčních rotacích a ne v šesti měsíčních, jak bylo u nás zvykem. Aby bylo zajištěno předávání zkušeností nově příchozím pilotům, působil v každé jeden pilot, který již měl zkušenosti s nasazením v zahraničí.¹⁵¹ Za dva a půl roku příslušníci českého letectva nalétali 2188 letových hodin a uskutečnili necelých 5000 letů.¹⁵²

Mise SFOR byla ukončena v červnu 1998, kdy ji nahradila SFOR II, která na ni navazovala a měla mandát do roku 2004. Účast AČR pokračovala i pod změněným názvem až do konce mandátu, ale postupem času svoji přítomnost v Bosně a Hercegovině oslabovala a koncem roku 2001 se zaměřila hlavně na úkoly spjaté s činností v Kosovu, kde působila od roku 1999. Celkový počet osob v kontingentu byl 556 vojáků, z toho samotné jádro vykonávající hlavní činnost bylo tvořeno přibližně 500 vojáky v Donji Ljibiji. Zbytek opět působil v rámci velitelských a řídicích orgánů

¹⁵¹ V nově příchozí rotaci zůstával zkušený pilot po dobu jednoho měsíce.

¹⁵² SFOR – mírová operace, 1996 – 2004, Bosna a Hercegovina, Chorvatsko, 6300 příslušníků (včetně IFOR) [online] MO ČR [cit 5. 2. 2014] Dostupné z: <http://www.mise.army.cz/scripts/detail.php?id=3707>

v Bosanské Krupě, Sarajevu a Banja Luce. Letecké jednotky byly opět dislokovány samostatně ve Veliké Kladuši a Divulje. Po odchodu větší části českého kontingentu zůstalo v operaci Joint Forge pouze 15 vojáků působících převážně na různých stupních velení nebo v uskupení CIMIC (Civil-Military Cooperation). Jejich činnost byla ukončena na podzim roku 2002 a zbylých sedm příslušníků českých ozbrojených složek zůstalo v Záhřebu až do ukončení mandátu SFOR II.¹⁵³

Na Balkáně ale čeští vojáci působili ještě v několika misích, kde nebylo nasazeno takové množství osob. Jednou z nich byla operace OSN UNTEAS (United Nations Transitional Administration for Eastern Slavonia) působící na území Chorvatska, kde byla umístěna česká polní nemocnice poskytující zdravotnickou pomoc pracovníkům z 30 různých zemí. Kromě 40 chirurgů zde našlo uplatnění ještě několik vojenských pozorovatelů.¹⁵⁴

6.2.3 Ostatní mise

Dalšími byly mise UNPREDEP (United Nations Preventive Deployment Force) a UNMOP (United Nations Mission of Observers in Prevlaka), přičemž obě byly určeny pro vojenské pozorovatele. První z nich se účastnili tři důstojníci, kteří kontrolovali situaci v pohraničních oblastech Makedonie v letech 1995-1999. Druhá se uskutečnila v letech 1996 - 2002 opět na území Chorvatska, přičemž sedm českých pozorovatelů v ní působilo od roku 1996. Mise UNMOP je považována za vůbec nejmenší, protože byla určena pro necelých 30 osob.¹⁵⁵

6.2.4 Shrnutí

Nejčastějším působištěm českých a československých vojáků v zahraničí se stal Balkán. V různých misích zde totiž AČR působila od roku 1992 až do současnosti, přičemž za celou dobu působení v mezinárodních misích se právě zde vystřídalo největší množství našich vojáků.

¹⁵³ *Armáda České republiky*, s. 106.

¹⁵⁴ TŮMA, M., JANOŠEC J., PROCHÁZKA J., *Obranná politika*, s. 107.

¹⁵⁵ *Armáda České republiky*, s. 106.

První působiště ČsA a později AČR nalezla ve válkou zmítané bývalé Jugoslávii, kde působily spolu se svými kolegy z Velké Británie, Francie, Keni a jiných členských zemí OSN, se kterými se podařilo navázat velmi dobré vztahy. Dvojnásob to platilo u francouzských vojáků a to hlavně díky záchraně několika desítek jejich kolegů z ostřelovaného stanoviště Karin Plaž. Právě zde se poprvé vojáci ČsA dostali do kontaktu s válečnou realitou a plnění jejich úkolu nepoznamenalo ani rozdělení ČSFR. Po vzniku nových samostatných státních útvarů zde fungoval společný prapor, který nakonec vystřídali pouze příslušníci AČR.

Velkým přínosem prvních misí v této oblasti bylo navazování nových vztahů nejenom se západními státy, ale i sousedy, jako bylo například Polsko. Stálejší členové mírových misí předávali našim vojákům cenné rady, protože s tímto typem misí se většina z nich ještě nesešla. Vojáci měli po celou dobu svého působení na starosti dodržování bezpečnosti v přidělených oblastech, spolupráci se zdravotnickými organizacemi a střežení hranic oddělující obě nepřátelené strany. Na přelomu tisíciletí začala ČR snižovat svoji přítomnost v Jugoslávii a těžiště své působnosti přesunula do Kosova.

Bohužel působení na Balkáně znamenal pro vojáky také setkání s realitou válečného konfliktu, kterou nepoznali od konce druhé světové války. Jednalo se hlavně o utrpení válkou zbídačených civilistů, ke kterým díky blízkosti obou národů měli velmi blízko. Do ohrožení života se dostalo několik českých pozorovatelů, kteří byli bosenskými Srby zajati a použiti jako rukojmí. Byli používáni jako živé štíty u několika významných objektů. Nakonec se je podařilo vysvobodit. Stejně štěstí ale nemělo několik vojáků ČR, kteří přišli v roce 1995 o život. Působení v mírových misích OSN byl jedna z věcí, která podpořila k přistoupení ČR do NATO a napomohla ke sblížení se s členy tohoto vojenského uskupení. Byla totiž vidět snaha o stabilizaci regionu a tím pádem i snaha o podílení se na kolektivní bezpečnosti, což je základní myšlenka Severoatlantické aliance.

6.3 Působení po vstupu do NATO

V době přistoupení k Severoatlantické alianci byla ČR plně zapojena do mírových misí OSN, neboť několika ukončených už se účastnila a v několika dalších byla právě zapojena. Ať už je to SFOR v Bosně a Hercegovině, KFOR v Kosovu, a nebo se jednalo o zapojení do pozorovatelských misí na Balkáně, Mozambiku, Libérii, Abcházii, Gruzii, Čečensku a mnoha dalších místech.¹⁵⁶ Současně měla na starosti mezinárodní uskupení Střed (MNTF-C) v Kosovu, po útocích 11. září 2011 se také zapojila do misí ISAF v Afghánistánu a Enduring Freedom v Iráku a Kuvajtu.

Polní nemocnicí ČR přispěla také v rámci mise AFOR, která působila na území Albánie a měla být určena pro pomoc kosovským uprchlíkům v tomto státě. V polovině roku 1999¹⁵⁷ nakonec došlo k přesunu několika mobilních týmů na území Turecka, kde 17. srpna ničivé zemětřesení připravilo o střechu nad hlavou bezmála 1 000 000 obyvatel. Působení českých doktorů v obou zemích trvalo sedm měsíců.¹⁵⁸

6.3.1 Kosovo - KFOR

Mise KFOR (Kosovo Forces) byla zahájena v červenci 1999 a hlavní náplní bylo udržet bezpečí na území Kosova s podporou probíhajících mírových procesu a již probíhající mise UNMIK. Název operace zněl Joint Guardian a čeští vojáci se na počátku zapojili průzkumnou rotou pod velením majora Karla Klínovského.¹⁵⁹ Za zmínku stojí podrobnější popis příjezdu českých vojáků, protože na samotnou přípravu před odjezdem bylo vyhrazeno pouze deset dní. Na místo určení kontingent cestoval vlakem přes šest států, ale protože mělo v Makedonii dojít k desetidennímu zpoždění, velitel kontingentu rozhodl, že budou pokračovat po vlastní ose. Další problémy nastaly na hranicích, kde vyvstal problém s číslem konvoje. Přesto, že ho čeští vojáci neměli, nechali je francouzští kolegové projet bez něho přes celé Kosovo. Jednotka měla spadat pod britské velení a to se velice divilo, když uvidělo český kontingent na místě o týden

¹⁵⁶ Tamtéž, s. 108.

¹⁵⁷ Mise obdržela mandát RB v dubnu 1999. Z Albánie se čeští lékaři přesunuli zpět do vlasti na konci září tohoto roku a z Turecka se mobilní týmy vrátily o měsíc později.

¹⁵⁸ AFOR – 6. Polní nemocnice, 1999, Albánie, Turecko, 100 příslušníků, [online] MO ČR [cit 6. 2. 2014] Dostupné z: <http://www.mise.army.cz/scripts/detail.php?id=3706>

¹⁵⁹ KFOR - mírová operace, 1999 – 2/2002, Kosovo, 980 příslušníků [online] MO ČR [cit 5. 2. 2014] Dostupné z: <http://www.mise.army.cz/scripts/detail.php?id=3709>

dříve, než čekalo. To ovšem nebylo jediné překvapení, které na Brity čekalo. Major Klínovský dostal 10 dní na vytvoření potřebných životních podmínek ve školní budově ve vesnici Gorniji Sibovac. *„Odpověděl jsem mu, že v devět hodin budou všichni vojáci ubytováni, dostanou teplé jídlo a osprchují se v teplé vodě. Když to večer Britové viděli, nechtěli věřit svým očím.“* V tomto tempu probíhalo také převzetí úkolů, což zahrnovalo monitorování čtyřicetikilometrové hranice. Místo dvou týdnů byla celá trasa prošlá a odminována během prvního víkendu *„Svítilo tehdy sluníčko, obloha byla blankytně modrá. Příšerně jsme se potili. Již v pondělí jsme však byli připraveni plnit operační úkol. Podařilo se nám tak ušetřit dobře čtyři týdny. Normálně se vojáci připravují na misi šest měsíců, my jsme na to měli šest pracovních dnů,“* vzpomíná velitel kontingentu. Že začátky pro české vojáky nebyly nejjednodušší, lze opět vytušit ze slov samotného velitele: *„Až do října jsme žili na základně v poměrně provizorních podmínkách. Vojákům jsem říkal, aby mne budili pouze v případě, že budou volat velící generálové. Jednou jsem se ve tři v noci vrátil z hranice a v pět se mnou třásla služba, že mám hrozně důležitý telefon. Volal nějaký plukovník z Prahy. Před časem nám prý poslal film Vesničko má středisková a nějaké další čtyři videokazety. Kolegové v Bosně na ně čekají a my to zdržujeme. Musel jsem se smát, neměli jsme v té době ani televizi, ani video. Lidé u nás doma vůbec nechápali, jak tam žijeme. Až někdy před Vánocemi jsme dostali první ubytovací buňky, do té doby jsme bydleli ve stanech. Válka sice už skončila, ale rozhodně nebyl mír. Každý večer se střílelo.“¹⁶⁰*

Jak je tedy vidět, začátky českých vojáků v Kosovu neměli vůbec jednoduché a to i přesto, že od vzniku AČR de facto neuplynul jediný rok bez účasti v mírových misích. Situace se zlepšila až po vystřídání druhým kontingentem, kdy se české vojáky přesunuli nad obec Šajkovac a vybudovali základnu kolem strategicky důležité vodárny, která byla určena pro převážnou část kosovského území.

I přes počáteční provizorní podmínky, ve kterých vojáci museli působit, dokázali vykonávat požadovanou činnost, mezi kterou patřilo střežení srbsko-kosovské hraniční pásma, dohlížení nad bezpečným návratem uprchlíků a dohlížení nad klidem v srbských oblastech. Kromě několika vrtulníků a dopravních letadel, které měly na starosti

¹⁶⁰ MAREK, V., *Každý večer se střílelo* (přepis rozhovoru). In: A- report 2010, č. 9, s. 28.

přepravní úkoly, byla součástí kontingentu také skupina CIMIC. Ta spolupracovala také s českými firmami, přičemž se jim například podařila stavba několika obytných buněk pro obyvatele Orlane.¹⁶¹ Na další příklad činnosti českých vojáků vzpomíná podplukovník Klínovský. V okolí albánských osad bylo k vidění velké množství prasat, protože muslimští Albánci mají vepřové zapovězené. „*Se starostou v Sekirače jsme se dohodli, že je pochytáme a přivezeme. Srbové slíbili, že za ně dají Albáncům nějaké traktory a další zemědělskou techniku. Ráno ve čtyři hodiny jsme přijeli společně s britskými vojáky na Batlavu a vyhlásili soutěž, kdo do přistavených kontejnerů pochyťá nejvíce prasat.*“ Výměna tehdy proběhla podle domluvy ku prospěchu obou stran, celou akci, tehdy natáčela CNN, kterou pozvalo britské velení.¹⁶²

6.3.1.1 Česko-slovenský kontingent v Kosovu

Průzkumná rota působila samostatně až do počátku roku 2012, kdy byl vytvořen nový česko-slovenský kontingent o velikosti praporu (500 osob)¹⁶³. Koncem předchozího roku totiž začala AČR postupně oslabovat svoji přítomnost v rámci mise SFOR II. Hlavním důvodem byla potřeba přesunout těžiště působnosti právě do Kosova. Vojáci byli zařazeni spolu s finským, švédským, norským a dvěma britskými prapory do mnohonárodní brigády STŘED.

Česko-slovenský prapor fungoval od února 2001 až do prosince 2004, kdy byl vystřídán 6. kontingentem AČR. Ten spolu s následující rotací převzal velení nad úkolovým uskupením STŘED, kde pod něj spadaly jednotky Finska, Švédska, Irska a Slovenské republiky.¹⁶⁴

Z původních 120 km² a 42 km dlouhého úseku hranic, se rozloha po několika změnách ustálila na 1150 km² a 104 km hraniční pásmo. Kvůli velikosti oblasti působnosti měli čeští vojáci na starosti čtyři základny – Šajkovac, Sekirač, Gazela Line a Gate 3.¹⁶⁵

¹⁶¹ Tamtéž, s. 29.

¹⁶² Tamtéž, s. 29.

¹⁶³ Počet jednotlivých států se ustálil na 400 českých a 100 slovenských vojáků.

¹⁶⁴ *Armáda České republiky*, s. 110.

¹⁶⁵ Působnost na Gate 3 byla ukončena na počátku roku 2003.

Úkoly, které měl kontingent na starosti, byly určeny rezolucí RB OSN. Měli hlavně udržet spravovanou oblast v takovém stavu, aby byla bezpečná pro všechny skupiny obyvatelstva, čímž by byl zajištěn mírový rozvoj. To pro vojáky znamenalo náhodné prohlídky vytypovaných objektů, doprovody a ochrany osob nebo vozidel, činnost na checkpointech, boj proti ničení kulturních památek a organizovanému zločinu, zvládnání davu, dohled nad kosovskými ochrannými sbory a na spolupráci s humanitními organizacemi. Velká důležitost byla přikládána vyhledávání munice nelegálně držených zbraní, stejně jako nelegální těžbě dřeva.

Po roce 2004 se AČR podílela na chodu několika mnohonárodnostního uskupení. Jednalo se o velení mnohonárodnostní brigády STŘED, která sídlila v Prištině, na chodu dopravní a také policejní roty. V tomto období se vojáci zapojili do uklidňování napjaté etnické situace, která byla nejhorší od ukončení konfliktu v roce 1999. Ta se zhoršila po násilnostech vedených kosovskými Albánci vůči srbské menšině, které měly za následek ničení srbských domů a kulturních památek. Proto měl 4. Česko-slovenský kontingent na starosti navíc střežení srbských kostelů a pamětihodností – např. památník bitvy na Kosově poli.

Na konci stejného roku nakonec došlo k organizačním změnám v mnohonárodnostní brigádě STŘED, což vedlo i ke změnám týkajících se našeho praporu v Kosovu. Došlo k přemístění velitelství brigády do Lipjan, několik kilometrů od hlavního města Prištiny, a co se týká česko-slovenského praporu, ten od této doby mohl být využit kdekoliv na celém území Balkánu – Kosovo, Bosna a Hercegovina a Makedonie. Toto rozšíření pole působnosti byla jakási předzvěst předání hlavní role ve vedení mnohonárodní brigády STŘED.¹⁶⁶

Působení našich vojáků v Kosovu bylo pro AČR velice důležité, protože se zde za dobu dvanáctiletého působení vystřídal 23 kontingentů a přes osm tisíc českých vojáků.¹⁶⁷ To samozřejmě znamenalo mnoho zkušeností, které bylo možno předávat dál a na základě kterých se dala vylepšit příprava ostatních vojáků na další na úkoly spojené s obranou státu a další zahraniční mise.

¹⁶⁶ KFOR II – Česko-slovenský prapor od 2/2002, Kosovo, 2400 příslušníků. [online] MO ČR [cit 12. 2. 2014] Dostupné z: <http://www.mise.army.cz/scripts/detail.php?id=3711>

¹⁶⁷ DECKEROVÁ, J., *Na návrat (kdykoliv) připraveni*. In: A report 2011, č. 8, s. 14.

6.3.2 Makedonie

6.3.2.1 Essential Harvest

Nasazení našich vojáků v Makedonii zůstává ve stínů misí SFOR a KFOR, ale přesto byla tato účast důležitá. AČR totiž dokázala splnit všechny úkoly, které jí byly přiděleny a to i přes vysoké požadavky, které byly kladeny. To potvrzují zejména kladná hodnocení, jak ze strany aliančních spojenců, tak i ze strany místních médií, která české jednotky hodnotila jako elitní.

Kontingent byl tvořen 43. výsadkovou rotou, která působila v Makedonii mezi srpnem a říjnem 2001 spolu s dalšími deseti spojeneckými státy. Základem bylo 120 vojáků, jejichž úkolem byla ochrana velitelství mnohonárodnostního kontingentu, ochrana konvojů a patrolování v oblasti zájmu.¹⁶⁸ Za pouhé tři měsíce se výsadkářům podařilo zabavit UÇK (Ushtria Çlirimtare Kombëtare) celkem 4000 kusů zbraní, z toho 4 obrněná vozidla, 17 raketových kompletů a na 160 minometů.¹⁶⁹

6.3.2.2 CONCORDIA

Do Makedonie se čeští vojáci vrátili ještě jednou, ale tentokrát v rámci jednotek EUFOR (European Union Force) pod mandátem Evropské unie, a to i přesto, že ČR ještě nebyla členem této organizace. Na počátku dubna 2003 totiž přešla zodpovědnost po dvou letech působení NATO v Makedonii na bedra EU.

Účastnilo se 13 států Evropského společenství, šest států NATO, včetně ČR a sedm států, které nebyly členem ani jednoho uskupení. Ačkoliv podle počtu účastníků to vypadá na rozsáhlou misi, realita byla ve skutečnosti trochu jiná. Nejvíce příslušníků (necelých 200) vyslala Francie, která měla status vedoucího národa. Většina zbylých členů vyslala pouze několik zástupců. Mezi tyto státy se řadila i ČR, která vyslala dva své příslušníky, stejně jako Velká Británie nebo Nizozemsko. Oba potom působili na velitelství ve Skopji.

¹⁶⁸ Essential Harvest (TFH) – mírová operace, 2001, Makedonie, 120 příslušníků [online] MO ČR [cit 12. 2. 2014] Dostupné z: <http://www.mise.army.cz/scripts/detail.php?id=3705>

¹⁶⁹ Armáda České republiky, č. 111.

Jednotky EUROFOR si kladly jako hlavní cíl zajištění stabilního a bezpečného stavu, který měl vést k dalšímu rozvoji oblasti. Toho se mělo dosáhnout zlepšením vztahů mezi jednotlivými etniky, zabezpečením klidné situace v místech předchozí eskalace problémů a ochranou mezinárodních příslušníků působících v rámci této mise.

Po vzájemné dohodě EU s makedonskými vrchními představiteli byla mise ukončena v prosinci 2013 a byla nahrazena působením mezinárodních policejních expertů.¹⁷⁰

6.3.3 Shrnutí

Po vstupu do NATO se do jisté míry změnila priority a začalo se s intenzivnější spoluprací v rámci sjednocení s ostatními členskými státy. To samé platí i pro zahraniční mise, kde na AČR připadl větší podíl odpovědnosti.¹⁷¹

Krátce po přistoupení čekala na vojáky nová výzva, Kosovo. To se stalo po dlouhá následující léta místem českého působení na Balkáně. Z počátku zde byla umístěna pouze malá jednotka, ale postupem času byla utlumována činnost v rámci SFOR a veškeré jednotky byly přemístěny právě sem. V roce 2012 došlo k vytvoření společného česko-slovenského kontingentu, který byl následně vystřídán kontingentem složeným pouze z českých vojáků. Ti převzali velení nad celou oblastí, přičemž mezi jejich hlavní úkoly patřilo udržování bezpečného stavu v celé oblasti a pomoc při návratu uprchlíků.

Opomenuta by neměla zůstat ani účast vojáků AČR v Makedonii, kde v roce 2001 působili chrudimští výsadkáři, kteří měli na starost ochranu velitelství mezinárodních sil a hlídkovou činnost. Během zhruba tří měsíční činnosti prokázali výsadkáři vynikající výsledky a to i přes vysoké nároky, které na ně byly kladeny. O tom svědčí kladné ohlasy Aliance a hlavně místních médií. Od roku 2003 zde také

¹⁷⁰ *CONCORDIA – operace EU, od 4/2003 do 12/2003, Makedonie, 2 příslušníci.* [online] MO ČR [cit 2. 3. 2014] Dostupné z: <http://www.mise.army.cz/scripts/detail.php?id=3714>

¹⁷¹ *On the Path of Integration. Ministry of Defense of the Czech Republic, Military Information and Service Agency, Praha 2004, s. 9.*

působili dva čeští vojáci na velitelství ve Skopji v rámci jednotek EUFOR a to přesto, že ČR ještě nebyla členem EU.

6.4 Zahraniční mise po 11. září 2001

Útok na World Trade Centre v New Yorku, který proběhl 11. září 2001, změnil pohled na celosvětovou bezpečnostní situaci a započal nové období, které je všeobecně známo jako „*boj proti terorismu*“. Jestli se hrozba teroristických útoků dotýká přímo České republiky, je na posouzení bezpečnostních expertů, ale každopádně se jí jistým způsobem dotýká, jelikož je součástí Severoatlantické aliance. A právě na základě již několikrát zmiňovaného 5. článku Severoatlantické smlouvy se vojáci AČR do tohoto „*boje*“ zapojili a to v rámci operace Enduring Freedom (trvalá svoboda).

6.4.1 Enduring Freedom - Irák

Stejně jako v 90. letech byl první kontingent českých vojáků složen z chemiků. Do svého působiště základny Doha poblíž Kuvajtu se přesunul v březnu 2002. Skupina se kromě chemiků skládala také ze 7. polní nemocnice v celkovém počtu 251 vojáků. Američané nakonec požádali o posílení české účasti, a proto na počátku roku 2003 vznikl 1. prapor radiační, chemické a biologické ochrany, který se skládal z 395 lidí a měl rozšířenou působnost na území Turecka a Izraele. O čtvrt roku později vznikl společný česko-slovenský prapor, do něhož obě strany vyslaly 469 vojáků.¹⁷²

Prapor měl na starost ochranu spojeneckých vojsk a místního obyvatelstva v případě použití zbraní hromadného ničení, ať už chemických, biologických nebo jaderných, stejně jako pozorování, detekci a varování v případě hrozícího nebezpečí. Následně bylo praporu umožněno, aby se v případě potřeby zapojil do akcí potřebných k vynucení sankcí stanovených rezolucí RB, popřípadě záchranných akcí ve stanovené operační oblasti v případě použití zbraní hromadného ničení.

¹⁷² Prapor se skládal z 400 českých a 69 slovenských vojáků.

Důvodem, proč měli čeští a následně i slovenští chemici takové velké pole působnosti, byl fakt, že tvořili jednu třetinu spojeneckých protichemických jednotek. Navíc oproti svým spojeneckým kolegům měli několikanásobně větší kapacity k řešení případných hrozeb ZHN, které zahrnovaly také možnost likvidace účinků biologických zbraní. Jak je tedy vidět, čeští chemikové byli velmi nepostradatelnou součástí této mnohonárodnostní operace.¹⁷³

České a slovenské protichemické jednotky ukončily svoji činnost v červnu 2003, měsíc po konci bojových operací. Přesto na území Iráku dál působila polní nemocnice, která se starala jak o spojenecké vojáky, tak i místním obyvatelé. Návrat lékařů do vlasti proběhl v prosinci výše zmíněného roku. Jako poslední zde zůstali vojenští policisté, kteří měli na starost výcvik iráckých policistů. Ti opustili Irák na konci roku 2006.¹⁷⁴

6.4.2 Afghánistán - ISAF

Vzhledem k zapojení do války s terorismem se Armáda České republiky zapojila také do mise ISAF (International Security Assistance Force) na území Afghánistánu. Původní doba trvání byla stanovena na pouhých šest měsíců, ale mandát se nakonec prodlužuje až do současnosti. Na základě *Smlouvy o prozatímním uspořádání Afghánistánu* z prosince 2001 uzavřené mezi afghánskou vládou a OSN, byly hlavními úkoly jednotek IASF zabezpečení výcviku ozbrojených složek, bezpečná obnova, rozvoj a rekonstrukce země.¹⁷⁵

Nejprve se do spojeneckých akcí zapojila polní nemocnice, která začala svoji činnost v květnu 2002 v hlavním městě Kábulu, kde za necelý rok svého působení ošetřila kolem 14 000 pacientů. Pouze pětina z tohoto počtu byli koaliční vojáci, zbytek péče byl věnován místnímu obyvatelstvu. Jedním z hlavních úkolů totiž bylo poskytovat potřebnou humanitární pomoc, což bylo zabezpečeno mobilními zdravotnickými týmy a výpomocí v kábulské nemocnici. Ve dvou rotacích se tu vystříдалo 269 příslušníků AČR, kteří byli v lednu 2003 staženi zpět do ČR. Ponechán

¹⁷³ *Trvalá svoboda – protiteroristická operace, 2002 – 2003, Kuvajt, 612 příslušníků* [online] MO ČR [cit. 4. 3. 2014] Dostupné z: <http://www.mise.army.cz/scripts/detail.php?id=3688>

¹⁷⁴ *Armáda České republiky*, s. 112-113.

¹⁷⁵ 20. let S. 114.

byl pouze jedenáctičlenný chirurgický tým, který zde působil ještě další tři měsíce spolu s německými kolegy.¹⁷⁶

Tímto účast českých vojáků v misi ISAF neskončila, spíš by se to dalo nazvat počátkem. V srpnu 2003 přešla zodpovědnost za velení mise z podřízenosti OSN do podřízenosti NATO, což pro AČR znamenalo začátek nové etapy účasti v Afghánistánu. Nejprve začíná na mezinárodním letišti v Kábulu (KAIA) působit pyrotechnická a meteorologická skupina, následně se v dubnu 2004 do Afghánistánu přesouvá také elitní česká jednotka 601. skupina speciálních sil.¹⁷⁷ Čeští „speciálové“ působili v rámci mandátu Enduring Freedom a účastnili se přímých bojů. Jejich hlavním úkolem jakožto jednotky spadající pod Vojenské zpravodajství, byla výzvědná činnost. 111 příslušníků skss působilo na základně Bagram, přičemž jejich oblast působnosti zahrnovala také poslední baštu Talibánu - komplex Tora Bora. Svoji činnost potom ukončili v květnu 2004.¹⁷⁸

Po stažení 601. skss se změnilý jejich úkoly. Do současnosti se v misi ISAF vystřídaló několik tisíc českých vojáků a kromě úspěchů je nutné připomenout, že několik jich přišlo o to nejcennější, co voják má, o život.

6.4.3 Shrnutí

Velkým milníkem pro vnímání celosvětové bezpečnosti se stalo 11. září 2001, kdy proběhlo několik teroristických útoků na území USA. Ačkoliv byly tyto činy provedeny pouze proti jednomu státu, jejich účinek byl celosvětový, protože odstartoval tzv. „válku proti terorismu“. Do té se jako člen NATO zapojila i ČR a to na území hned několika států v rámci Enduring Freedom.

První konflikt spadající do operace Trvalá svoboda vypuknul na Blízkém východě na počátku nového tisíciletí. Vyhrocení situace v oblasti vedlo k invazi do Iráku, které se účastnili i čeští vojáci. Ti se sice na válečných operacích nepodíleli přímo, ale byla vyslána jednotka chemiků spolu s polní nemocnicí a doprovodem.

¹⁷⁶ ISAF – mírové operace (nemocnice), od 24/4 2002 do 28/1 2003, Afghánistán, 269 příslušníků, [online] MO ČR [cit 8. 3. 2014] Dostupné z: <http://www.mise.army.cz/scripts/detail.php?id=3710>

¹⁷⁷ Celý název zní 601. Skupina speciálních sil Generála Moravce sídlící v Prostějově.

¹⁷⁸ Armáda České republiky, s.115.

Hlavním úkolem bylo starat se o koaliční vojska a místní civilní obyvatelstvo. Posléze byl vytvořen samostatný česko-slovenský prapor, který se stal nejvýznamnější protichemickou jednotkou v oblasti. Oproti ostatním spojencům měl totiž největší kapacity pro řešení případných chemických, biologických a radiačních hrozeb. Jednotka ukončila svoji činnost v polovině roku 2003, kromě lékařů, kteří se do vlasti vrátili až koncem roku 2006.

V rámci stejné kampaně došlo k nasazení českých vojáků i v Afghánistánu, kde koaliční jednotky působily od roku 2001. O rok později do oblasti odcestovala polní nemocnice s mobilními zdravotnickými týmy, která se kromě koaličních vojáků měla starat o místní obyvatelstvo. Nemocnici následně nahradili pyrotechnici, meteorologická skupina a elitní česká jednotka 601. skupina speciálních sil, která se zapojila do bojových akcí proti hnutí Talibán. V následujících letech došlo k navýšení počtu českých vojáků v tomto konfliktu, ale změnili se jejich úkoly. Většinou se jednalo o doprovod rekonstrukčních skupin, které pomáhaly místním obyvatelům se stavbou škol, nemocnic nebo hospodářských staveb.

Zapojením se do „*války proti terorismu*“ získala ČR a hlavně AČR mnoho nových zkušeností. Působení na Blízkém východě se totiž odlišovalo od účasti v předchozích zahraničních misích. Je sice pravda, že v Iráku českoslovenští vojáci působili již na počátku 90. let minulého století, ale tyto úkoly se oproti těm po roce 2001 velice lišily.

7 Závěr

Cílem mé práce bylo zjistit, jak působení českých vojáků na zahraničních misích v letech 1993 až 2004 negativně nebo pozitivně ovlivnilo vývoj samotné armády. Zkoumané období bylo pro nově vzniklý stát a jeho armádu velice důležité, protože po roce 1989 a následně i 1993 se začínalo budovat vše od začátku. To platí jak pro armádu, tak i pro širokou veřejnost.

Období před rokem 1993 bylo obdobím velkých změn, které se týkaly nejenom samotného Československa, ale měly celosvětový dopad. Bylo nutné, aby se s nimi vyrovnala především obranná politika nově vzniklého státu a především samotná armáda. Po listopadu 1989 procházela celá společnost velkými změnami, které se musely projevit i na fungování ozbrojených složek. Mezi hlavní problémy, které stály před novou vládou, patřilo odpolitizování armády, vzhledem k reálnému ohrožení demokratických procesů ve společnosti za použití ozbrojených sil. Proto prvním krokem v armádě, který následoval po změně politické orientace, byla výměna starých garnitur za osoby nespjaté se starým režimem. Tím byl započat proces demokratizace trvající řadu let. Stejně závažným problémem byla i přítomnost sovětských vojáků na území nově vzniklého státu. Ač to původně vypadalo jako velice náročný problém, proběhl odsun bez závažnějších problémů.

Jako velký problém se ale nakonec ukázalo soužití Čechů a Slováků. Objevily se totiž požadavky na vytvoření samostatného Slovenského státu, ke kterému také následně došlo. K 1. 1. 1993 vznikly dva nové státní útvary, Česká a Slovenská republika. Tato skutečnost s sebou samozřejmě vyžadovala rozdělení armády. Tento proces nebyl jednoduchý, ale proběhl v bez větších obtíží a to i přes značnou logistickou náročnost.

Po vzniku České republiky vzniká armáda v nové podobě a s novým názvem, Armáda České republiky. Stále ještě probíhaly některé započaté procesy, zejména demokratizace a snižování počtu vojáků a techniky vyplývající ze smlouvy S-KOS. Objevují se ale nové naléhavé potřeby, zejména šlo o nutnost vytvoření nové koncepce, podle které by se armáda mohla řídit. To se nakonec ukázalo jako velký problém, protože ačkoliv vznikly potřebné dokumenty, chyběla ochota nejvyšších státních

představitelů k potřebným změnám. Nastalo jakési vyčkávací období. Doufalo se, že nenastane doba, kdy bude armáda zapotřebí. Na tento problém dlouhou dobu upozorňovala tzv. „bezpečnostní komunita“, která se snažila zapojit vládní garnituru do armádní problematiky. Závažnost situace ukázaly až katastrofické povodně v roce 1997, které postihly velkou část našeho území a následně podmínky kladené *Severoatlantickou aliancí* pro přijetí. Bylo tedy zapotřebí zabývat se otázkou změn v armádě. Snahy o zapojení se do evropských obranných struktur sice začaly již na počátku 90. let, ale bylo nutné uskutečnit velké množství změn, než k samotnému přijetí došlo. Do NATO vstoupila ČR 12. března 1999.

Začlenění se do evropských obranných struktur byl významný krok, který byl v mnoha ohledech limitující. Znamenal totiž částečnou ztrátu vlastní suverenity a nutnost dodržování stanovených požadavků. Na druhou stranu ČR získala členství v organizaci jejíž základem je kolektivní obrana, což znamenalo nižší náklady na armádu a nižší náročnost přípravy na vlastní obranu. Velkým pozitivem byla možnost ovlivňovat chod této organizace a pro armádu také provedení změn, které byly dlouhou dobu zapotřebí. Ty by bez vstupu do NATO proběhly pravděpodobně mnohem později.

Po roce 1999 stále pokračovaly pokusy o vytvoření stálejší koncepce, kterou by se AČR mohla řídit. Vzniklo několik bezpečnostních dokumentů zabývajících se touto otázkou a také několik koncepcí. Žádná z nich ale neměla delší platnost. Důvodů bylo několik. Časté střídání ministrů obrany, což je problém trvajícím celé zkoumané období, nedostatek financí a v neposlední řadě i změna bezpečnostní situace po 11. září 2001. Delší platnost získává až koncepce z roku 2003, která změnila způsob financování a vycházela z úkolů, které AČR již zvládla. Také stanovila podmínky pro vytvoření profesionální armády. Její vznik ohraničuje zkoumané období, protože 1. 1. 2005 začala nová etapa AČR. Plně profesionální armáda, která je lépe schopna plnit úkoly při obraně ČR a úkoly vázané na členství v NATO.

Po celou dobu se ČsA a AČR účastnila zahraničních misí. Ty měly na vývoj armády velký vliv a doprovázely, popřípadě určovaly potřebné změny. Díky zapojení v mírových misích OSN od počátku 90. let byl usnadněn přístupový proces k *Severoatlantické alianci*. Po roce 1999 svými výsledky potvrdila, že je schopna spolupracovat s ostatními státy na mezinárodním poli. A ačkoliv je Česká republika

malý stát, dokázala tím, že je plnohodnotným členem NATO, který je schopný plnit závazky a úkoly vyplývající z členství.

ČR se díky působení v zahraničí podařilo posílit vazby se státy, se kterými v misích spolupracuje. Došlo ke zlepšení vztahů se sousedními státy jako je například Slovensko, se kterým v zahraničí často spolupracovala. Na základě těchto dobrých vztahů byla vytvořena česko-slovenská jednotka v rámci KFOR. S Rakouskem byla navázaná spolupráce v rámci uskupení ALTHEA a se Spolkovou republikou Německo v rámci rekonstrukčního týmu v Afghánistánu. Mimo EU se jednalo hlavně o USA, se kterou ČsA působila na počátku 90. let na Blízkém východě a Velkou Británií, se kterou začala spolupracovat na projektu BMATT CEE (British Military Advisory and Training Team for Central and East Europe).

Působení v zahraničních misích přineslo nejenom AČR, ale i ČR zvýšení prestiže u spojeneckých partnerů a to i přes finanční zátěž, kterou je nasazení v zahraničí doprovázeno. Velice byla oceňována profesionalita a připravenost personálu. Díky spolupráci mimo naše území, došlo k získání zkušeností z „ostrých“ bojových situací. Jednalo se hlavně o rozšíření operačních postupů, stejně jako zvládnutí řízení a velení ve zcela nových typech situací, kterým se museli přizpůsobovat. Dalším přínosem bylo rozšíření jazykových znalostí, protože každý voják působící v zahraničních misích musel zvládat komunikaci v cizím jazyce. Pro předávání těchto a mnoha dalších zkušeností vojákům odjíždějících do mírových misí OSN, vznikla výcviková základna v Českém Krumlově. Ta po celou dobu svého působení připravovala většinu vojáků odjíždějících do svých působišť v zahraničí. V současné době je účast v zahraničních misích brána jako nejefektivnější způsob přípravy příslušníků AČR k řešení rutinních i neočekávaných událostí v rámci obranné politiky státu.

Je nutno podotknout, že jedním z důvodů k vytvoření profesionální armády, byly zkušenosti z působení na Balkánu. Z počátku totiž působili v zahraničí s vojáky z povolání také vojáci základní služby. To se ale neukázalo jako nejlepší řešení, neboť tyto mise byly velice náročné, proto tedy vyžadovaly vojáky se zkušenostmi a potřebnou profesní přípravou.

V neposlední řadě je možné vidět kladný vliv na modernizaci výstroje, výzbroje a techniky. Na základě působení v krizových oblastech, bylo zapotřebí vybavit vojáky materiálem, který se do této doby v AČR nepoužíval. Nebylo ho zapotřebí, ačkoliv u aliančních partnerů býval standardem.

Další důležitou otázkou bylo, jestli samotné přistoupení k *Severoatlantické alianci* výrazně ovlivnilo účast na těchto misích, či nikoliv. Přistoupení bylo velice důležitým mezníkem nejenom pro ČR, ale hlavně pro AČR, která v zahraničí působila dlouho před vstupem.

Na počátku 90. let se armáda s působením v zahraničí teprve seznamovala. První zkušenosti vojáci získali již v roce 1989 v rámci mírových misí OSN v Africe. Až na několik výjimek jako je například účast v konfliktu s Irákem v letech 1991 – 1992, působili českoslovenští a čeští vojáci právě pod záštitou této organizace. Změna nastala až po roce 1999, kdy AČR omezila svoje aktivity v misích OSN a zapojila se hlavně do činností Severoatlantické aliance. S tím stoupl také počet vojáků působících mimo území ČR a rozšířilo se jejich působíště. Nově se AČR zapojila do „*boje proti terorismu*“ na území Iráku a následně Afghánistánu. Není ale možné odhadnout, jestli ke zvýšení aktivity AČR na poli mezinárodních organizací došlo pouze na základě členství v Severoatlantické alianci nebo by k němu došlo i bez něj v důsledku zhoršení světové bezpečnostní situace.

8 Seznam zkratek

AČR – Armáda České republiky

AFOR – Assistance Force (Asistenční síly)

BRN - Brigáda rychlého nasazení

BRS - Bezpečnostní rada státu

CIMIC – Civil-Military Cooperation (Civilně-vojenská spolupráce)

ČR – Česká republika

ČsA – Československá armáda

ČSSR – Československá socialistická republika

ČSFR – Československá federativní republika, Česká a Slovenská federativní republika

ČSLA – Československá lidová armáda

EU – Evropská unie

EUROFOR – European Force (Evropské síly)

ESDP - European Security and Defence Policy (Evropská ochranná a obranná politika)

IFOR – Implementation Force (Realizační síly)

ISAF - International Security Assistance Force (Mezinárodní bezpečnostní síly)

HDP – hrubý domácí produkt

KBSE – Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě

S-KOS – Smlouva o konvenčních ozbrojených silách v Evropě

GŠ AČR – Generální štáb Armády České republiky

MNTF-N – Multinational Task Force North (Mnohonárodnostní úkolové uskupení sever)

MO ČR – Ministerstvo obrany České republiky.

MV – Ministerstvo vnitra

NATINADS - NATO Integrated Air Defence System (Systém integrované protivzdušné obrany NATO v Evropě)

NATO - North Atlantic Treaty Organization (Organizace severoatlantické smlouvy)

OBSE – Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě

OSN – Organizace společných národů

PfP - Partnership for Peace (Partnerství pro mír)

PVO – protivzdušná obrana

ROS – Rada obrany státu

SFOR - Stabilization Force (Stabilizační síly)

UNCRO - United Nations Confidence Restoration Operation (Operace OSN pro obnovení důvěry)

UNPROFOR - United Nations Protection Force (Ochranné síly OSN)

UNCES United Nations Croatian Eastern Slavonia (Síly OSN pro chorvatskou Východní Slavonii)

VVO - Východní vojenský okruh

VZP – voják z povolání

VZS – voják základní služby

ZVO – západní vojenský okruh

9 Seznam tabulek

Tab. č. 1 Účast ČsA a AČR v Africe	51
Tab. č. 2: Velitelé sektoru Jih misí UNPROFOR a UNCRO	58
Tab. č. 3: Velitelé československého a českého praporu v misi UNPROFOR	58

10 Seznam použité literatury

10.1 Internetové zdroje

- Army.cz [online] Essential Harvest (TFH) – mírová operace, 2001, Makedonie, 120 příslušníků, 2013 [cit 12. 2. 2014] Dostupné z:
<http://www.mise.army.cz/scripts/detail.php?id=3705>.
- Army.cz [online] IFOR – mírová operace, 1995 – 1996, Bosna a Hercegovina, Chorvatsko, 6300 příslušníků (včetně SFOR), 2013 [cit 4. 2. 2014] Dostupné z:
<http://www.mise.army.cz/scripts/detail.php?id=3708>
- Army.cz [online] ISAF – mírové operace (nemocnice), od 24/4 2002 do 28/1 2003, Afghánistán, 269 příslušníků, 2013 [cit 8. 3. 2014] Dostupné z:
<http://www.mise.army.cz/scripts/detail.php?id=3710>
- Mzv.cz [online] Komuniké z Washingtonského summitu, 2012 [cit. 14. 1. 2014]. Dostupné z:
http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/bezpecnostni_politika/archiv/nato_a_cr/washingtonsky_summit_nato/komunike_z_washingtonskeho_summitu.html
- Army.cz [online] SFOR – mírová operace, 1996 – 2004, Bosna a Hercegovina, Chorvatsko, 6300 příslušníků (včetně IFOR), 2013 [cit. 5. 2. 2014] Dostupné z:
<http://www.mise.army.cz/scripts/detail.php?id=3707>
- Army.cz [online] Trvalá svoboda – protiteroristická operace, 2002 – 2003, Kuvajt, 612 příslušníků, www.army.cz, 2013 [cit. 4. 3. 2014] Dostupné z:
<http://www.mise.army.cz/scripts/detail.php?id=3688>
- Army.cz [online] UNPROFOR - mírová mise, 1992 - 1995, země bývalé Jugoslávie, 2250 příslušníků, 2013 [cit. 4. 2. 2014] Dostupné z:
<http://www.mise.army.cz/historie-misi/unprofor---mirova-mise--1992---1995--zeme-byvale-jugoslavie--2250-prislusniku-3690/>
- Army.cz [online] VÁŇA, J., Koncepce výstavby profesionální armády a mobilizace ozbrojených sil ČR rozpracovaná v návaznosti na změny nového

- zdrojového rámce, národní seminář k reformě ozbrojených sil, 2003, [cit. 2. 10. 2013] Dostupné z: <http://www.army.cz/scripts/detail.php?id=3123>
- Army.cz [online] TŮMA, M., JANOŠEC, J., PROCHÁZKA, J. Zpráva o zajištění obrany České republiky (2006), 2014 [cit. 5. 2. 2014] Dostupné z: <http://www.mocr.army.cz/dokumenty-a-legislativa/dokumenty/zakladni-strategicke-bezpecnostni-dokumenty-a-pravni-predpisy-8492/>
 - Defenceandstrategy.eu [online] JANOŠEC, J., Profesionalizace, obrana a strategie, 2007 Dostupné z: <http://www.defenceandstrategy.eu/cs/archiv/rocnik-2001/1-2001/profesionalizace-obrana-a-strategie.html#.Ub9vQfnwmo8>
 - Defenceandstrategy.eu [online] ČERNOCH, F., Profesionalizace AČR. Přístupy – pojetí – řešení. 2007, [cit. 4. 2. 2014] Dostupné z: <http://www.defenceandstrategy.eu/cs/archiv/rocnik-2001/1-2001/profesionalizace-acr-pristupy-pojeti-reseni.html#.UxuGvvl5My1>
 - Defenceandstrategy.eu [online] JANOŠEC, J., Profesionalizace, obrana a strategie, 2001, 2007 [cit. 25. 1. 2014] Dostupné z: <http://www.defenceandstrategy.eu/redakce/index.php?xuser=&lanG=cs&subakce=ssearch&ssearchText=Profesionalizace%2C+obrana+a+strategie>
 - Nato.int [online] ŠEDIVÝ, J., Czech military transformation, 2005 [cit. 12. 2. 2014] Dostupné z: <http://www.nato.int/docu/review/2005/issue1/english/analysis.html>

10.2 Primární zdroje

- *Bezpečnostní strategie České republiky*, 1999. MO ČR, Praha 1999
- *Bílá kniha o obraně České republiky*, 1995, MO ČR, Praha, 1995.
- *Koncepce výstavby profesionální AČR a mobilizace OS ČR přepracovaná na změněný zdrojový rámec*, MO ČR, 2003.
- *Záměr koncepce výstavby AČR do roku 2000 s výhledem do roku 2005*, MO ČR 1997.
- *Záměr koncepce výstavby AČR do roku s výhledem do roku 2005*. MO ČR 997.

10.3 Sekundární zdroje

- *Armáda České republiky. Symbol demokracie a státní suverenity. 1993-2010*, Praha 2013
- *Beseda u kulatého stolu na téma: Strategie řízení a řízení pomocí cílů*. In: A revue 1991, 7, s. 18 – 20.
- DANDA, O., „Rekruti chtěli hlavně k průzkumníkům“, Právo, 23. 12. 2004.
- DECKEROVÁ, J., *Na návrat (kdykoliv) připraveni*. A report 2010, 10, s. 2 – 3.
- *Dějiny Vojenské akademie v Brně 1951–2001*, MO ČR, Praha, 2001.
- EICHLER, J., *Mezinárodní bezpečnostní vztahy*, Praha 2004.
- GAVLAS, P., RAŠEK, A., *Před deseti lety se rozdělila československá armáda*. In: *Mezinárodní politika* 2002, 12, s. 10 – 14.
- JANDA, J., EICHLER, J., HANDL, V., JANOŠEC, J., ŠEDIVÝ, J. a kol., *Bezpečnostní politika České republiky, Závěrečná zpráva z výzkumného projektu*, Praha 1996.
- KHOL, R., *Old Strategic Thinking in the New Environment: Problems of Adapting the Security Policy of the Czech Republic*, NATODefence College Monograph Series, Winter 2000.

- KOCÁB, M., *K ukončení odchodu sovětských vojsk z území ČSFR (Zpráva komise FS ČSFR pro dohled na odsun sovětských vojsk)*. In: *Mezinárodní vztahy* 1992, 1, s. 5 – 10.
- *Koncepce výstavby rezortu obrany*. In: *Vojenské rozhledy* 1999, 4, s. 3 – 15.
- KŘÍŽ, Z., *Civilní řízení a demokratická kontrola AČR. Peripetie transformace vojensko-civilních vztahů po roce 1989*, Brno 2004.
- KŘÍŽOVÁ, K., *Armáda České republiky – korelace mezi zajištěním bezpečnosti státu a působením na zahraničních misích*, Plzeň 2010.
- LAPÁČEK, F., CRHÁK, M., *Komentář k nové koncepci výstavby AČR*. In: *Vojenské rozhledy* 1999, 4, s. 16 – 17.
- MAREK, V., *Každý večer se střílelo*. In: *A-report* 2010, 9, s. 28 – 29.
- MAREK, V., *Stalo se v armádě před 20 lety. Leden 1993*. In: *A-report* 2013, 1, s. 4 – 5.
- MAREK, V., *Stalo se v armádě před 20 lety. Červenec 1993*. In: *A-report* 2013, 7, s. 6 – 7.
- MAREK, V., *Stalo se v armádě před 20 lety. Říjen 1993*. In: *A-report* 2013, č. 10, s. 6 – 7.
- MAREK, V., *Stalo se v armádě před 20 lety. Srpen 1993*. In: *A-report*, č. 8. 2013. s. 8 – 9.
- MAREK, V., *Stalo se v armádě před 20 lety. Duben 1993*. In: *A-report*, č. 4. 2013. s. 10 – 11.
- MAREK, V., *Stalo se v armádě před 20 lety. Červen 1993*. In: *A-report*, 2013, 6, s. 6 – 7.
- MAREK, V., *Přátelství zrozené v boji*. In: *A-report* 2010, 9, s. 30 – 31.
- NOVÁ, D., *Komunikace s veřejností – součást civilního řízení ozbrojených sil*. In: *Bezpečnostní politika České republiky – výzvy a problémy*, Praha 2004, s. 132 – 136.
- *On the Path of Integration. Ministry of Defense of the Czech Republic, Military Information and Service Agency*, Prague 2004.
- PECKA, J., (ed.), *Odsun sovětských vojsk z Československa*.

- PECKA, J., *Odsun sovětských vojsk z Československa 1989-1991. Dokumenty.* Praha 1996.
- PERNICA, B., *Profesionalizace ozbrojených sil: Trendy, teorie a zkušenosti,* Praha 2007.
- RAŠEK, A., *Nelehká přeměna armády a zrod bezpečnostní politiky.* In: *Bezpečnostní politika ČR – výzvy a problémy, Sborník statí ke konferenci 15 let vývoje bezpečnostní politiky a armády v Československu a České republice,* Praha 2004, s. 7 -19.
- RAŠEK, A., *Vytváření a realizace bezpečnostní politiky České republiky,* Praha 2004
- RAŠEK, A., *Vytváření a realizace bezpečnostní politiky České republiky v devadesátých letech.* In: *Vojenské rozhledy 1999, 2,* s. 18 – 27.
- RAŠEK, A., *Význam civilní kontroly armády (Její historie a budoucnost).* In: *Vojenské rozhledy 2001, 4,* s. 47 – 57.
- SÍLA, J., *Civilní řízení a kontrola ozbrojených sil.* In: *Bezpečnostní politika České republiky – výzvy a problémy,* Praha 2004, s.
- SIMON, J., *NATO and the Czech and Slovak Republic. A Comparative Study in Civil-Military Relations.* 2004.
- STRNÁDEK, J., *Strategická koncepce stability a bezpečnosti pro 21. století a požadavky na obranný průmysl.* In: *Vojenské rozhledy 1999, 4,* s. 18 – 26.
- SZAYNA, T. S., STEINBERG, J. B., *Civil-Military Relations and National Security Thinking in Czechoslovakia – A Conference Report,* Santa Monica, 1992.
- ŠEDIVÝ, J., *Odchod sovětských vojsk z Československa.* In: *Mezinárodní vztahy 1993, 3,* s.
- ŠESTÁK, O., PRSKAVEC, K., *Struktura a dosavadní činnost Bezpečnostní rady státu.* In: *Vojenské rozhledy 2001,* s. 21 – 27.
- TŮMA, M., JANOŠEC J., PROCHÁZKA J., *Obranná politika Československé a České republiky (1989-2009),* Praha 2009.

11 Resumé

This diploma work is focused on the analysis of an historical development of the Army of the Czech Republic and its predecessor, the army of the former Czechoslovakia , as well. The analysis is related to the impact of these armies and the membership of our soldiers in foreign missions in 1993 – 2004.

Within this period of time many significant historical milestones occurred, both in the course of the development of our state and in the worldwide basis, too. All these events have either in direct or indirect way influenced the transformation of our military units. During this era the Czech Republic became a member of the transnational organisations – The North Atlantic Alliance and The European Union, our membership in these organisations resulted also in the involvement of our military units abroad with the aim of the preservation / or of the establishment of peace in critical areas.

Our soldiers operated within the frame of the contingents as peace observers , members of the chemical units, the staff of military hospitals, military police or in many other positions abroad. Their participation in these campaigns definitely enriched them of the valuable experience and brought them the chance of the cooperation among numerous nationalities, as well.

A great benefit of this military cooperation abroad seems to be the improving of the qualification and professional skills of our units leading to the accelerated development of our army, to the improvement of foreign relations not only in terms of the Czech Army, but also in terms of the Czech Republic as an international subject. Our good reputation made our entry in NATO easier as the Czech Republic immediately after its formation started its partnership on the securing of the international safety in many ways, the missions abroad are one of them.

The missions abroad had not only the positive impact on the army and the Czech Republic, but they also mean the injuries and the casualties. In the course of our participation in foreign missions unfortunately 12 soldiers lost their lives.

12 Seznam příloh

Příloha A: Zahraniční mise 1990 - 2004

Příloha B: Vývoj skutečných početních stavů AČR (1993-2004)

Příloha C: Početní stav vojáků 1993 – 2004

Příloha D: Ministři obrany 1989 – 2004

13 Přílohy

Příloha B: Zahraniční mise 1990 - 2004

P. č.	Mise/operace (země působení)	Vedoucí stát nebo organizace	Doba působení	Celkový počet	Druh účasti	ČSLA/AČR
1.	Deser Shield/Desert Storm (Saudská Arábie, Kuvajt)	USA	1990-1991	200	Chemická jednotka	ČSLA
2.	UNGCI (Irák)	OSN	1991-2003	320	Strážní kontingent	ČSLA/AČR
3.	UNPROFOR (Chorvatsko – Krajina)	OSN	1992-1995	2250	Prapor	ČSLA/AČR
4.	UNCRO (Chorvatsko – Krajina)	OSN	1995-1996	750	Prapor	AČR
5.	UNTAES (Chorvatsko – Východní Slavonie)	OSN	1996-1998	100	Polní nemocnice	AČR
6.	IFOR, SFOR a SFOR II (Bosna a Hercegovina, Chorvatsko)	OSN/NATO	1996-2001	6300	Mechanizovaný prapor	AČR
7.	AFOR (Albánie, Turecko)	NATO	1999	100	Polní nemocnice	AČR
8.	KFOR (Kosovo)	OSN/NATO	1999-2002	980	Mechanizovaný prapor	AČR
9.	Essential Harvest (FYROM)	NATO	2001	120	Výsadková skupina	AČR
1	KFOR (Kosovo)	OSN/NATO	2002-2005	3070	Česko-slovenský	AČR

0.					prapor	
	KFOR (Kosovo)	OSN/NATO	2005	1650	Kontingent AČR KFOR	AČR
1 1.	Trvalá svoboda / Enduring Freedom (Kuvajt)	USA	2002-2003	612	Chem. Jednotka, 1. Cesko-slovenský prapor radiační, chemické a biologické ochrany	AČR
1 2.	ISAF (Afghánistán)	NATO	2002-2003 2003-2003	269 11	Polní nemocnice Polní chirurgický tým	AČR
1 3.	MNF – I (Irák – Basra, Shaiba)	VBR	2003-2003 2003-2007 2008	526 12 x 100 478 + 6 20	Polní nemocnice instruktoři Vojenské policie (12 kontingentů), NSE, CIMIC, Polní chirurgický tým, výcvik osádek a specialistů tanků a bojových vozidel pěchoty	AČR, VP
1 4.	Trvalá svoboda/Endurin g Freedom (Afghánistán)	USA	2004, 2006 a 2008	111, 120 a 99	Skupina speciálních sil	VZ
1 5.	ISAF KAIA (Afghánistán, letiště Kábul)	NATO	2004-2008	173	Ženíjní jednotka, meteo tým, polní nemocnice, chemická jednotka, Specialisté pro výcvik pilotů vrtulníků	AČR
2 0.	ALTHEA (EOSN/EUFOR) (Bosna a Hercegovina)	OSN/EU	2004-2008	365	Strážní jednotka	AČR

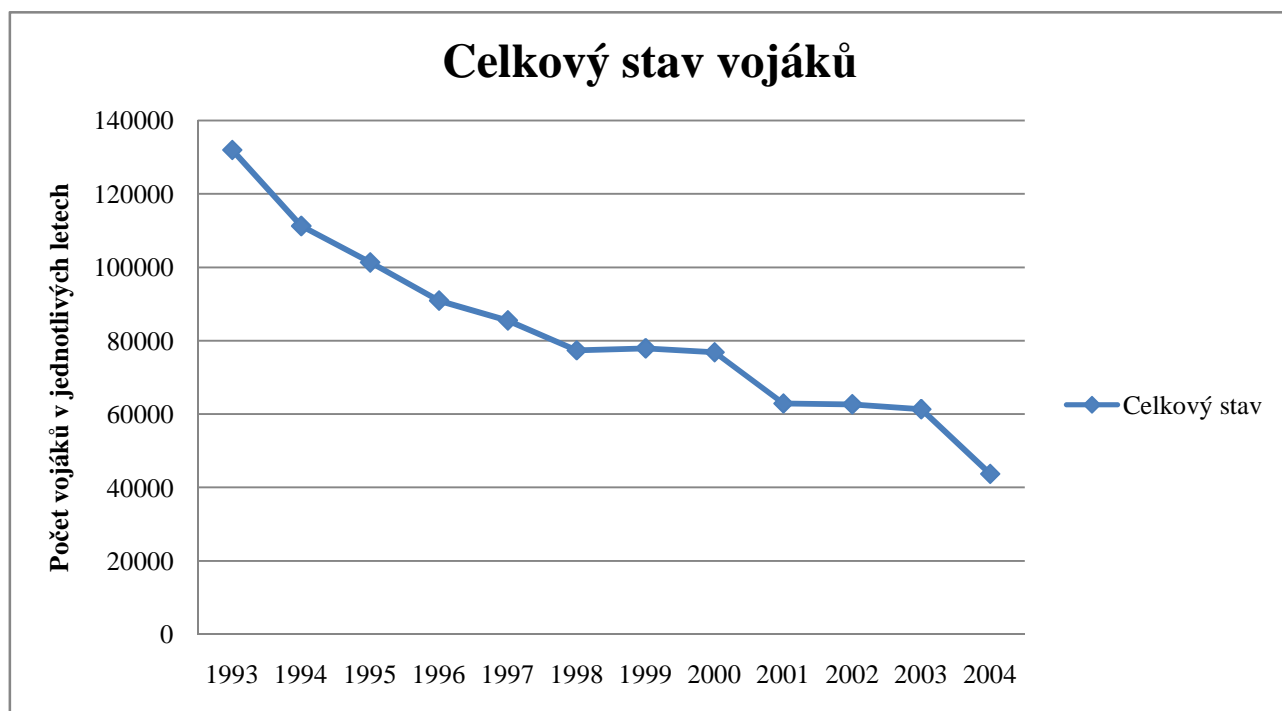
Zdroj: www.army.cz

Příloha B: Vývoj skutečných početních stavů AČR (1993-2004)

Datum	Celkový stav
1. 1. 1993	131 959
1. 1. 1994	111 242
1. 1. 1995	101 317
1. 1. 1996	90 907
1. 1. 1997	85 500
1. 1. 1998	77 365
1. 1. 1999	77 918
1. 1. 2000	76 818
1. 1. 2001	62 867
1. 1. 2002	62 650
1. 1. 2003	61 316
1. 1. 2004	43 679

Zdroj: www.army.cz

Příloha C: Početní stav vojáků 1993 - 2004

Zdroj: www.army.cz

Příloha D:Ministři obrany 1989 – 2004

Jméno	Období působnosti
ČSFR (1989-1992)	
Arm. gen. Ing. Miroslav VACEK	1989-1990
PhDr. Luboš DOBROVSKÝ	1990-1992
Ing. Imrich ANDREJCAK (genpor. v. v.)	2. 7. 1992 – 31. 12. 1992
ČR (1993-2004)	
Doc. Ing. Antonín BAUDYS, CSc.	1993-1994
RNDr. Vilém HOLAN	1994-1996
JUDr. Miroslav VÝBORNÝ	1996-1998
RNDr. Michal LOBKOWITZ	2. 1. 1998- 21. 7. 1998
RNDr. Vladimír VETCHÝ, CSc.	1998-2001
Ing. Jaroslav TVRDIK, (pplk. v. v.)	2001-2003
Ing. Miroslav KOSTELKA, (genpor. v. v.)	2003-2004
JUDr. Karel KÜHNL	2004-2006

Zdroj: www.army.cz